

ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ  
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ  
Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

\*Επιμελητής τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη

#### ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἔτησίᾳ Δρ. 50

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ > Δολ. 1½

\*Ἡ συνεργασία καὶ τὰ ἐμβάσματα θὰ στέλνονται ἀποκλειστικὰ

στὴ διεύθυνση: Γ. Δέλιον, Ἀετορράχης 31

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

# ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ

## ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

#### ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ . . . . . Ἄντρας (διήγημα)  
ΑΓΓΕΛ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ . . . Τῆς εἰρωνείας τὸ πνεῦμα  
ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ . . . Ἡ γιαπωνέζικη μάσκα  
Γ. ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ . . . . . Ἀπὸ τὴν ἄμμο  
Χ. ΑΛΕΞΙΟΥ . . . . . Γλυκεῖα ἡ ζωὴ  
Ε. ΣΟΥΛΤΑΝΗ . . . . . Παρακμὴ  
Β. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ . . . . . Ὁ Τρίτος (διήγημα)

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ: Λιλίκας Νάκου: «Οἱ παραστρατημένοι»—  
Α. Κωτσάκη: «Οἱ κατακτητὲς»— Θ. Πετσάλη: «Πα-  
ράλληλα καὶ παράταιρα»— Ἀγγ. Δόξα: «Ἀπόψε  
στὶς 8 ½»— Κ. Μπαστιᾶ: «Τ' ἀλιευτικὰ»— Π. Σπαν-  
δωνίδη: «Εἰσαγωγή στὴν ἀρχαία ἑλλ. τραγωδία»—  
Ν. Τωμαδάκη: «Ἡ βιογραφία του κι' ὁ ποιητὴς»— Κ.  
Μιχαηλίδη: «Ὁ Βερναδάκης καὶ τὸ γλωσσικὸ»— Γ.  
Ρουμάνη: «Γιοχαννάν»— Π. Ἀξιώτη: «Ὁ γιὸς τοῦ  
πόνου»— Μελισσάνθη: «Ἡ φλεγόμενη βάτος»— Τ.  
Μαλάνου: «Περὶ Καβάφη».

\*Ἐκθέσεις—Χρονικὰ—Σχόλια—Νέα Βιβλία.

# ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Έτος Γ' Τεύχος 12

Ιανουάριος 1936

## ΑΝΤΡΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Είναι μιὰ φυλλοθάλασσα πού ανατριχιάζει στο πέρασμα τῆς ἀνοιξιάτικης αὔρας. Εἶναι ἕνα ἄμορφο, καλοδουλεμένο χτήμα, ἀπό σταφιδοκλήματα, μπιστάνι στή μέση, καί γύρω-γύρω, στίς ἄκριες, κυδωνιές καί ρωδιές... Εἶν' ἕνα σπιτάκι κεραμιδοσκέπαστο, σέ μιὰ γωνιά, πλάι στήν καγκελόπορτα τῆς μάντρας, μέ μαγκανοπήγαδο καί στέρνα... Κ' εἶναι ἕνα ποτάμι, μιὰ κατεβασιά, πού περνάει ἔρριζα στο χτήμα καί γλύφει τὸν ὄχτο, τὰ καλούπια. Ὅμως τὸν περασμένο χειμῶνα, πού τὸ ποτάμι φούσκωσε καί κατέβηκε μουγκρίζοντας, πήρε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τῆ μάντρα, ὡς τριάντα ὄργυιές, κ' ἡ μεριά κείνη μένει ἀκόμα ξέφραγη.

Ὁ Βασίλης εἶπε στή γυναίκα του :

—Λέαιλλα, νὰ μὴν τὴν ἀπαρατήσουμε ἔτσι τῆ φραγή... Τὸ καλοκαίρι, σὰ γουρμάση ἢ σταφίδα, θὰ μᾶς μπουρδάρουνε μέσα οἱ περάτες καί θὰ μᾶς ρημάξουνε τὸν καρπό.

—Βάλε καί τοὺς τσομπανάρους, τοὺς Νταλαμαναριῶτες, (πρόστεσε ἡ Τελέσιλλα, δείχνοντας πέρα, στή γραμμὴ πού γυάλιζαν οἱ βέργες τοῦ σιδερόδρομου, πλάι στή δημοσιὰ). Θὰ μπάζουν τὴ νύχτα τὰ ζωντανὰ τους, Βασίλη... Θὰ δῆς..

—Νὰ βάλουμε ἀργάτες, νὰ βγάλουμε πλίθρες.

Καί τ' ἀντρόγυνο περπατοῦσε μέσ' ἀπὸ τὰ στρατόνια, ἀναμεριάζοντας τίς κληματόβεργες, ὁ ἄντρας ἀψηλός, τετράγωνος, μέ τὸ κεφάλι ξέσκουφο, μέ τὴν τσάπα στὸν ὦμο, πηγαίνοντας νὰ κόψη τὸ νερό πού ἐρχόταν ἀπὸ τῆ στέρνα, καί πλάγι του ἡ γυναίκα, νευροκάμωτη, σβέλτα, ὀλη ἔγνοια : Νὰ κοιτᾷ τὸ χτήμα καί τῆ φαμίλια. Τὰ παιδιὰ μικρούλια ἀκόμα, τρία κουτσούβελα—τὸ μικρότερο στίς φασκιές. Κ' ἔπειτα, εἶναι τὰ σκαψίματα, τὰ θειαφίδια, τὰ ποτίσματα· κ' ἔπειτα, οἱ κόττες, τὰ κουνέλια, τὸ ἄλογο, πού κοίτεται ἀνήμπορο στο παχνί, καί τὸ βοϊδάκι τους, ὁ Κίτσος.

—Τι τ'θθελες τώρα κ' έφτοῦνο, βλοημένε.

—Ποιό;

—Νά, γιά τὸ βοϊδάκι, λέω... γιά τὸν Κίτσο... Τι τ'θθελες, λέω, τοῦ κακοφάνηκε τοῦ Βασίλη.

—Λέσιλλα, νά μὴ μοῦ τήνε ξαναπής έφτοῦνη τήν κουβέντα...

Τι τ'θθελα! Γιά νιτερέσι τ'θθελα! Νά κάμω ζευγάρι... Τι μᾶς βλάφτει δῶ πού τ'χουμε; τί μᾶς βαραίνει; χορταράκι τοῦ Θεοῦ τρώει, τριφύλλι βόσκει στή φραγή ἀπόξω... Τοῦ χρόνου, πρῶτα ὁ Θεός, παίρνω κι' ἄλλο ἓνα καὶ τελέβουμε.

—Ἐχουμε ἄλλες χρεῖες, Βασίλη, ἄλλες δουλειές, λέω. Καὶ τὸ χρέγητο τρέχει... Τι τ'θθελες καὶ ξεδιάστηκες, λέω; ἐπίμενε ἡ γυναίκα.

—Τὸ χινόπωρο θά πουλήσουμε τὸν καρπὸ. Εἶναι καὶ τὰ πεπόνια...

—Κι' ἂ δέ ρθοῦνε οἱ ἐμπόροι ἀπὸ τήν Πάτρα; Θυμᾶσαι, λέω, τήν ἄλλη χρονιά, πού μᾶς ἀπόμεινε ἡ σταφίδα στίς κάσσεσ καὶ σκουλήκιασε;

—Βρέ, τί ἔπαθες γυναίκα, σήμερα;!

Ἄναψε ὁ Βασίλης. Τήν ἀγαποῦσε, βέβαια, τὴν γυναίκα του, κείνη δά τήν Τελέσιλλα, τήν κοκκινομάλλα, πού τὰ μαλλιά της ἦτανε σάν τὸ γινωμένο τὸ λινάρι—μὰ ὄχι κ' ἔτσι! Ὅχι καὶ νάν τοῦ πηγαίνει κόντρα στή γνώμη... Τι θέλει νά μιλήῃ ἡ γυναίκα; Ὁ ἄντρας ἔχει τὸ κουμάντο.

—Ἄμε τώρα νάν τὸ μάσης! τῆς εἶπε προσταχτικά, πότιστο καὶ βάλτο στὸ παχί... Κι' ἄμε στὸ σπίτι, μαζέψου... Βραδιάζει.

Ἡ γυναίκα ἔφυγε, ὑπάκουη.

Κι' ἀλήθεια, ὁ ἥλιος εἶχε γείρει πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, καὶ ἡ βραδινὴ γαλήνη κατέβαινε στὸν ἀπλόχωρο Ἀργίτικο κάμπο, ὅλον ἀμπέλια καὶ γεννήματα.

Στὸ φόντο, πού ἄσπριζε ἡ πλατειὰ δημοσιὰ, φιδοσερνάμενη ἀνάμεσα στίς πρασινάδες, διάβαινε πότε-πότε κανένα κάρρο, ἢ κανένας καβαλλάρης πού πήγαινε ἢ ἐρχότανε ἀπὸ τὴ χώρα. Ὁ κρότος ἀπὸ τίς ρόδες ἢ ἀπὸ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου ἔκοφτε γιά λίγο τήν ἡσυχία, κ' ὕστερα ξανάπεφτε ἢ ἀποσπερινὴ βουβαμάρα.

Πέρα μεριά, κατὰ τὴ γκρεμισμένη μάντρα, φάνηκε ἓνας

ὄγκος μαυριδερός, πού ζύγωνε ἀργά—ἓνα μπουλούκι ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ζωντανά. Ὁ Βασίλης, ἀκουμπώντας τὰ χέρια στὸ στυλιάρι τῆς τσάπας, ἔρριξε μιὰ γρήγορη ματιά στὸ καρβάνι πού περνοῦσε, καὶ μουμούρισε:

—Οἱ τουρκόγυφτοι... Παστρικά τσανάκια.

Κ' ἔπειτα, σκύβοντας, βάλθηκε νά κόψῃ τὸ νερὸ ἀπὸνα αὐλάκι, τσαπίζοντας τὸ λασπωμένο χῶμα, ἀνακατεμένο μὲ ἀγριάδες καὶ τρουπαλάκια...

Μιὰ χλαλοὴ συντάραξε τὸν ἀέρα, ἓνας τάραχος σμιγὸς ἀπὸ φωνές, τροκάνες καὶ γαυγίσματα σκύλων. Φωνές τραχειές καὶ βάρβαρες, πού ἀνακατεύονταν πότε-πότε μὲ χλιμιντρίσματα ἀλόγων. Καὶ τὸ γύφτικο μπουλούκι προσπέρασε ξέμακρα, χάθηκε στὸ στρήψιμο τῆς δημοσιᾶς, σηκώνοντας σύγνεφα τὸ μπουχό.

Σὲ λίγο, στήν καμπίσια σιωπῇ, ἀκούστηκε μιὰ γυναικεία φωνή:

—Ὁέέέ, Κίτσο!.. Ὁέ! Ὁέ! Κίτσοοοο!...

Ὁ Βασίλης ἀνασηκώθηκε: «Τι ἔπαθε ἡ Λέσιλλα καὶ φωνάζει ἔτσι;» ἀναρωτήθηκε.

Μὰ ἡ φωνὴ τῆς γυναίκας του γινόταν ὀλοένα καὶ πιὸ κοντινὴ, δυνάμωνε. Κι' ὁ Βασίλης ἐκατάλαβε πὼς ἡ φωνὴ τῆς ἔπαιρνε ὄλο καὶ πιὸ ἀνήσυχο τόνο, ὄλο καὶ πιὸ λαχταρισμένη ἄκουγε τὴν Τελέσιλλα...

Ἐβαλε τὴν τσάπα στὸν ὄμο καὶ προχώρησε στὸ στρατόνι. Τὴν ἀπάντησε κοντὰ στή μεγάλη ἀχλαδιά. Ἡ γυναίκα ἦτανε χλωμὴ καὶ χειρονομοῦσε.

—Βασίλη, τοῦ λέει, δὲ φαίνεται τὸ βοϊδάκι μας. Ἐψαξα ὄλοῦθε, δὲν τὸ βρίσκω!.. δὲν ἔρχεται!..

—Δὲν ἔρχεται; ρώτησε ὁ ἄντρας καὶ ψηλώνοντας πιότερο τὸ κορμί, ἔφερε γύρα τὸν κάμπο μὲ τὴ ματιά κ' ἔμπηξε τὴν κραυγὴ τοῦ βουερή:

—Ὁέέέέ, Κίτσο!... Ὁέ!.. Ὁέ!..

Μὰ δὲν ἄκουσε, παρὰ τὸν ἀχὸ τῆς ἴδιας του φωνῆς, καὶ δὲν εἶδε στὸ μᾶκρος παρὰ τὴ σκούρα φυλλοθάλασσα καὶ τοὺς πρώτους βραδινοὺς ἴσκιους.

—Οἱ γύφτοι μᾶς τὸ κλέψανε! οὐρλιασε ὁ Βασίλης. Οἱ κερατάδες!...

Καὶ δίχως ἄλλη λέξη, πέταξε χάμου τὴν τσάπα κ' ἔφυγε

τρεχάτος κατά τὸ σπίτι. «Οἱ κερατάδες!» καὶ λαχάνιαζε.

Στὸ μπεσίκι κοιμότανε τὸ μωρό, μὲ τὸ δαχτυλάκι στὸ στόμα, παχουλό σὰ ροδάκινο. Τὰ δυὸ ἄλλα παιδιὰ παίζανε τὸ κότσι. Ὁ πατέρας, ἀνταριασμένος, ξεκρέμασε τὴν καρραμπίνα, ἀνασήκωσε τοὺς λύκους, ἔβαλε καψούλια. Τὰ μάτια του πετούσανε σπίθες.

—Τὶ θὰ κάνης, Βασίλη; .. Ποῦ θὰ πᾶς λέω; μουρμούριζε ἡ γυναίκα. Ὡχ, ἡ καφερὴ ἐγὼ πού τὸ κακομελέτησα.

Μὰ ὁ Βασίλης, χωρὶς νὰ τὴν προσέχη, ἔρριξε τὸ ντουφέκι στὸν ὄμο καὶ βγήκε.

Πῆγε στὸ σταῦλο. Ἐπόκοντα ἡ γυναίκα.

—Ἄει, Ντορῆ! ἄει, καλέ μου!, σφύριξε ὁ Βασίλης κ' ἔλυσε τ' ἄλογα.

—Ποῦ θὰ πᾶς, Βασίλη, λέω; Ἐφτοῦνο δὲ μποράει, κουτσαίνει ἀκόμα τὸ μαῦρο. ἔκλαψε ἡ γυναίκα. Θὰ σ' ἀφήκη μεσοστρατὶς... Κάτσε στὸ σπίτι σου, Βασίλη, λέω... Ὡχ, ἡ κακομοίρα γώ, ὦχ, συφορά μου τῆς δόλιας!..

—Πάψε, γυναίκα! βουβάσου! χούγιαξε ὁ ἄντρας, καὶ ἀφήνοντας στὸ σταῦλο τ' ἀνήμπορο ἄλογο, βγήκε ἀρματωμένος.

Γρήγορα πῆγε στὸ ὑποστατικό τοῦ γείτονά του, τοῦ Ζορμπαλῆ. Χτύπησε τὴν πόρτα.

—Μιχάλη, τοῦπε, οἱ γύφτοι... περάσαν ἀπὸ δῶθενες... (μπερδεύει τὰ λόγια του, τὰ στήθεια του ἀνεβοκατέβαιναν;) Μὲ κλέψανε, Μιχάλη, μοῦ πήρανε τὸ ζωντανό μου! Δόσμου τ' ἄλογό σου νὰ τοὺς προφτάξω!..

Μὰ ὁ γείτονας βρήκε μιὰ πρόφαση γιὰ ν' ἀρνηστῆ, καὶ ὁ Βασίλης ἔτρεξε σὲ ἄλλο ὑποστατικό, κι' ἀπὸ κεῖ σὲ ἄλλο, ὡς πού τοῦδωσαν ἄλογο. Τοῦδωσε ἡ χήρα ἡ Καραμπελίνα, πού τότε νοστιμεύτανε κιόλας ἕναν καιρό, σάν ἦταν ἀνύπαντρος, καὶ τώρα τὸν εἶδε ἔτσι ἀνάμαλλο καὶ τότε φοβήθηκε.

—Καλά, Βασίλη, πάρτο, τοῦ εἶπε.

—Φχαριστῶ, Βαγγελιά!

Καὶ πήδηξε σβέλτος στ' ἄλογο, τὸ βίτσισε κ' ἔφυγε ἀστραπή, μὲ τὴν καρραμπίνα πού ἀναπετάγονταν καὶ τοῦ βαροῦσε τὴ ράχη... Χόπι χόπι! καὶ τρέχει ὁ Βασίλης στὴ δημοσιά, ἀφήνοντας πίσω του τὸ χτήμα, τὸ χωριό.

Ἐρθια πάνω στὸ σαμάρι τῆς μάντρας ἡ Τελέσιλλα, οἷς ξερὲς ἀφάνες, κοίταζε τὸν ἄντρα τῆς νὰ φεύγη σάν καταρα-

μένος, νὰ χάνεται στὸ βραδινὸ σῦθαμπο, καὶ τὰ μάτια τῆς βούρκωσαν.

—Ὁ Χριστὸς μαζί σου, Βασίλη! μουρμούρισε.

Καὶ στάθηκε κεῖ πολλὴ ὥρα, κοιτάζοντας τὸν ἴσκιο του πού μίκραινε, μίκραινε ὀλοένα στὸ φόντο τοῦ Ἀργίτικου κάμπου.

—Ἄχ, Θεούλη μου, τί πήγαινε νὰ κάμη; ἀναρωτιότανε ἡ γυναίκα. Ποῦ θὰ τοὺς πρόφτανε τοὺς ἀποκορωμένους, τοὺς κατσιβελους;.. Καὶ θὰ τοῦ τὸ δίνανε τὸ ζωντανό του πίσω; γιὰ θὰ τὸν ἐβάζανε στὰ αἵματα τὸ νοικοκύρη τῆς, καταπῶς εἶναι κι' ἀπὸ φυσικοῦ του ἀψῆς ἄνθρωπος; Ὡχ, κακομοίρα γώ, ὦχ ἡ μαύρη!..

Καὶ τὰ μάτια τῆς δὲν παύανε νὰ ψαχουλεύουν στὸ σκοτάδι, πού ἀνάμεσά του δὲν ξέκοφταν παρά, σάν ὄγκοι πηγυμένοι, τὰ δέντρα, οἱ καλύβες, οἱ ντραγασιές, καὶ πιὸ πέρα τὸ γεφύρι τοῦ ποταμοῦ μὲ τίς σιδερόβεργες... Ἐπανεμιὰ ἦτανε στὸν κάμπο, ἡσυχία βαθεία, πού πλήθαινε τὸν καῦμό τῆς Τελέσιλλας. Κι' ὀλοένα εὔρισκε πῶς δικό τῆς ἦταν τὸ φταίξιμο.

Σίγουρα δικό τῆς ἦτανε, Παναγίτσα μου. Ἄμαρτιες θάχη ἡ δόλια. Γιατί νὰ κακομελετήση γιὰ τὸ βοϊδάκι; γιατί νὰ πῆ τοῦ Βασίλη κεῖνα πού τοῦπε; Νὰ πού δὲν εἶχε ἀποσώσει τὴν ἀντιλογιὰ, κι' ὁ Κίτσος χάθηκε, ἄρατος γίνηκε!.. Καὶ νὰ τώρα πού ὁ Βασίλης τῆς ἔτρεχε ἀρματωμένος νὰ χτυπηθῆ μὲ τοὺς κλέφτες, μὲ τοὺς ἀτσιγγανους, πού ἔχουν ἕνα σωρὸ σιδηρικά καὶ σκυλιὰ κι' ἄρκοῦδες καὶ—βόθηα, Παναγιά μου!— τί θὰ γίνῃ τώρα;

Καὶ τὸ μυαλό τῆς Τελέσιλλας δούλευε, ἄλεθε ὀλοένα σὰ μολολίθαιο, μέσα στὴ σιγαλιά καὶ στὴ νύχτα...

Ἐποτραβήχτηκε γιὰ λίγο στὸ σπίτι, ἔβαλε στὰ παιδιὰ νὰ φᾶνε καὶ νὰ πλαγιαίσουν. Ὑστερα, ξαναβγήκε στὴν ἐξώπορτα καὶ περίμενε.

Βοητὸ ἀκούστηκε ἀπὸ μακριὰ: γκούπ-γκούπ, γκούπ-γκούπ, καὶ σὲ λίγο φάνηκαν δυὸ φῶτα, πού προχωροῦσαν, μεγάλωσαν, σκίζοντας τὸ σκοτάδι... Ἡ Τελέσιλλα ἤξερε: ἦταν τὸ τραῖνο γιὰ τ' Ἀνάπλι, πού προσπέρασε σφυρίζοντας, γρήγορα, μὲ τὸ ρυθμικὸ χτύπο τῆς μηχανῆς του. Καὶ ὁ κάμπος ξανάπεσε στὴν προτινὴ του νέκρα...

Τί νά κάνη τώρα αὐτή; Ποῦ νά πάη; Ὁχι, βέβαια, νά στέκεται ἔτσι, ἄβουλη, ἄνεργη, καί οἱ γύφτοι νά σκοτώνουν τὸν ἄντρα της, νά τοῦ βάζουν τὰ ἐφτά καρφιά! Γρήγορα νά τρέξη, νά τοῦ δώση βοήθεια, μὲ τὰ νύχια καί μὲ τὰ δόντια νά τοὺς ριχτή!..

Κ' ἔτσι, ξεσκούφωτη, ὅπως ἦταν, ἀποφασισμένη, χύθηκε στὰ χωράφια, ὄχι ἀπὸ τὴ δημοσιὰ, μὰ ἀπὸ κάποιο μονοπάτι, γιὰ νὰ προφτάσῃ πιὸ γρήγορα. Τὰ τρόχαλα, οἱ ἀμαλαγιές, τῆς τρυπούσανε τὰ πόδια, τήνε βελόνιαζαν. Παραπατοῦσε, σκόνταφτε σὲ χαντάκι καί στούμπους. Τὸ μυαλό της εἶχε πάρει πιά τὸν κατήφορο τοῦ κακοῦ, πήγαινε κι αὐτὸ στὰ τυφλά. Ἡ Τελέσιλλα ξέσκιζε τὰ κρέπια τοῦ σκοταδιοῦ μὲ φωνές γεμάτες λαχτάρα:

— Βασίληρη!... Βασίληρη!.. Ποῦσαι, Βασίληρη; Ὁχι, ἡ κακομοῖρα γώ!..

Στὸ τέλος, δὲ μπόρεσε νὰ βασιτάξῃ πιά καί σωριάστηκε στὴ ρίζα μιᾶς ἐλιάς. Ἡ ψυχὴ της εἶχε λυθεῖ καί ξέσπασε σὲ τραβηχτὸ θρηνηλόημα κάτω ἀπὸ τὸ γέρικο δέντρο, ποῦ βούιζε τώρα κι αὐτὸ στὸ φύσημα τῆς αὔρας.

— Ὁχι, Βασίλη, Βασίλη, στέναξε γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα ἡ γυναίκα.

Τὸ μεσονύχτιο φεγγάρι, ποῦ πρόβαλε ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴ, τήνε βρῆκε κεῖ, ἀνήμπορη, σωριασμένη, δίχως ἀνάκαρα.

Σὲ κάμποση ὥρα, στὸ φόντο τῆς δημοσιᾶς, ἀκούστηκαν γοργές πατημασιές. Ἡ Τελέσιλλα σηκώθηκε, ἀκούμπησε στὸν κορμὸ τῆς ἐλιάς καί περίμενε.

Περίμενε λίγο ἀκόμη, κι ἄξαφνα ἡ καρδιά της φλετούρισε σὰν ἀπὸ καλὸ προμάντεμα.

— Βασίλη! φώναξε ἡ γυναίκα.

Ναί, ἦταν ἐκεῖνος. Ἦταν ὁ ἄντρας της, ποῦ ἐρχότανε καβάλλα στ' ἄλογο, μὲ τὴν καραμπίνα του ἀνάρριχτη στὸν ὄμο. Ἐρχότανε νικητής, σέρνοντας πίσω του, δεμένο ἀπὸ τὸ σκοινί του, τὸ μοσκαράκι, τὸν Κίτσο—δεμένο ἀπὸ τὴν ἄκρια τῆς σέλας. Καί τὸ μοσκαράκι ἀκολουθοῦσε ἀλαφρό, πηδηχτὸ, λὲς φχαριστημένο κι αὐτὸ ποῦ γλύτωσε ἀπὸ τὸ λεπίδι τῆς γυφτουριάς.

— Βασίλη!

Κι ἄπλωσε τὰ χέρια της μὲ γέλιο καί κλάμα μαζί. Ὁ ἄντρας κράτησε τ' ἄλογο, πήδηξε κάτω.

— Ἐσύ 'σαι, Λέσιλλα;

Ἐπесе μὲ ἀναφυλλητὰ στὴν ἀγκαλιά του, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὴ μέση.

Ὁ Κίτσοσ τὴν ἐζύγωσε καί κείνος, τήνε ρουθούνιζε καί τῆς ἔγλυφε τὰ χέρια μὲ τὴν πλατειά του γλώσσα: χλάτς, χλάτς...

— Ἀχ, ἐσύ! τοῦ εἶπε ἡ Τελέσιλλα χαϊδεύοντας τὸ πλατὺ κούτελό του.

Καί τὸ φεγγαρίσιο φῶς τοὺς ἐτύλιγε μὲ τὴν ἀχνάδα του.

— Ἐλα τώρα, πᾶμε γρήγορα σπίτι γιατί 'μαι καί βαρεμένος, εἶπε ὁ Βασίλης ἀπότομα.

— Βαρεμένος; μουρμούρισε ἡ γυναίκα μὲ κομμένη φωνὴ καί πᾶνισε.

— Μοῦρριξαν μιὰ, καθὼς τοὺς τὸ πῆρα κ' ἔφευγα... Μὰ δὲν εἶναι τίποτα. Ξέσκουρα, θαρρῶ, δῶ στὸ μπράτσο... Πᾶμε!

Ὁ ἄντρας σέρνοντας τ' ἄλογο ἀπὸ τὸ χαλινάρι, ἡ γυναίκα τὸ μοσκαράκι ἀπὸ τὸ σκοινί, φτάσανε σπίτι. Ἡ λουσέρνα ἔκαιγε ἀκόμα μὲ τίς τρεῖς φλόγες της, καί οἱ ἴσκιοι ἀπὸ τὰ γύρω πράματα χοροπηδούσαν στοὺς τοίχους, σὰ σὲ γιορτὴ. Τὰ παιδιὰ κοιμόνταν, ὁ μικρότερος μὲ τὸ δαχτυλάκι στὸ στόμα.

Ὁ ἄντρας ἔβγαλε τὸ ροῦχο του, ἀνασκουμπώθηκε καί κάθισε σ' ἓνα σκαμνί, μὲ τὰ σκέλια ἀνοιχτά. Ἡ γυναίκα πῆρ' ἓνα σκουτέλι μὲ νερό, ἓνα σφουγγάρι καί βάλθηκε νά τοῦ πλύνῃ τὴ λαβωματιά.

— Λεβέντη μου ἐσύ!

Καί τοῦ φίλησε τὰ δυνατὰ χέρια.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ

## ΤΗΣ ΕΙΡΩΝΕΙΑΣ ΤΟ ΠΝΕΜΑ

*Στὴν παρερῆ τῶν ἀστεριῶν ἀθανασία  
ποῦ ἀρμένιζε μου ὁ νοῦς, —δρῶσα καὶ σία! —  
ἐξαφνα ἡ νόχτα πῆρεν ὅλη της τὴ σημασία,  
τῆς σιωπῆς σὰν ἀκούστικε ὁ λυγμὸς  
κι ἀπ' τῆς γῆς αἰμοσιτάλαχτο τὰ στήθια ἀνέβη  
εἰ ἄνθος ποῦ εἰ ὄνομά του «Σπαραγμός».  
Κόκκινα κι ἀντιλάμπανε τὰ ἐρέβη  
καὶ μαῦρο ἐκεῖ τῆς Εἰρωνείας τὸ Πνέμα  
ἤρθε καὶ ἐστάθη· κι ὡς τὸ κοίταζα ἐντός,  
ἀσκημογέλασε καὶ μοῦπε· Ἐγώ, ἂν καὶ ψέμο,  
(μὰ κι ἄλλο τώρα καθὼς βλέπεις δὲ χωρεῖ,  
τοῦλάχιστο ἄς γενοῦμε σοβαροί,)  
τοῦ Σύμπαντος νὰ καμαρώσεις τὴν ἀλήθεια  
γυμνὴ σοῦ δείχνω, δίχως τὰ ψιψύθια  
μιᾶς καρδιᾶς, ποῦ τοῦ ὠραίου εἶναι σου δὰ ναός·  
Πέρα ἀπ' τὸ σύνορο, μαθές, ποῦ σμίγουν,  
σμίγουν Ἀγάπη καὶ Θεοσία,  
οἱ θύρες τῆς Παράδεισο, ἀνοίγουν,  
ποῦ ἀναγαλλιάζει θρονιασμένος σου ὁ Θεός».*

*Εἶπε κι ἡ Νόχτα πῆρεν ὅλη της τὴ σημασία.*

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

## Η ΓΙΑΠΩΝΕΖΙΚΗ ΜΑΣΚΑ

(συνέχεια)

ΠΑΥΛΟΣ (προσποιεῖται μὲ δυό, τρεῖς βηματισμούς, τὶς κινήσεις καὶ τὶς φανταστικὲς στάσεις ἑνὸς ἐξωτικοῦ μίμου) Τί λέτε! Ἐξοχο!

ΚΛΑΥΔΙΑ Γίνεστε γελοῖος.

ΠΑΥΛΟΣ (συνέρχεται· βγάζει τὴ μάσκα) Τί θέλατε νὰ γίνω;

ΚΛΑΥΔΙΑ (μὲ συστολή, σὰν νὰ δικαιολογῆται) Ὁ πῆλιος φαῖνος ἦταν ἄλλωστε πιὸ ἀνθρώπινος, πιὸ φυσικός...

ΠΑΥΛΟΣ (συγκαταβατικά, ὑποχρεωμένος σὲ ὑποχώρηση) Βέβαια... Τί θὰ κάνουμε τότε; Πρέπει νὰ περιοριστοῦμε στὸ μοῦσι.

ΚΛΑΥΔΙΑ Δὲ ζήτησα περισσότερο.

ΠΑΥΛΟΣ (κοιτάζοντας σκεπτικὸς τὴ μάσκα) Κι ὅμως δὲν εἶνε ὀλότελα φρικιαστικὴ. Μοῦ χρησίμεψε κάποτε γιὰ νὰ μεταμορφωθῶ ἱερέας. Νομίζω τοῦ Κονφούκιου ἢ κάποιου ἄλλου... (ἀναθαρρεύοντας) Δὲν εἶνε σπάνιο νὰ λησμονῆ ὁ λειτουργὸς ποῖο Θεὸν ὑπερέτησε.

ΚΛΑΥΔΙΑ Μῆτε σὲ κάθε Θεὸ νὰ ἔχη ὅποιον τοῦ λάχνη ἱερέα... Δόστε μου (παίρνει τὴν προσωπίδα, τὴν περιεργάζεται λίγο καὶ τὴν ἀφήνει κατόπιν πάνω στὸ τραπεζάκι μὲ τὰ ποτά) Καὶ τώρα...καὶ τώρα ποῦ εἶπαμε τόσα, γρήγορα στοὺς πίνακες. Μᾶς προσπερνάει ἡ ὄρα κι εἴμαστε σὰν ἀπολιθωμένοι..

ΠΑΥΛΟΣ Ὅχι.

ΚΛΑΥΔΙΑ Εἶπατε;

ΠΑΥΛΟΣ Τίποτε. Αἰσθάνομαι κι ἐγὼ μὲ τρομακτικὴ διαύγεια πῶς ὅλα ἀκίνητοῦν συνάμα ὅμως πῶς δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον ἄλλο παρὰ ἡ στιγμή τούτη ποῦ βρισκόμεθα ἐδῶ: ἐγὼ κι ἐσεῖς· ἐσεῖς κι ἐγὼ: ἀκίνητη κι αὐτή.

ΚΛΑΥΔΙΑ Λόγια: ποιητικότερα ἴσως, μὰ δίχως στάλα λογικῆς.

ΠΑΥΛΟΣ Δε χρειάζεται καμμιὰ λογική σ' ὅ,τι λέμε. Προσέξατε ποτέ τὰ παιδιά; Παίζουν μὲ τὸν πιὸ σκληρὸ, τὸν πιὸ ἀνιαρὸ ρεαλισμὸ, παιγνίδια ὀλότελα λογικά. Ὡς, τόσο προφέρουν λέξεις ἀκατανόητες, μῆτε κἄν σύνθηματικές, πού καμμιὰν ἄλλη ἔννοια δὲν ἔχουν παρά τῆ μαγική τους αὐθυπαρξία, καθιερωμένη ἀπὸ ἐποχὲς χαμένες στὰ βάθη τῶν αἰώνων. Γιὰ ποιικιλία ἀσφαλῶς...γι ἀπλὴν ποικιλία.

ΚΛΑΥΔΙΑ Ὅμως, νομίζω, δὲν εἴμαστε παιδιά.

ΠΑΥΛΟΣ Βρισκόμεθα στὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας ζωῆς. Κατὰ πληκτοὶ καὶ θαμπωμένοι ἴσως, ἀλλὰ...

ΚΛΑΥΔΙΑ Δὲ θὰ πιστεῦα ποτέ πὼς τόσοον παράδοξα μεταμορφώνετε στὸ ἔρημητῆριό σας, μῆτε πὼς θὰ ἔχατε τὴν ἀπαίτηση νὰ σᾶς μιμοῦνται οἱ ἐπισκέπτες σας. Κι ἔπειτα, τί παιδιά; Τί παίζουμε;

ΠΑΥΛΟΣ Τὸ παιγνίδι τῶν μεγάλων φυσικά. Μὲ χάρη κι ἀξιοπρέπεια ὑποκλινόμεθα ὁ ἕνας στὸν ἄλλο: (ὑποκλίνεται) Ὁρίστε, κυρία.... ὀρίστε κύριε....

ΚΛΑΥΔΙΑ (γελώντας) Λίγο ἀκόμη θὰ πιστέψετε πὼς γίναμε κοῦκλες.

ΠΑΥΛΟΣ Αὐτὸ λέω. Κοῦκλες. Καὶ μέσα στὰ ψεύτικα καλούπια ἔχουμε κρυφτεῖ ἑμεῖς οἱ ἴδιοι: οἱ ἀληθινοὶ ἑμεῖς. (Κινεῖται σὰν νευρόπαστο).

ΚΛΑΥΔΙΑ Δὲ σᾶς θαυμάζω. Κι ἔπειτα τόση ἔμφαση! τόσος θεατρνισμός.... Δανείζετε μάλιστα φράσεις πού κάπου διαβάσατε.

ΠΑΥΛΟΣ Διαμαρτύρομαι. Αὐτὸ ὄχι!

ΚΛΑΥΔΙΑ Μὰ δὲ σᾶς θίγω. Ἀποστηθίσατε δίχως νὰ τὸ θέλετε: συμβαίνει συχνά. Ὅλοι νομίζουμε πὼς γίνονται δικά μας ἐκεῖνα πού παίρνουμε ἀπ ἄλλους. Μὲ τὸ νὰ τὰ παίρνουμε μόνο.

ΠΑΥΛΟΣ Τότε δὲ θὰ μιλῶ. (τὴν κοιτάει). Μὲ καταλαβαίνετε καλύτερα τώρα;

ΚΛΑΥΔΙΑ Τώρα μονάχα; Ἀπ ὦραν πολὺ. Λέτε... (διστάζει)

ΠΑΥΛΟΣ Ναί, πέστε.... Τὰ πιὸ παράδοξα, τὰ πιὸ ἀπίθανα πράγματα. Ἴσως, ποιὸς ξέρει; σᾶς δίνω τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀράχνης πού πλέκει ὁμορφα ἀσημωμένα δύχτια...

ΚΛΑΥΔΙΑ (εἰρωνικά) Ἐσεῖς!...

ΠΑΥΛΟΣ Ἐγὼ....

ΚΛΑΥΔΙΑ Μπορεῖ. Θὰ ἔναι χρήσιμα στὰ μάτια σας: νὰ βλέ-

πετε ἀνάμεσά ἀπὸ δαῦτα ὅ,τι κι ὅπως θέλετε....

ΠΑΥΛΟΣ Ὅχι, δὲ λέω γιὰ τέτοια δύχτια. (πλησιάζει)

ΚΛΑΥΔΙΑ Προσέξτε πού βαδίζετε. (Παραμερίζει λίγο καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴ θύρα τῆς πινακοθήκης). Εἶνε ἀνώφελο νὰ φλυαροῦμε τόσο. Κι ἐπικίνδυνο.

ΠΑΥΛΟΣ Κανεῖς δὲ μᾶς ἀκούει.

ΚΛΑΥΔΙΑ Πιστεύετε; (κοιτάζει ὀλόγουρα σὰν ζητώντας νὰ βεβαιωθῆ. Ἐπειτα ξαφνικά) Μπά;! Μᾶς ἀφουγκράζονται οἱ κοῦκλες (προχωρεῖ) Ἄνοιξτε.

ΠΑΥΛΟΣ (προσπερνώντας) Κατάλαβα: θέλετε μιὰ νέα ἀπόσταση, κάτι νὰ μᾶς χωρίση πάλι. Ἐνα τοπεῖο, μιὰ «nature morte» Νὰ περάσουμε σὲ ξένες χώρες, ὅπου, κι ἂν συναντηθοῦμε, θὰ ἴμαστε ἀποσταμένοι...

ΚΛΑΥΔΙΑ Ἄν δὲν ἀνοιξτε θὰ φύγω.

ΠΑΥΛΟΣ Ὅχι.

ΚΛΑΥΔΙΑ (ξαφνιασμένη) Φεύγω. (πλησιάζει ἀκόμη πρὸς τὴν κλειστὴ πόρτα. Μικρὴ σιωπὴ. Ἐπειτα ἤσυχα) Εἶστε παιδί. ΠΑΥΛΟΣ (ἀγγιζόντάς τὴν) Πραγματικά.

ΚΛΑΥΔΙΑ (ἀπότομα) Ὅχι ἀγριότητες. Κρατήστε τὰ προσχήματα. Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε ἄλλη φορὰ νὰ σᾶς στείλω τὴν ὑπερέτριά μου.

ΠΑΥΛΟΣ Κλαυδία!

ΚΛΑΥΔΙΑ Δὲ θὰ σᾶς παρεξηγήση. Μῆτε θὰ χρειασθῆτε προετοιμασίες μὲ δύχτια καὶ ἀράχνες.

ΠΑΥΛΟΣ (πειραγμένος) Ὡστε δὲ βρίσκετε τίποτε τ' ἀληθινὸ, τίποτε τὸ αὐθόρμητο....

ΚΛΑΥΔΙΑ Ἐξὸν φυσικά ἀπ τὴ βεβαιότητα πὼς στὸ τέλος θὰ ριχθῶ στὴν ἀγκαλιά σας. Ἐρωμένη σας κι ἐγὼ ὅπως κάθε ἄλλη γυναῖκα πού δέχεται νὰ θαυμάση τὴν κλειστὴ πινακοθήκη σας.

ΠΑΥΛΟΣ Ἐτσι λοιπὸν: μὲ περνᾶτε γιὰ κοινὸ κατακτητὴ!... Κι ἐσεῖς, ἡ Κλαυδία, πέσατε στὴν παγίδα ἐνὸς τέτοιου ἀνθρώπου! Ἐνὸς ὁποιοῦδήποτε πού δὲ θὰ ἔχε ἄλλην ἀπασχόληση παρά νὰ περιμένῃ στὸ μοναχικὸ διαμέρισμά του μιὰ γυναῖκα, ὁμορφή ἢ ὄχι, νέαν ἢ μὴ γιὰ νὰ τὴ...νὰ τὴ—ἀφεῖστε τὴν ὠμὴ ἔκφραση—νὰ τὴν ξεγυμνώσῃ μὲ τὰ χέρια του ἀφοῦ πρῶτα θὰ τὴν εἶχε ξεγυμνώσει μὲ τὰ μάτια τῆς δασκαλεμένης φαντασίας του. (Μὲ φανερὴ προσποίηση) Δὲν εἶνε δυνατὸ νὰ πιστέ-

ψατε πώς σας κάλεσα εδώ με την πρόθεση του Μανέ και του Πικασσό, και πώς είχα την πεποίθηση ότι θα θαυμάζατε τους πίνακες αναστενάζοντας στο ημίφως μιας μουσικής, μιας μουσικής....

ΚΛΑΥΔΙΑ Ναι: μιας μουσικής.... Γιατί να μην το πιστέψω; Θέλετε λοιπόν να σας βεβαιώσω πώς ξεύρω ότι με ποθήσατε; Μάλιστα, έτσι είναι. Πώς ήθελα ίσως να με ποθήτε και σείς όπως οί άλλοι; Μάλιστα: ακριβώς αυτό συμβαίνει. Πώς δεν μ' ενδιαφέρει το νέο καλλιτεχνικό απόκτημά σας; Δεν μ' ενδιαφέρει. Πώς ξεύρω ότι ίσως δεν έχετε τους τέσσερες ή πέντε πίνακες του Γαλάνη ή αν τους έχετε θα 'ναι κρεμασμένοι ανάποδα στην πινακοθήκη σας; Το ξεύρω. Άλλα γιατί να πάψετε να είστε ο ίδιος εκείνος άνθρωπος που ως τώρα δε μου είπε τίποτε; Πρέπει να μείνετε πάντα ο εύγενικός φίλος, ο έκκεντρικός τύπος που έλκύει....Μην είστε άποτομος, βιαστικός.... Δε θα σας συγχωρέσω ποτέ ένα κοινό, άφελέστατο παιχνίδι.

ΠΑΥΛΟΣ Άκουστε Κλαυδία. Προσπαθώ να στρέφομαι εκεί όπου με οδηγάτε. Λέγω ό,τι μου ψιθυρίζετε έσείς κι είναι το παιχνίδι μου άφελέστατο μονάχα όταν το θέλετε. Τώρα βέβαια νοιώθω πώς σας έλκύει, ένας σιωπηλός έραστής, ένα θλιμμένο πρόσωπο, με μούσι ή δίχως μούσι που θ' ακολουθούσε—στη σκιά—τη οικία σας. Κάτι που θα 'ταν πάντα τόσο κοντά, τόσο έτοιμο, πρόχειρο σε στιγμές που θα το καλούσατε, σε στιγμές φυσικά που θα τις όνειρευόσαστε μονάχα, και θα 'χε τάχα το προνόμιο καιτ' άψυ χάρισμα του άγνωστου. Και το περίεργο αυτό ύποκείμενο θα 'παιρνε όλες τις μορφές και τα σχήματα που κάθε φορά θα βρίσκατε στα όνειροπολήματά σας, ώστε στο βάθος δε θα ύπηρχε παρά όπως σείς ή ίδια θα το πλάθατε. Θέλετε τον ιδανικόν έραστή, πλάσμα δίχως συγκεκριμένη ύπόσταση. Κι επειδή έπιβάλλετε να 'μαι έγώ....

ΚΛΑΥΔΙΑ Γιατί έσείς; Και γιατί θέλω τον ιδανικόν έραστή;

ΠΑΥΛΟΣ (έμφατικά) Μά δεν ύπάρχει σ' αυτά τα πράγματα γιατι. Γιατι ζούμε με φαντασίες, γιατι γυρνάμε σαν ήλιότροπια προς τα που θα καούμε, γιατι το κάθε πράγμα πλάστηκε όπως πλάστηκε, γιατι πεθαίνουμε από νοσταλγία, γιατι κλαίμε για μιá δύση, γιατι καρφώσαμε όπου θέλαμε τ' άστέρια, γιατι είστε σείς ή Κλαυδία, γιατι ο φαύνος του μικρού κοριτσιού γινόταν στα όνειρα πρίγκηπας ή πυρακτωμένος διάβολος. Γιατι,

γιατι... Μά, δίχως όλ' αυτά, θα στείρευε κάθε άπαντοχή μας, δε θα 'χαμε πιá κανένα καταφύγιο, και θα χόναμε έντελώς τη συναίσθηση πώς ζούμε. Σκεφθήτε τραγωδία: θ' αυτοκτονούσαμε στο τέλος, δίχως γιατι.

ΚΛΑΥΔΙΑ 'Η θεωρία μ' άρέσει.... Για να καταλήξετε όμως σε τέτοια συμπεράσματα....για σταθείτε (άπομακρύνεται κάπως και τον θωρεί με περιέργεια. "Επειτα με την ίδια έμφαση) Ναι: είμαι βέβαιη! Θα 'χετε βρή ως τώρα με πολύ εύκολία όσα ζητήσατε. Οί καρποί που όρέγεστε θα 'ταν πάντα σε χαμηλά κλαδιά και θα προσφέρονταν μόνα τους στο διάβα σας. Δε θα χαρήκατε ποτέ την άρνηση και τη σκληρή προσπάθεια. Θα θέλατε τη χαρά και τ' άγαθά του κόσμου κι αυτά θα 'τρεχαν πύλα στην πρόσκλησή σας. Θα όραματίζοσαν χίμαιρες πολύ συγκαταβατικές που ίσως—κρίμα!—θα 'μοιαζαν λίγο έμένα. Θα δίνατε σχήματα στα σύννεφα, κλείνοντας άμέσως τα μάτια για να μη δήτε τη φυγή τους καθώς εκείνα θα χάνονταν κυνηγημένα. Και τέλος θα καρφώνατε τ' άστέρια σας όπου συνηθίσατε να τα βλέπετε σαν να ήσαν πίνακες της πινακοθήκης σας. Ζήσατε πάντοτε γοητευμένος και σύμφωνος με τον έαυτό σας. Μά δε σκεφθήκατε άλληθια άλλη ήδονή;

ΠΑΥΛΟΣ Την ήδονή της ζωής, άπόλυτα.

ΚΛΑΥΔΙΑ Άφήστε τη μεταφυσική. "Όστε έχετε την έντύπωση πώς ήρθα στο σπίτι σας να συναντήσω το γελοίο ιδανικόν έραστή που μου χαρίζετε;

ΠΑΥΛΟΣ Το είπατε ή ίδια.

ΚΛΑΥΔΙΑ "Όχι. Φτιάχνετε περίεργες ιστορίες στο κεφάλι σας. Δε φανταστήκατε πώς περιμένω εδώ από στιγμή σε στιγμή (κοιτάει το μικρό βραχιόλι της) να τώρα, σε λίγο....

ΠΑΥΛΟΣ (ξαφνιασμένος) Περιμένετε; Ποιόν;

ΚΛΑΥΔΙΑ Τόν Άντρέα....

ΠΑΥΛΟΣ (έκπληκτος) Είπατε....

ΚΛΑΥΔΙΑ Μά φυσικά, τον άντρα μου. Μήτε σ' αυτό βρίσκετε ένα γιατι;

ΠΑΥΛΟΣ "Όχι: δεν καταλαβαίνω. Είτε έξωφρενικό.

ΚΛΑΥΔΙΑ Μπά! Τα ούρλιαχτά του φαύνου!

ΠΑΥΛΟΣ Τα ούρλιαχτά, ναι. Δεν τον παιδέψατε φαντάζομαι ποτέ έξω αυτό το σημείο.

ΚΛΑΥΔΙΑ Αιματώσατε πουθενά;



ΠΑΥΛΟΣ 'Απίστευτο! "Ένα τέτοιο rendez-vous εδώ!  
ΚΛΑΥΔΙΑ Τι λέτε! Σεις ό Παῦλος! Ένας χρυσός άνθρωπος,  
ένας έξαισιος φίλος, ό καλλίτερος χαρακτήρας...

ΠΑΥΛΟΣ Πέστε, πέστε ακόμη: Ένα μιχιλιμπίδι κοσμικό,  
ένα τιποτένιο πράγμα, ό θυρωρός του έαυτου του...

ΚΛΑΥΔΙΑ (γελάει) 'Ο ιερέας του Κονφούκιου...

ΠΑΥΛΟΣ (ψάχνει τό πρόσωπό του) Φοράω ακόμη τή μάσκα;

ΚΛΑΥΔΙΑ Δέ φοράτε καμμιά μάσκα. Τί ανάγκη; Είστε  
πάντα εκείνος που θελήσατε νά είστε.

(Σιωπή)

ΠΑΥΛΟΣ (είρωνικά) Λοιπόν θά περιμένουμε τόν 'Αντρέα  
(πλησιάζει σ' ένα κάθισμα).

ΚΛΑΥΔΙΑ Θαυμάσια! τώρα μιλάτε λογικά.

ΠΑΥΛΟΣ Θά ποῦμε δίχως ύπονοούμενα, για τά νέα τής  
ήμερας.

ΚΛΑΥΔΙΑ 'Αφοῦ άλλο θέμα δέν υπάρχει (κάθεται).

ΠΑΥΛΟΣ "Η αν νομίζετε για τούς κλεισμένους πίνακες.

ΚΛΑΥΔΙΑ Τούς έχετε αλήθεια;

ΠΑΥΛΟΣ Μά βέβαια, μερικούς.

ΚΛΑΥΔΙΑ Για φαντασθήτε! Πίστεψα—κρίμα—πως τόσην  
ώρα με γελάγατε.

ΠΑΥΛΟΣ Σας δικαιώνω. 'Επιτυχία άπόλυτη θά 'ταν νά  
λείπανε όλότελα.... (διστάζει).

ΚΛΑΥΔΙΑ Τά προσχήματα....

ΠΑΥΛΟΣ "Όπως θέλετε. Πρέπει έν τούτοις νά φροντίζου-  
με νά μήν πιστοῦμε άπροετοίμαστοι — ή έκφραση είνε δική  
σας—. 'Υπάρχουν στον κόσμο τόσοι άφελεις. Δέν ξεύρεις τί  
συμβαίνει.

ΚΛΑΥΔΙΑ Φυσικά. είνε κ' οι σύζυγοι: περιέργοι πάντα. Του  
'Αντρέα, αΐφνης, άρέσει πολύ ή ζωγραφική....

ΠΑΥΛΟΣ Δέ μιλώ για τόν 'Αντρέα: είνε κι άλλες περιπτώ-  
σεις,

ΚΛΑΥΔΙΑ Κατάλαβα: περιπτώσεις που άνοίγονται στίς  
Κλαυδίες οι κλεισμένες θύρες.

ΠΑΥΛΟΣ Μάλιστα... 'Ακριβώς αυτό.... Περνάν στίς λεπτο-  
μέρειες.... Είδατε εκείνο τό γοβάκι; (δείχει προς τ' άνοιχτό  
σουρτάρι τής κονσόλας)

ΚΛΑΥΔΙΑ "Ένα ένθύμιο...

ΠΑΥΛΟΣ 'Υπέροχο.

ΚΛΑΥΔΙΑ Πιστεύω.

ΠΑΥΛΟΣ (πλησιάζει και σκύβει ως τό πρόσωπό της παίρ-  
νοντας όλες τίς προφυλάξεις ανθρώπου που δέ θέλει ν' άκού-  
στη άπ άλλους. Ψιθυρίζει).

ΚΛΑΥΔΙΑ 'Αλήθεια!!; Θεέ μου! (γελάει).

ΠΑΥΛΟΣ Τέσσερες συλλογές με ιστορικές φωτογραφίες.  
'Αναγκάστηκα νά άποστηθίσω όλόκληρες σελίδες τής 'Εγκυ-  
κλοπαιδείας....

ΚΛΑΥΔΙΑ Μ' άρέσετε (δείχνοντας στο κινητό τραπεζάκι  
τήν έγκατελειμμένη μάσκα) Για βάλτε την πάλι, νά τρομάξω.

ΠΑΥΛΟΣ (κάνει όπως εκείνη λέει) 'Ορίστε.

ΚΛΑΥΔΙΑ Είνε έξαισιο.

ΠΑΥΛΟΣ Θέλετε νά πέσω καταγής;

ΚΛΑΥΔΙΑ "Όχι. Πώς νά φανταστώ ένα ιερέα που θά σέρ-  
νεται με τά τέσσερα....

ΠΑΥΛΟΣ 'Ιερέα πάντα! Δόστε μου τουλάχιστον τή χά-  
ρη του φαίνου σας (βγάζει τή μάσκα).

ΚΛΑΥΔΙΑ Είνε επικίνδυνο με σας...

ΠΑΥΛΟΣ Και στή φαντασία σας ακόμη;

ΚΛΑΥΔΙΑ Ζητάτε πολλά. Θά 'πρεπε νά τήν περιορίσω.

ΠΑΥΛΟΣ Δέν έχω τέτοια άπαίτηση. Στην περίπτωση τής  
φαντασίας άλλωστε δέν παίζουν ρόλο σημαντικό τά πρόσωπα.  
'Εσείς έχετε τή μάσκα... (προσφέρει).

ΚΛΑΥΔΙΑ Εύχαριστώ....

ΠΑΥΛΟΣ Πέστε πως είνε ή έννοια του ιδανικού σας. Δέ μέ-  
νει τώρα παρά νά διαλέξετε... Αυτό συμβαίνει πάντοτε. Τά  
μάτια τής ψυχής—σας άρέσσουν οι λυρικές έκφράσεις—ψάχ-  
νουν όχι για τό μοναδικό, τό τέλειο, αλλά για τά κατάλληλα  
έκεϊνα πρόσωπα που θά μπορούσαν αξιόπρεπα νά φορέσουν  
μιά άποιαδήποτε μάσκα. Προσέξτε στον πληθυντικό των προ-  
σώπων....

ΚΛΑΥΔΙΑ Προσέχω: χαρακτηρίζει μιá αξιόλογη άστάθεια.

ΠΑΥΛΟΣ 'Απατάσθε. Τό ιδανικό είνε κάτι άσύγκριτο, αιώ-  
νις, πέστε το όπως θέλετε, που δέν αλλάζει ποτέ: στον κάθε άν-  
θρωπο ένα κι άπόλυτο, ή ούσία του, ό λόγος τής ύπαρξης του.  
Με αυτό βέβαια γεννιέται κι έχοντάς το ώσαν φωτοστέφα-  
νο στην κεφαλή του, μ' αυτό τέλος περιπατεί στα 'Ηλύσια πε-

δία...Στή γήνην όμως υπόσταση του ψάχνει ποῦ καί σέ ποιόν ταιριάζει περισσότερο, ἀπορώντας ὅταν δέ βρῖσκει...

ΚΛΑΥΔΙΑ Κι ὅταν βρῆ;

ΠΑΥΛΟΣ Δέχεται—φυσικά—νά ἐπισκεφτῆ μιὰ πινακοθήκη μέ ἔργα τοῦ Πικασσό καί τοῦ Γαλάνη....

ΚΛΑΥΔΙΑ (σηκώνεται. Βηματίζει νευρικά, κάπως) "Ὁχι. Νοιώθει πάντα—στό τέλος—πῶς γελάστηκε. "Ἄν ἐσεῖς τώρα δίνετε μιὰ παράλογη ἐξήγηση στήν ἐπίσκεψή μου, παίζετε ἀπλούστατα τήν τυφλόμυγα στόν ἑαυτό σας. Δέ θέλετε νά δεῖτε δῶθε ἀπ τὰ κλειστά σας βλέφαρα γι' αὐτό μέ πήρατε γιά τήν ὁμορφιά τοῦ παραμυθιοῦ σας...

ΠΑΥΛΟΣ (πλησιάζει σιγά-σιγά πρός τήν κονσόλα τοῦ βάρους) "Ἐνα ἐξαιρετικό παραμῦθι...

ΚΛΑΥΔΙΑ Μέ τή διαφορά πῶς ὅπου κι ἄν σκοντάψετε πιστεύετε πῶς ἀδράξατε τόν...ἴσκιο.

ΠΑΥΛΟΣ Στό βάθος ὅλοι κινούμεθα σάν τυφλόμυγες. Πολεμᾶμε κάπου νά φτάσουμε ἀκολουθώντας ὄλους τοὺς δρόμους, ὅλες τίς κατευθύνσεις. Ὁραματιζόμεθα χρώματα, φῶτα, πλαγιές ἀνθισμένες, διάφανες θαυμάσιες τοποθεσίες. Μά δέν μπορεῖ: ὑπάρχει κάπου ὁ μαγεμένος τόπος, ὅπου ὑψώνεται ὁ κρυσταλλένιος πύργος. Καί περιμένει μέσα στόν κρυσταλλένιο πύργο, σέ ρόδινο, μετάξινο μυρωμένο κρεβάτι ἢ ὁμορφιά ποῦ εἶπατε τοῦ παραμυθιοῦ. Περιμένει ἐννοεῖται πάντα καί μονάχα ἐμᾶς. Θαυμάσια. Τώρα φαντασθῆτε πῶς χαλνᾶνε ξαφνικά τὰ δύχτια κι ἀνοίγονται τὰ βλέφαρα νά συλλέξουν ὅσες ἀσκήμιες τοὺς εἶνε βολετό. Ἡ καταστροφή εἶνε ἀνώφελη. Γιατί αἴφνης θά συναντήσουν στοὺς δρόμους τῆς πολιτείας ἢ σέ τοῦτο ἔστω τὸ χώρο, τήν ἴδια 'κείνη ὁμορφιά τοῦ κρυσταλλένιου πύργου πλάι σ' ἕνα καθῶς πρέπει σύζυγο. Εἶνε ν' ἀπελπίζεται κανεὶς ὄχι μέ τή σκέψη μόνον πῶς δέν πρόφτασε, ἀλλά γιά τὸ πῶς ἐκείνη δέχτηκε στό πλευρό της καί δεχεται ἀκόμη, ἕναν ἄνθρωπο ποῦ πιστεύει στίς ἐρασιτεχνικές πινακοθήκες...

ΚΛΑΥΔΙΑ Νομίζω πῶς οἱ ὁμορφες τοῦ δικοῦ σας παραμυθιοῦ—ξυπνίες φυσικά, ἀπό καιρό—βαδίζουν ὅλες στό βραχιόνα κάποιου καθῶς πρέπει κυρίου. Τό 'χετε ἴσως συνήθεια νά φτάνετε πολὺ ἀργά. Προτιμᾶτε ἀπ τοὺς δρόμους ποῦ ἀνοίγονται γύρω σας—περίεργο πῶς τοὺς διακρίνετε—κείνους ποῦ διάβηκαν ἄλλοι....

ΠΑΥΛΟΣ Δέν ξέρω γιά μένα: ἐκείνες όμως περπατώντας συντροφιά ἔστω μέ κοινὸς τύπους, εἶνε ὀλότελα ἀπίθανο νά ὄνειρεύονται ἀκόμα;... ἢ νά θυμοῦνται ὀπτασίες κάποιας μακρυνῆς ἐποχῆς, μέ τήν προσδοκία νά συναντήσουν ξαφνικά ἕναν ἄνθρωπο μέ μουσι....

ΚΛΑΥΔΙΑ Σκιάζεστε σεῖς ὅταν χαλνᾶν τὰ εἰχτυα σας, καί ρωτᾶτε ἐμένα; Ἴσως νά ὄνειρεύονται ἀκόμη. (Μέ ξαφνικὴν ἀπόφαση) Λοιπὸν ναί: ὄνειρεύονται μερικὲς ἀκόμη. Κι ἔτσι ὅπως εἶπατε, θά γίνῃ....

ΠΑΥΛΟΣ (σχεδὸν μέ λαχτάρα) 'Ἀλήθεια;

ΚΛΑΥΔΙΑ Θά τὴν φορέση αὐτός (ἀνυψώνει ἐπιδεικτικά τὴν γιαπωνέζικη μάσκα)

ΠΑΥΛΟΣ (ξαφνιασμένος) Αὐτός!

ΚΛΑΥΔΙΑ 'Ἀφοῦ τὰ πρόσωπα δέν παίζουν ρόλο, ἄς μὴ δίνουμε ἀφορμὴ στόν κόσμο νά σχολιάζῃ.

ΠΑΥΛΟΣ 'Ὁ κόσμος...τί νόημα ἔχει;

ΚΛΑΥΔΙΑ Σημαντικό, ὅταν πρό πάντων πρόκειται γιά ἰδανικά...Μοῦ χαρίζετε τὴ μάσκα;

ΠΑΥΛΟΣ "Ὅπως θέλετε.

ΚΛΑΥΔΙΑ Εἶνε ἀπαραίτητη. Πρέπει νά 'δῶ πῶς τὴ φοράει.

ΠΑΥΛΟΣ Μά τὴ φοράει, ποιὸς;

ΚΛΑΥΔΙΑ Θεέ μου... 'Ὁ 'Ἀντρέας...

ΠΑΥΛΟΣ "Ἄ ναί... 'Ὁ 'Ἀντρέας... Θαυμάσια... 'Ὁ 'Ἀντρέας... (ἔχει πάρει στό μεταξύ, καί δίχως νά τὸ προσέχη, παίζει στό χέρι του τὸ λιλά γοβάκι).

ΚΛΑΥΔΙΑ Μὴν τὸ χαλνᾶτε.

ΠΑΥΛΟΣ (πειραγμένος) Αὐτό;... "Ὁχι, δέν τὸ χαλνᾶ. ("ἔχει τὸ ὕφος ἀνθρώπου ποῦ σκέπτεται βαθεῖα. Τὴν κοιτάει σάν μόλις νά 'ρχεται ὁ ἴδιος ἀπ ἄλλον κόσμο) Νομίζω Κλαυδία πῶς ἔχετε δίκιο. Δέν πρέπει νά συγχίζῃ κανεὶς τὰ...ἰδανικά του... Μήτε νά περιμένῃ σάν ἄψυχο ἀντρείκελο νά κρεμάσουν πάνω του οἱ ἄλλοι τὰ δικά τους... (Μικρὴ σιωπῆ). "Ἐπειτα ἀπότομα) "Ἄ! ξέρετε;...Μιὰ ἰδέα.

ΚΛΑΥΔΙΑ Ἰδέα; Πέστε.

ΠΑΥΛΟΣ Νά: κάτι παράδοξο...Θά 'θελα κι ἐγὼ νά 'δῶ... μάλιστα, νά δῶ... πῶς... χμ... πῶς... (δείχνει τὸ γοβάκι μέ κίνηση ποῦ ἐκφράζει ἀδίστακτα τὸ τί ζητάει).

ΚΛΑΥΔΙΑ Πῶς τὸ φορῶ ;... (ἀνεπαίσθητος δισταγμός) Ὁ-  
ρίστε.... (ἀκουμπάει τὸ κομψότατο πόδι της σ' ἓνα μικρὸ χαμη-  
λὸ σκαμνὶ πού βρίσκεται τυχαῖα ἐκεῖ κοντά. Ὁ Παῦλος πλη-  
σιάζει. Κλίνει τὸ γόνυ. Γιὰ νὰ τῆς ἀλλάξῃ τὸ ὑπόδημα, ἐκεί-  
νη παρ' ὅτι κρατάει ἀκόμη σὰν τρόπαιο τὴν ξωτική μάσκα,  
κάπως τὸν βοηθάει. Σκηνὴ βουβὴ πού παρατείνεται. Τέλος ὁ :

ΠΑΥΛΟΣ (καθὼς μ' ἔμπειρα δάχτυλα ἀπαλώτατα σιάζει  
τὴ μεταξένια κάλτσα) Τί λέτε ;... Ὁ Ἀντρέας ;... Πιστεύω,  
μᾶλλον πρόκειται ν' ἀργήσῃ...

Αὐλάα

ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

## ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΜΟ

*Ἄκουσα τὸ τραγοῦδι πὸν ὁ χρόνος τραγουδᾷ  
Μέσα στὶς φλέβες μου,  
Καὶ τὸ χωνεύουν ἡ βοῆ τῆς θάλασσας  
ὁ ἄνεμος τῆς γῆς·  
Μὰ δὲν ἐπλάγιασα στὸ ἀκρογιάλι  
Λιγωμένος ἀπὸ τὴν ἡδονή.  
Δὲν ἔσβυσα τὸν ἑαυτὸ μου  
Ἄπὸ τὴν ἄμμο,  
Δὲν ἀπέδωσα μὲ τὴν ἀναπνοή  
Τὴ συνείδησι καὶ τὴν κακία.*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ

## ΓΛΥΚΕΙΑ Η ΖΩΗ

*ὦ Κύριέ μου, ἄς ἦταν ν' ἀργήσῃ  
μιὰ ὥρα ἢ μιὰ στιγμὴ τὸ κάλεσμά Σου.  
Λίγον καιρὸ νὰ ζήσω ἔχω ποθήσει  
—συχώρα με !—στὴ γῆ, παρὰ κοντὰ Σου.*

*Μὲ τῶν ἀνθῶν τὸ μῦρο μερδεμένη,  
φευγάτη ἀπὸ τὸ σάπιο τὸ κορμί μου,  
ψηλὰ στὸν ἄγιο θρόνο Σου ἀνεβαίνει,  
ἀνάξια προσφορά, τώρα ἢ ψυχὴ μου.*

*Εἶμαι μικρὸς κ' εἶναι νωρὶς ἀκόμα·  
κι ἂν πέθαινα μερὰλο θάταν κρῖμα...*

*Θαρρείς και κρύβ' ἢ χλόη τὸ νότιο χῶμα,  
τόπος κενὸς νὰ μὴ βρεθεῖ γιὰ μνήμα.*

*Τὰ ρόδα κ' οἱ θλιμμένοι μενεξέδες  
κι' ὁ κρίνος ὁ περήφανος σὲ δίομο,  
γυροῦν τὰ δειλινά, μὲς στοὺς μπαξέδες,  
καὶ σιγολέν: γλυκειὰ ἢ ζωὴ στὸν κόσμο.*

*ὦ Κύριέ μου, ἄς ἦτανε νάργησει  
μιὰν ὥρα ἢ μιὰ στιγμή τὸ κάλεσμά Σου.  
Γιὰ νὰ Σὲ ἤμνω νὰ ζήσω ἔχω ποθήσει  
τραγουδιστής, παρ' ἄγγελος κοντὰ Σου.*

ΧΑΡΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

## ΠΑΡΑΚΜΗ

*Μοιρολατρεία, σταμάτημα τῆς θέλησης, ἂν θέλεις πές,  
εἶναι νὰ μένεις ἄπραγος καὶ νὰ βραδυπορεῖς.  
Ὡσὰν ἐπακολούθημα θὰ σοῦρθουν οἱ νεροπέδες  
κι' ὡς Ἄμλετ γιὰ τὴ ζήση σου κατόπι θ' ἀπορεῖς.*

*Κι' ἀπέναντί σου ὁ Ἰφρηνικός ὁ Μπόρμαν, ποῦ γυρνάει  
μετὰ ἀπὸ χρόνια ζενιτειὰ στὴ μάννα του πατρίδα,  
θὰ κυριαρχεῖ μέσ' στὴ ζωὴ σὰ νὰ τὴν κυβερνάει  
Ἐνῶ σ' ἐσὲ θὰ ξεφυγᾶ κ' ἢ πὶὸ στερνὴ σου ἐλπίδα.*

Ε. ΣΟΥΛΤΑΝΗΣ

## - Ο ΤΡΙΤΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τὸ προπερασμένο καλοκαίρι εἶχα πιάσει φίλο ἕνα παιδί ψηλό, χαριτωμένο, μὲ στενὴ μέση καὶ μακρυὲς σβέλτες κνήμες. Τὸν ὠνόμαζαν Γρηγόρη. Φέρνονταν πάντα μαζύ μου εὐγενικά καὶ διαχυτικά Μοῦ ξωμολογιόνταν τ' ἀσήμαντα μυστικά του μὲ μιὰν ἐμπιστοσύνη τόσο εὐκόλη, ὥστε, ἀντὶς νὰ μὲ σκλαβώσει, μοῦ γεννοῦσε ἀδιαφορία. Φυσικά δὲν ἔδειχνα τίποτα. Ἄπειναντίας προσποιούμουν πὼς συμμετεῖχα στὶς χαρὲς καὶ στὶς λύπες του ὅπως οἱ καλοὶ τρόποι μου καὶ ἡ κοικωνική μου ἐμπειρία μ' ἐδίδεξαν νὰ κάνω. Ἄλλὰ κατὰ βάθος ἔλεγα: «κρίμα στὸ παιδί!...»

Ἄγαποῦσε μιὰ κόρη μαυροφόρα ποῦ τὸν βασάνιζε πολὺ κατὰ ἕνα χυδαῖο τρόπο, καὶ τὴν ἔπιαναν κάτι ξαφνικὲς ἐκρήξεις ποῦ δὲν περιγράφονται, ἐκεῖ λ.χ. ποῦ τὸν φιλοῦσε τρελλὰ τὸν μπάτσιζε, ἢ ἐκεῖ ποῦ τὸν μπάτσιζε τὸν φιλοῦσε. Κι' ὁ καλὸς μου σύντροφος ἔβρισκε γοητευτικά αὐτὰ τὰ βίτσια, τὰ διακοσμοῦσε μάλιστα μὲ τὴ φαντασία του κατὰ τὸν πιὸ αὐθαίρετο τρόπο, καὶ στὶς στιγμὲς ἀκόμα ποῦ καταντοῦσαν γιὰ τὸν ἐγώϊσμό του μαρτύριο.

Ἐπειτα, ὅταν ἦταν νηφάλιος πράγμα σπάνιο, μοῦ διηγόταν τὰ φτωχὰ ὄνειρά του. Ἄεροπόρος ἤθελε νὰ γίνῃ, ὄχι γιατί τὸν τραβοῦσε ἢ ποίηση τῶν αἰθέρων, οὔτε γιὰ τὴν ψευδαίσθησή πὼς θὰ μεταβάλλονταν σὲ πουλί, μὰ γιατί τὸν τρέλλαινε ἢ στολή, ἢ μπλέ στολή μὲ τ' ἀστραφτερά κουμπιά, γιὰ τοῦτο μόνον. Μοῦ ἀράδ.αζε ὅλα τοῦτα μ' ἐνθουσιασμό παιδιάστικο, μὲ γραφικὴ κοκετταρία ἀνάμιχτη ἀπὸ τὴ νευρικότητα ποῦ συνοδεύει τοὺς ἀνεκπλήρωτους πόθους μας. Κ' ἐγὼ ποῦ ὑπέφερα ἀπὸ ἀνικανοποίηση, καὶ δὲν εἶμουν σταματημένος σὲ μιὰν

ευτυχισμένη αφέλεια, μά Ξψαχνα δλο και νέα προβλήματα για να παιδέψω τὸ πνεῦμα μου, μὴ μνεισκοντας ποτὲ ἔπαναπαυμένους στις λύσεις πού ἔδινα, ἔμακάριζα τὸ μεγάλο παιδί, τὸ Γρηγόρη, πού ζητοῦσε ἀπὸ τὴ ζωὴ τόσο λίγα, τὸν ἔμακάριζα μά και τὸν ἐκύτταζα μ' ἓνα ὕφος ὑπεροχῆς σά νάμουν περηφανος για τις πολλαπλές μου ἀνησυχίες.

“Ὅμως ποιὲς ἦταν τᾶχα οἱ «πολλαπλές μου ἀνησυχίες»;.. Πλεῖστες ὄσες φορές ἐπέμεινα νά τις συλλάβω, μά ἀδιάκοπα γλυστροῦσαν, μοῦ ξέφευγαν. Μ' ἐνδιέφεραν ὅλα—κάθε στιγμή λάβαινε για μένα τὸ εἰδικὸ ἐνδιαφέρον της, δίχως καμμιά νά κερδίζει τὴν ἀφοσίωσή μου. Κ' ἐνῶ βριοκόμουν ἔτοιμος νά δεχτῶ πάσες τις συγκινήσεις πού δὲν τις ἤξερα, ἔπαιρνα ὕφος «ζεμανφουτίστα», φοβόμουν νά πλησιάσω ὅ,τι μποροῦσε νά ἀγγίξει τὴν εὐαισθησία μου, περνοῦσα μὲ λίγα λόγια τὴν πιὸ κρίσιμη καμπὴ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Τά φερσίματά μου κι' ὁ ἑαυτός μου στέκονταν διαρκῶς ἀντιμέτωποι, σὲ μία χτυπητὴν ἀντίφαση. Κι' ὁ κίνδυνος μήπως προδοθῶ στὰ μάτια τοῦ κόσμου και φανερωθῶ γελοῖος, μὲ γιόμιζε τρόπο.

Συχνά πυκνά ὁ Γρηγόρης μοῦ μιλοῦσε για τὴν Σιβύλλα, τὴν ἀδελφή του πού σπούδαζε ζωγράφος στὸ πολυτεχνεῖο. Μὲ μιὰ θέρμη γοητευτικὴ μοῦ μιλοῦσε, μοῦ ἔλεγε πῶς δὲν μπορεῖ νά τὴν γνωρίσει κανεὶς χωρὶς νά σταθεῖ μὲ θαυμασμό μπροστά της, τόσο ἦταν ὀμορφη και ἐντυπωσιακὴ. «Προπαντὸς ὀμορφη» ὀπως τοῦ ἄρεσε νά λέει. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια πού ἔδιναν κι' ἔπαιρναν τὰ «καλλιστεῖα» τὴν πεθάναν στὰ παρακάλια νά ἐκθέσει ὀποψηφιότητα Μίς, τὴν διαβεβαίωσαν ἀπὸ πρὶν οἱ κύριοι τῆς ἐπιτροπῆς για τὴν σίγουρη ἐπιτυχία, μά τοῦ λόγου της ν' ἀκούση δὲν ἤθελε. Ἀπαράλλαχτα ἀρνήθηκε νά ποζάρη στὸν ξακουστὸ γλύπτη Μ. Τ. για νά χαράξει τὸ προφίλ της στὰ μεταλλικὰ εἰκοσὸφραγκα—ἀπὸ μιὰ ἀκατανόητη ἰδιοτροπία—κι' ὁ γλύπτης ἀναγκάστηκε νά καταφύγει στὸ τέλος, στὴν Τριήρη και στὸν Ποσειδῶνα. Ὁ Γρηγόρης ἀγαναχτοῦσε μ' αὐτὴ τὴν τακτικὴ τῆς ἀδελφῆς του, δὲν τῆς συγχωροῦσε ὅτι ἔχασε πολῦτιμες εὐκαιρίες για νά ἀπολαύσει τιμὲς ζηλευτές, ὅμως μεγαλοποιῶσε ἐξεπίτηδες τὴν ἀγανάκτησή του, σάν για ν' ἀφήσει νά φανεῖ πῶς ὕπηρχε τεράστια ἀπόσταση μεταξύ αὐ-

τουνοῦ τοῦ ἴδιου—ἐνὸς τύπου πού ἐξαφανίζεται στὴ ρουτίνα κ' ἐκείνης, μιᾶς ὕπαρξης προνομιούχας και ξεχωριστῆς πού περιφρονοῦσε τὰ ἐγκόσμια κ' ἔμνεισκε ἀδιάφθορη μὲς' τὴν θαμπὴ ἀτμόσφαιρα τῶν λιβανωτῶν, πάντα ἐπιθυμητὴ και πάντα ἀπλησίαστη ἀπ' ὅλα ὀλόγουρά της.

“Ὅσο για μένα ἀφουγκραζόμουν τὰ λόγια τοῦ φίλου μου κουνώντας ἔλαφρά τὸ κεφάλι, και νοιώθοντας εὐχάριστη διάθεση. Τοῦτο, ὀμολογῶ, ἦταν ψυχολογικὰ παράδοξο. Ἡ Σιβύλλα δὲν μοῦ κεντοῦσε μήτε κᾶν τὴν περιέργεια. Ἐβρισκα πλῆθος κωμικὰ στοιχεῖα στὴν ἱστορία μὲ τις Μίς και τὰ μεταλλικὰ εἰκοσὸφραγκα. Μά σιγὰ-σιγὰ ἔπαψαν νά μὲ σκοτίζουν τὰ γεγονότα, πῖστευα ἀποκλειστικὰ στὴν ὀμιλία τοῦ συντρόφου μου τὴν τρεμάμενη και τὴν συγκινητικὴ και χαιρόμουν μὲ τὴ χαρά του—δὲ ζητοῦσα πῖότερα. Ἄρχισα μὲ τὸν καιρὸ ν' ἀμφιβάλλω ἂν ἡ Σιβύλλα ἦταν πλᾶσμα ζωντανό, ὀποψιαζόμουν πῶς ζοῦσε μοναδικὰ στὴν φαντασία του, τὴν ἔβλεπα μάλιστα και μὲς' τὴν δικὴ μου νά προβάλλει ξαφνικὰ μὲ κάποιαν ἀληθοφάνεια, ὅστε νά διακρίνω—σχήμα, χρῶμα,—τὴν εἶδη της, κι' αἰφνίδια νά διαλύεται σάν ὄνειρο και ν' ἀφήνει μόνο ἓνα θρόῖσμα, ἓνα πρωτοφανέρωτο θρόῖσμα στὰ τρισαθὰ μου.

“Ὄσπου τις πρῶτες μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ φάνηκε σπῖτι μου ὁ φίλος μου λαχανισμένος και μοῦ εἶπε ὅτι ἡ Σιβύλλα γύρισε ἀπ τὴν Ἀθήνα. Τὸ βράδυ θά μοῦ τὴ σύσταινε στὸν κῆπο τοῦ Πύργου.

Ἐφτασα στὸ μέρος ὀπου εἶχαμε ὀρίσει ἄρκετὰ πῖὸ νωρὶς ἀπ' τὴν συμφωνημένη ὄρα. Ἦμουν ταραγμένος και δυσπιστοῦσα ἂν ὁ ἀπρόοπτος αὐτός ἐρχομὸς μ' εὐχαριστοῦσε, ἡ ἂν προτιμοῦσα νά μὴ γνώριζα καθόλου τὴν ἀδελφή τοῦ Γρηγόρη, ἀπὸ φόβο μὴν ἀπογοητευτῶ.... Δὲν ἔβρισκα στοιχεῖα κωμικὰ στὴν ἱστορία μὲ τις Μίς και τὰ μεταλλικὰ εἰκοσὸφραγκα;.. Δὲν ἔπρεπε νά προσδοκῶ τίποτα τὸ καλύτερο. Τὸ λογικὸ πού συμβουλευόμουν ὄχι δίχως ἔχθρα, τοῦτο τοῦλάχιστο βεβαίωει. Και γελοῦσα μὲ τὰ παιγνίδια τῆς φαντασίας μου, και σκεπτόμουν σοβαρὰ πῶς ἔφτασε πειὰ ὁ καιρὸς νά γίνω πρακτικώτερος ἄνθρωπος.

Ἐπάνω σέ μιὰ τέτοια στιγμή, φάνηκαν τὰ δυὸ ἀδελφία στὴν ἠλεκτροφωτισμένη πόρτα τοῦ κέντρου. Ὁ Γρηγόρης πανευδαίμονας, ἔλαμπε. Στὸ μπράτσο του μὲ μιὰ κίνηση ἀπαλῆ καὶ ἡγεμονικὴ στηρίζονταν ἐκείνη. Θὰ τοὺς θυμᾶμαι πάντα στὴν πόρτα, καθὼς ἔμπαιναν. Τὰ φῶτα πλημμύριζαν τὰ πρόσωπά τους. Κ' ἦταν τὰ πρόσωπά τους χλωμά καὶ ὠραῖα.

Τὴν κύτταζα μ' ἀδιακρισία. Πιπίλιζα ἀδέξια τὶς καθιερωμένες τυπικότητες. Δὲν φαινόνταν νὰ μοῦ δίνει πολλὴ σημασία. Ἐμοιαζε μᾶλλον ἀφαιρεμένη. Ὡστόσο μοῦ ἀπλωσε τὸ χέρι τῆς μόλις μὲ παρουσίασε ὁ Γρηγόρης, καὶ τὸ σφίξιμό τῆς μ' ἄφησε ἐκπληχτο. Ἦταν ἕνα σφίξιμο ἀδρό, σχεδὸν ἀντρίκιο. Καὶ τότε παρατήρησα πὼς σ' ὄλο τῆς τὸ «εἶναι» σφριγοῦσε ἡ νειότη, καὶ ἡ ὑγεία.

Μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ ἀχόρταγα τὴν περιεραζόμουν. Ὁ φίλος μου φλυαροῦσε, κι' ὄλο ρώταγε γιὰ τὸ ἕνα γιὰ τὸ ἄλλο. Ἐκείνη κάπου-κάπου γυρνοῦσε πρὸς τὸ μέρος του, χαμογελοῦσε καὶ τοῦ ἀπαντοῦσε ἐπιγραμματικά: «Ναὶ ἀγόρι μου... Ὅχι ἀγόρι μου... Βέβαια... Ἴσως!..» Καὶ ὅταν χαμογελοῦσε ἀνείπωτη ἦταν ἡ ἀρμονία μεταξὺ τῆς μύτης τῆς καὶ τῶν μισανοιγμένων χειλιῶν τῆς. Ἀνείπωτη ἡ γλυκύτητα ἦταν.

—Φαντάζομαι πὼς θὰ σὰς φαίνεται ἡ Θεσσαλονικὴ ὕστερα ἀπ' τὴν πρωτεύουσα, εἶπα γιὰ νὰ πῶ κάτι.

Μοῦ ἀποκρίθηκε τονίζοντας ἀργὰ ἀργὰ τὶς λέξεις, σὰ νὰ μοῦ ἔδινε ἕνα μάθημα.

—Πάντα ἀγαπᾶ κανεὶς τὸν τόπο του.

Καὶ ἀναμφίβολα, ὁ διάλογος τοῦτος ὑπῆρξε ἐντελῶς ἐπεισοδιακός. Μὰ ἔνωσα τὸν ἑαυτό μου συντριμμένο, μοῦ φαινόταν πὼς εἶχαμε κάνει μιᾶς ὑψίστης σπουδαιότητας κουβέντα καὶ νικῆθηκα κατὰ κράτος. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς τῆς ἦταν πού μὲ ὑπέβαλε σ' αὐτὴν τὴν ἀπάτη, καὶ ἀπὸ τότε ὅποτε ἀντηχοῦσε στ' αὐτιά μου μὲ ζάλιζε καὶ μ' ἔκανε νὰ μπερδεύω τὰ λόγια μου, ντροπιασμένος γιὰ τὴ δική μου σκληρὴ φωνή.

Κ' ἡ φωνὴ τοῦ Γρηγόρη πού μοῦ γνώρισε τὴ Σιβύλλα προτοῦ ἀκόμη τὴν ἀντικρύσω μὲ σάρκα καὶ ὄσῳ, μόλις ἔπαλλε πιά ἐντός μου σὰν ἀνάμνηση μακρυνή.

Κλεισμένος τὴν ἄλλη μέρα στὴν κάμαρά μου ἀποζητοῦσα

ν' ἀναπλάσω μέχρι καὶ τὴν πιὸ ἐλάχιστη λεπτομέρεια τὰ χαρακτηριστικά, τὸ κορμί, τὶς κινήσεις τῆς. Δὲ δυσκολεύομαι σχεδόν. Μικρὸς μαθητῆς, ξεφυλλίζοντας πάνου στὰ σχολικά μου θρανία κάποιον κακοτυπωμένο ἐγχειρίδιο Κρητικο-Μηκυναϊκοῦ Πολιτισμοῦ, εἶχα σταματήσει μαγεμένος μπρὸς στὴν λιθογραφία μιᾶς ἀρχόντισσας Μινωϊκῆς. Ἡ παράστασή τῆς μὲ κυνηγοῦσε παντοῦ ἀπὸ τότε. Καὶ νὰ: ἀνέλπιστα κι' ἀπροσδόκητα ἠπαληὰ εἰκόνα πῆρε πνοή, ἀναστήθηκε ζωντάνεψε μπροστὰ μου.

Ἡ Σιβύλλα!... Ὅχι δὲ μοῦ ἦταν ἄγνωστη ἡ μορφή τῆς, τῶν ματιῶν τῆς τ' ἀτένισμα, ἡ καμπύλη ἐκείνη τοῦ στόματος, ἡ φωτεινὴ ἔκφραση μὲ τὸ πλούσιο φόντο, τ' ἀνάερο βάσταγμα τοῦ κεφαλοῦ τοῦ ἰσκιοστεφανωμένου. Δὲ μοῦ ἦταν ἄγνωστη ἡ ὄψη τῆς μὲ τὴν ὀλόφεγγη χλωμάδα. Τὴν ἤξερα τὴ ρευστὴ τῆς κορμοστασιά—τὸ πανωκόρμι τῆς ἔγερνε πίσω ὄντας βιάδιζε, ἀνάγλυφοι ἦσαν οἱ ὦμοι τῆς, ἀπ' ὅπου γλυστοῦσαν σ' ὀλόχυτο γάρμπος τὰ μπράτσα.

Μὰ καθὼς τὴν κύτταζα ζωγραφισμένη στὸ χαρτί δὲν μποροῦσα νὰ τῆς μιλήσω, ἔτσι καὶ τώρα πού μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐνοια μ' ἐβοήθησε νὰ τὴν χαρῶ ἀναβιωμένη, δὲν τολμοῦσα νὰ συνεννοηθῶ μαζί τῆς μὲ λέξεις, αἰσθανόμουν τὴν αἴγλη τῆς τόσο δυνατὴ ὥστε μ' ἐκυρίευε γιὰ τ' ἄτομό μου ταπεινώση. Μοῦ φάνηκε ἀτελείωτη ἡ μέρα περιμένοντας τὸ βράδυ νὰ τὴν ξαναδῶ στὸ Πατινάζ, ὅπως συμφωνήσαμε.

Τέλος ἡ ὥρα ἦρθε. Στὸ ρίγκ τὰ λαστιχένια παιδιὰ μὲ τὰ φτερωμένα πέδιλα πετοῦσαν ἀκολοῦθύντας τοὺς ρυθμούς ἑνὸς βάλς, ἐνῶ στὴν πίστα, τὰ ζευγάρια χορεύανε μὲ σβυσμένα τὰ λαμπιόνια. Καὶ δὲν ἔφεγγε παρά ἡ σελήνη. Ἡ Σιβύλλα καθισμένη πλαί μου, ἄφηνε τὸ βλέμμα τῆς νὰ χάνεται κάπου. Τὸ βλέμμα τῆς δὲν χωροῦσε ν' ἀκουμπήσει σ' ἕνα μαθηματικὸ σημεῖο. Ἐρέμβαζε αἰσθαντικὴ καὶ χλωμὴ—πιὸ χλωμὴ κι' ἀπ' τὴ σελήνη.

Ὁ Γρηγόρης ἔσκυψε καὶ μὲ ρώτησε:

—Σ' ἀρέσει ἡ ἀδελφὴ μου;...

—Πολύ.

—Καὶ σὺ τῆς ἀρέσεις. Μοῦ ἔκανε λόγο γιὰ σένα. Καλὸ παιδί, εἶπε μὰ γιατί δὲ γίνεται περισσότερο ἀπλό;...

Κι' ὁ Γρηγόρης γέλασε. Γέλασα κ' ἐγώ, καὶ παραπονέθηκα

ὅτι μὲ στενεύει ὑπερβολικὰ τὸ κολλάρο μου. "Ἀνοίξα μιὰ συζήτηση γιὰ τὶς εἰκαστικὲς τέχνες κι' ἀνακάτεψα ἄπληθος ξένους ὄρους μὴ παραλείποντας νὰ προσθέσω ὅτι τὸ κράτος ἐγκληματεῖ ἐγκαταλείποντας τυφλὸ τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριό του κοσμάκη, καὶ μὴ δίνοντάς του τὴ στοιχειώδη μόρφωση γιὰ νὰ ἐρμηνεύσει ἕνα ἔργο τοῦ καιροῦ μας.

Καὶ τὰ διετύπωσα ὅλα αὐτὰ κατασκευάζοντας τὶς πιὸ περίτεχνες φράσεις. Δὲν ξέρω ἂν μὲ παρακολουθοῦσε κανεὶς.

Δὲν παρακολουθοῦσα οὔτε ἐγὼ τὸν ἑαυτὸ μου. Μέσα μου ἐπανελάμβανα τὸ ἴδιο διαρκῶς: «Γιατί λοιπὸν δὲν γίνομαι περισσότερο ἀπλός»;... Κ' ἤμουν ἀπελπισμένος.

"Ἐτσι πέρασε τὸ μισὸ καλοκαίρι. Συναντοῦσα ταχτικὰ κάθε βράδυ τὰ δύο ἀδέρφια. Γνώριζα πιά πὼς ἀγαποῦσα τὴν Σιβύλλα, ἀλλὰ ἡ στάση μου τίποτα τὸ συγκεκριμένο δὲν πρόδιδε, κι' ἀπὸ μέρος της ἦταν εὐγενικὴ συνάμα καὶ ἐπιφυλακτικὴ—σὰ νὰ μὴν ἄλλαξε τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔκοψα τὶς θεωρίες καὶ ἐπιδείκνυα πνεῦμα—πράγμα χειρότερο, ἢ μιλοῦσα μὲ ὑπονοούμενα, δίνοντας τὴν ἐντύπωση φτηνοῦ αἰσθηματισμοῦ. Δὲν τολμοῦσα νὰ ξεχωρίσω ἂν ἡ Μινωϊκὴ μου ἀρχόντισσα διασκέδαζε μαζὺ μου ἢ περιορίζονταν στὸ νὰ μὲ περιφρονεῖ. Δὲν τὴ μεμφόμουν. Τὴ δικαιολογοῦσα ὅσο κάθε τι. Καὶ στὴν περηφάνεια της ἀκόμα, καὶ στὴν ἱστορία τῶν Μις καὶ τῶν μεταλλικῶν κερμάτων. Ἄδύνατον ἡ Σιβύλλα νὰ γίνεαι τὸ εἶδωλον ἑνὸς ἀδιανόητου πλήθους, σκεπτόμουν. Ἄδύνατο ἡ φυσιογνωμία της νὰ πλαστογραφηθεῖ σὲ μεταλλικὰ κέρματα καὶ νὰ κυκλοφορήσῃ κατὰ ἑκατομμύρια ἀνάμεσα σὲ λογίων—λογίων χέρια. "Ὅλα μοῦ φαίνονταν φυσικά, εὐλογα—κ' ἡ ταραχὴ μου κ' ἡ ἀδεξιότητά μου. Κ' ἡ ἀδιόρατη εἰρωνεία της.

Χάσμα, τεράστιο χάσμα μᾶς χώριζε. Ἄναρωτιώμουν: Πὼς δὲν ἔβραζα στὴ γλώσσα μου χαλινό;... Πὼς ἐπέμενα νὰ τραβῶ τὴν προσοχὴ της σ' ἡλίθιες περιαιτολογίες κι' ἀνοῦσιες ἐπιδείξεις γνώσεων, ἀφοῦ ἀδυνατοῦσα νὰ ἐκφράσω ὅ,τι γνόμω, ὅ,τι μεγάλο καὶ δυνατὸ ὑπῆρχε μέσα μου; Καὶ δὲν ἦταν τοῦτο ἀνευλάβεια ἀπέναντί της καὶ παγίδα;... Μὲ τὶς παλάμες ἀκίνητες στοὺς κροτάφους μονολογοῦσα σπαραχτικὰ μεσ' τὴν ἀγωνία μου.

—« Δοκιμάστηκα, Σιβύλλα, γιὰ σένα σκληρὰ, καὶ τὸ αἶσθημα

τῆς αὐτοσυντήρησης κραυγάζει ἐπιταχτικὸ μέσ' τὰ σπλάγχνα μου, νὰ σωθῶ, νὰ σωθῶ καὶ νὰ φύγω. Νὰ πάω μακριὰ ἀπὸ σένα πού εἶσαι ἡ ὁμορφιά, καὶ νὰ θρέψω τὶς πρακτικὲς μου δυνατότητες, ἔστω κι' ἂν γίνω κοινὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ σὲ φτάσω, ἀφοῦ ζαλιζομαι σι' ἀντίκρουσμά σου καὶ λέω λόγια ξένα, καὶ φαίνομαι τιποτένιος στὰ μάτια σου».

"Ὡστε τὸ πῆρα ἀπόφαση νὰ λιποταχτήσω. Μὰ ἤθελα νὰ ξεσπάσω—ἦταν κι' αὐτὸ τῆς ἀδυναμίας μου μιὰ φάση. Κάθησα κ' ἔγραψα ἕνα γράμμα. Πιὸ τρελλὸ παρά δίκαιο. "Ὅχι, λάθος. Πιὸ δίκαιο παρά τρελλό. Στὴν ἀντρέσα της τῶστειλα χωρὶς ὑπογραφή. Τὸ γραφικὸ μου χαρακτήρα φρόντισα μὲ καπατωσύνη ν' ἀλλάξω. Μαίτρ στὴν πρόστυχη πράξη πού σοφίστηκα, καὶ πού ὁ πόνος μου τὴν εἶχε ἐξαγιάσει. Μοναδικὸς στὴν ἀπεγνωσμένη μου λύση. Νὰ μποροῦσα νὰ βγῶ ἀπ' τ' ἀδιέξοδο, νὰ βρῶ μιὰ πρόχειρη λύτρωση—νὰ βάλω βάλσαμο στὴν πληγὴ, τέλος στὴν δοκιμασία!...

«Δεσποινίς. (Τὸ γράμμα ἔγραφε.) Ἄπο τότε πού καταλαβαίνω τὸν ἑαυτὸ μου, σὰς ἀγαπῶ. Ἄπο τότε, στὰ θρανία. Κι ἐσεῖς οὔτε μὲ ὑποψιάζεστε κἂν. Οὔτε θὰ μὲ ὑποψιασθῆτε κἂν ποτέ σας. Μοιραῖο, διότι ἀτελὴς τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος. Λίγα ἐννοεῖ. Σὰν χαλκομανία βλέπει τὸν πλησίον του. Ψυχρὰ τὸν ἀκούει. Τὶ γίνεται μέσα του—πὼς νὰ εἰσδύσει!... Γιὰ τοῦτο ὑποφέρουμε ὅλοι μας—τὸν κρυφὸ καημὸ μας κλείνουμε στὰ στήθη—κ' εὐτυχία κι' ἀναπαμὸ δὲν ἐλπίζουμε.

Φέτος τὸ καλοκαίρι, ἀκατάπαυστα πλάϊ σας μ' εἶχατε. «Εἶμουν ὁ Τρίτος.» Ὁ τρίτος, πού νὰ τὸν μαντεύσετε—χαμένος κόπος—μὴν προσπαθῆτε. Ὁ Τρίτος, πού ἔβλεπε πόσο ξεχωριστὴ εἶσαστε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους τοὺς δυὸ, τὸ Γρηγόρη τὸν ἀδελφὸ σας ἕνα «ἀγόρι» ἀγαθοῦταικο καὶ τὸ φίλο του, τύπο γλυκανάλατο, τύπο ἐκζητημένο, πού δίχως ἄλλο μόνον ἀηδία μπορεῖ νὰ σᾶς προξενεῖ.

Ἄλλὰ ἐγὼ ὁ Τρίτος εἶμαι καλός. Εἶμαι ἀγνός καὶ εἰλικρινής. Ἀγάπη γεμάτος. Ὡ δὲ μὲ ξέρετε. δὲ θὰ μὲ γνωρίσετε. Σὰς τῶπα. Δὲ θὰ φανερωθῶ καθόλου, νὰ ταράξω τὴ γαλήνη σας, τὴ μοναξιά σας. Μὰ ἤθελα νὰ σᾶς γράψω γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ πὼς ὑπάρχει πάντα κάποιος ἀντάξιός

σας—κάποια σκιά σας ασύλληπτη, σέ σας αφιερωμένη.»

Καί πήγα ταξίδι. Πέρασα τὸ μισὸ καλοκαίρι στὴν Ἀθήνα. Γύρισα πίσω τὸ φθινόπωρο.

Ἦταν μελαγχολικὸ τὸ δειλινὸ ὅταν γύρισα. Ἀπ' τὸν οὐρανὸ ἔπεφτε ψιλὴ βροχὴ, σάν ἀπὸ κανένα θεόρατο ποτιστήρι. Οἱ διαβάτες στοὺς δρόμους περνοῦσαν βιαστικοί, μέσ' τὶς ἔγνοιες τους, ἢ πελαγωμένοι στὴ φριχτὴ τους ἀνία. Ποῦ ἢ κίνηση στὴν πρωτεύουσα, οἱ ταμπέλες οἱ φωτεινές τῶν πλούσιων μαγαζιῶν, τ' αὐτοκίνητα ποὺ προχωροῦν μὲ τοὺς ἀνθρώπους δίπλα—δίπλα!... Κι' ὅμως μοῦ ἄρεσε πιότορο ἐδῶ.

Ἦμουν λιγάκι ἠσυχασμένος—ἐξωτερικὰ τοῦλάχιστον. Ἄλλοιως, τὸ πάθος μου τὸ μεγάλωσε ὁ χρόνος καὶ τῶκανε πιὸ ὤριμο καὶ πιὸ σοβαρό.

Εἶχα «ξεπεράσει τὶς παληές μου σπασμωδικότητες. Ὑπέφερα μιὰ ἡρεμὴ ὀδύνη. Ἐπάσχιζα νὰ συγκεντρωθῶ στὴ λύπη μου καὶ νὰ καλλιεργηθῶ σ' αὐτήν.

Ἐκεῖ ποὺ πήγαίνα λοιπόν, ξαφνικὰ ἀντάμωσα σὲ μιὰ στάση τοῦ τράμ τῆ Σιβύλλα. Ἔκανα νὰ στρίψω, ὅμως ἦταν ἀργά. Χαμογελοῦσε μπροστά μου καὶ μοῦ ἀπλωνε τὸ χέρι, ὅπως στὸν κῆπο τοῦ Πύργου, τὴν πρώτη φορά.

—Πότε ἦρθατε; Γιατί δὲν ἦρθατε νὰ μᾶς δῆτε;...

Κι' ἦταν τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ της ἀδρό, σχεδὸν ἀντρίκιο. Σ' ὅλο τὸ «εἶναι» της σφριγοῦσε ἡ νειότη καὶ ἡ ὑγεία.

—Οὔτε ἓνα γράμμα δὲ μᾶς γράψατε!...

Δὲν ἔκρινα ἀπαραίτητο ν' ἀπαντήσω ἐδῶ—φῶς φανερό πῶς τὰ μάντεψε ὅλα.

Μίλησε κ' ἐκείνη μιὰ φορά μὲ ὑπονοούμενα κ' ἐφάνηκε ἀδέξια κ' ἐκείνη, ὅπως φαινόμενον ἄλλοτε ἐγώ. Συνεννοοῦμαστε περίφημα, περιττὸ νὰ τῆς ἀποκριθῶ, μόνο θὰ ἤθελα κάτι νὰ τῆς πῶ γὰ τὸ Γρηγόρη, νὰ τοῦ ζητήσῃ συγγνώμην ἐκ μέρους μου, ἐπειδὴ τὸν ἐχαρακτήρισα «ἀγὸρι ἀγαθούτσικο» κι' ἄμποτες νὰ γίνῃ ἀεροπόρος.

Ἐμνειοκα πάντα ἀδιάφορος ὅταν μοῦ διηγόνταν γιὰ τὴν μαυροφόρα κόρη μὰ ἡ ὁμιλία του μὲ συγκινοῦσε ὅταν μοῦ ὑμνοῦσε τὴν ἀδελφὴ του—αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια.

—Περάστε αὔριο ἀπ τὸ σπίτι. Θάχουμε νὰ ποῦμε πολλά.

—Ὅχι, ἔτρεξα νὰ προλάβω. Ἄλλοίμονο, εἶχε φύγει. Αὔριο θάβρεχε, τὸ μαρτυροῦσαν τὰ μαῦρα σὺννεφα τὶ κατακλυσμὸ αὔριο θὰ κἀνη.

Δὲν θὰ πήγαίνα. Μόλις θὰ ἔμπαινα στὸ δωμάτιό της ἀφοῦ μοῦδειχνε μερικὰ σχέδια τοῦ πολυτεχνείου ὅπως συνήθως, θὰ μοῦ πετοῦσε κάτω τὴ μάσκα: «Ἔσεῖς, κύριε, εἶστε ὁ τρίτος». Κ' ἐλόγου μοῦ δὲν θὰ τὸ παρεδεχόμεν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ γιὰ τὸ θὰ μὲ καταλάβαινε μιὰ γελοία ἀξιοπρέπεια.

Μὲ βῆμα ἀργὸ συνέχισα τὸ δρόμο μου μέσ' τὴ βροχερὴ νύχτα. Καταλάβαινα.

Τὸ ἀναπόχτητο μοῦ φαίνονταν σάν πεπρωμένο τελειωτικὸ τῆς πρώτης μου ἀγάπης. Θὰ ἔπαιρνα γενναίες ἀποφάσεις. Θὰ ἔβρισκα καινούργια ἐνδιαφέροντα καὶ θὰ φρόντιζα γιὰ τὸ συστηματικὸ καταμερισμὸ τους. Ἡ κρίσιμη καμπὴ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας περάστηκε. Θὰ διάβαζα βιβλία ποὺ γράφουν γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀθλιότητα. Θὰ χρησιμοποιοῦσα τὸ ταλέντο μου στὴν ποίηση. Θ' ἀκολουθοῦσα σχολαστικὰ τὶς Πανεπιστημιακὲς μου σπουδές. Θ' αὐτοκαταδικαζόμεν σ' αὐστηρὴ πειθαρχία καὶ μέσ' τὶς ἀσχολίες μου θὰ πάσχιζα νὰ ξεχάσω.

Ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ θ' ἀμφέβαλα πάλι ἂν ἡ Σιβύλλα ὑπῆρξε ποτὲ πλᾶσμα ζωντανό, θὰ ὑποψιαζόμουνά πάλι πῶς ἔζησε μοναδικὰ στὴ φαντασία μου—σχῆμα, χρῶμα, εἶδη—θὰ τὴν ξανάβλεπα σιγά-σιγά σάν ὄνειρο νὰ διαλύεται, ἓνα ὄνειρο ποὺ πέρασε κι' ἄφησε κάποιον θρόϊσμα, κάποιον πρωτοφανέρωτο θρόϊσμα στὰ τρισαθὰ μου.

ΒΑΣ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ



## ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΛΙΑΙΚΑΣ ΝΑΚΟΥ «Οί παραστρατημένοι» (μυθιστόρημα). 'Αθήνα, 1935.

Είναι ή φυσική και ψυχική Ιστορία μιᾶς παραστρατημένης ἑλληνικῆς οἰκογένειας πού ζῆ στήν 'Αθήνα κ' ἔπειτα μετατοπίζεται, χάνοντας τούς φυσικούς της προστάτες, στή Γενεύη. 'Εκεῖ εὐρύνεται ὁ κύκλος τῶν δρώντων προσώπων μέ τήν προσθήκη ἄλλων, τῶν ἐνοίκων μιᾶς πανσιόνας. 'Ο λόγος τῆς μετατοπίσεως τῆς οἰκογενείας δέν βρίσκεται τόσο στήν ἑσωτερική ἀνάγκη τοῦ ἔργου, ὅσο στήν σκέψη τῆς συγγραφέως, ὅτι μόνο μιᾶ διεθνῆς πόλις θά μπορούσε νά δώσῃ μέσ' ἀπό ἀνθρώπους διαφόρων ἔθνων, μιᾶ πλατύτερη ἰδέα γιά ἕνα γενικώτερο παραστράτητα τῶν ἀνθρώπων. 'Αλλ' αὐτό, ὑποψιάζομαι ὅτι εἶναι καί ὕστερῶτερη σκέψη ἐνῶ πρωταρχικά διακρίνεται ἡ ἀνάγκη τῆς συγγραφέως νά δημιουργήσῃ τίς προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά ἕνα γενικώτερο, εὐρωπαϊκό ἐνδιαφέρον γιά τὸ βιβλίον.

Τὸ φυσικό καί κοινωνικό περιβάλλον ὅπου τοποθετοῦνται τὰ πρόσωπα δέν εἶναι εὐρύ· τίποτε ἢ σχεδόν ἀπό τήν 'Αθήνα καί τήν 'Ελλάδα, τίποτε ἢ σχεδόν ἀπό τή Γενεύη καί τήν Εὐρώπη. Τὰ φυσικά καί κοινωνικά χαρακτηριστικά τῶν τόπων προσφέρουνται μέ φειδωλία. Γιά τήν 'Ελλάδα δέ θά γνωρίσῃ ὁ ξένος ἀναγνώστης παρά πῶς εἶναι μιᾶ χώρα βαλκανική, καθυστερημένη· ἀπό τήν 'Ελβετία, τὰ ἀνθρώπινα κατακάθια τῆς Εὐρώπης καί, σάν μέσ' ἀπό μιᾶ μυθολογία, κάτι γιά τούς ἀνθρώπους πού τοίμαζαν τούς καινούργιους κόσμους τῆς 'Ιταλίας καί τῆς Ρωσίας, καί γιά μερικούς νέους Ρώσους πού ἔχουν τήν ἰδέα, ὅτι ἡ ἐλευθερία δέν εἶναι θεωρία, ἀλλά πράξη. 'Η Γενεύη, δέν εἶναι παρά μιᾶ πόλις, ὅπου βρέχει, καί κάνει μιᾶν ἀφόρητη ὑγρασία. 'Εκεῖνα, πού ἀνοίγουνται μπροστά μας πλατύτερα, εἶναι ἕνα 'Αθηναίικο σπίτι καί μιᾶ πανσιόνα στή Γενεύη. Κλειστοί χῶροι.

Στό 'Αθηναίικο σπίτι περνάει τὰ παιδικά καί τὰ πρῶτα νεανικά της χρόνια ἡ 'Αλεξάνδρα, αὐτή πού μᾶς γράφει τήν ἱστορία της. 'Η 'Αλεξάνδρα εἶναι τὸ μόνο καθαρό καί ἀκλιδωτο πλάσμα μέσα σ' ἕναν κόσμο παραστρατημένων πού ζῆ κοντά της καί γύρω της. Οἱ γονεῖς της, ὁ θεῖος της, ὁ ἀδελφός της καί ἄλλα δευτερεύοντα πρόσωπα εἶναι ὅλοι ἀμαρτωλοί: ὁ πατέρας της, λιποτάκτης τοῦ ἀνδρικοῦ καθήκοντος, εἶναι μακριά· μέσα στό σπίτι της κατοικεῖ σάν κύριος ὁ ἐρωμένος τῆς μητέρας της, ὁ θεῖος της· ὁ ἀδελφός της, εἶν' ἕνας νόθος καί αὐτό ἡ 'Αλε-

ξάνδρα τὸ γνωρίζει.

'Επειτα, στήν πανσιόνα τῆς Γενεύης ἐπίσης μόνη ἡ 'Αλεξάνδρα παραμένει τὸ ἀγνό πρόσωπο μέσα σ' ἕνα πλῆθος παραστρατημένων 'Ελλήνων, Ρώσων, 'Αρμενίων, Πολωνῶν.

Μπορεῖ ἡ ἱστορία τῶν δύο αὐτῶν σπιτιῶν νά εἶναι ἀληθινή, μπορεῖ νά εἶναι πλασματική, αὐτό δέν ἐνδιαφέρει. 'Εκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι νά πλησιάσουμε καί νά ἐννοήσουμε τούς ἀνθρώπους:

'Αντικρύζουμε φύσεις διεισθητές, γιά τίς ὁποῖες δέν ὑπάρχει καμμιά ἐλπίδα νά γίνουν καλύτεροι. Δέν εἶναι αὐτοὶ παραστρατημένοι, ἀγγελιοὶ πού ἔχασαν τὸ δρόμο τοῦ Παραδείσου, τῆ δυνατότητα νά ξαναγίνουν ἀγγελοὶ. Τέτοιοι: ὁ Γρηγορέας, ὁ Κιμωνίδης, ὁ Κύριλλος, ὁ Πολωνός.

Εἶναι ἄλλοι, αὐτοὶ οἱ καθαυτοὶ παραστρατημένοι, πού σώζονται ἀπό τήν καταφρόνια μας μέ τίς αἰφνίδιες ἐπιστροφές τους στήν ἀγαθὴ φύση: ἡ 'Ανταμιάν, ὁ Νίκος, ἡ 'Εμμα, ἡ Μιμή, ὁ Σωτήρης.

'Εξω ἀπό τούς δυὸ αὐτοὺς κύκλους στέκεται ἡ 'Αλεξάνδρα. Αὐτὴ εἶναι μιᾶ φύση πολὺ εὐπαθῆς, πολὺ ἀφελῆς καί πολὺ ἀγνή. Παθαίνεται ἀπ' ὅτι ἀντικρύζει γύρω της καί σέ μιᾶ στιγμή τῆς ζωῆς της πληγώνεται, γίνεται θῦμα τῆς διαφθορᾶς πού τήν τριγυρίζει. Τότε γιά πρώτη φορά ἀνοίγουν τὰ μάτια της, ἡ ἀτομικὴ πείρα τῆς τῆς ζωῆς τῆς δίδει τήν ἀντίληψη γιά τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ εἶχε τὴν ἀφέλεια ὡς τώρα νά ζῆ γιὰ τούς ἄλλους καί ὅταν ὅλοι ἐξέλιπαν, ὅταν ἀπό τήν οἰκογένειά της δέν ἔμεινε κανεὶς καί μόνον ὅταν ὁ Κώστας, ἡ ἀγάπη της, τῆς εἶχε μείνει κι ὅταν κ' ἐκεῖνος ἀποδειχθῆκε πρόστυχος, ἡ ζωὴ δέν ἔχει γι' αὐτὴ πιά κανένα νόημα. Δέν ἔχει σέ τί νά δοθῆ. Διότι ἡ φύση της, τὸ οὐσιαστικὸ σύμβολο πού ἐνσαρκώνει, εἶναι ὅτι ζῆ γιά τούς ἄλλους.

'Η 'Αλεξάνδρα οὐσιαστικά εἶναι τὸ μόνο κοινωνικὸ πρόσωπο στό ἔργο. 'Η ζωὴ της δέν ἐννοεῖται χωρὶς τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων, ἐνῶ ὅλοι οἱ γύρω της, εἶναι θλιβερῆς ἀνθρώπινες μονάδες, ἐγωῖσταί, ἀντικοινωνικοὶ ἄνθρωποι. 'Ετσι λοιπὸν ὑπάρχει μιᾶ ἐντελῶς κρυμμένη φιλοσοφία στό μυθιστόρημα αὐτό: κατὰ πλειονότητα ὁ κόσμος ὁ σημερινὸς ὅποτε-λεῖται ἀπὸ μονωμένους ἐγωῖστας.

'Ενα βαθύτερο ἐξέτασμα μᾶς ἀποκαλύπτει, ὅτι ὡς τὸ τέλος σχεδὸν ἡ συμμετοχὴ τῆς 'Αλεξάνδρας στή ζωὴ τῶν ἄλλων εἶναι κυρίως ἀνταντακλαστικὴ, συναισθηματικὴ. 'Απὸ τὸ σημεῖο ὅμως, πού ἡ 'Εμμα τῆς ἐγκαταλείπει τὰ χέρια της τὸ παιδί τοῦ ἀδελφοῦ της, ἡ 'Αλεξάνδρα ἀποφασίζει νά ἐργασθῆ γιά τὴ διάπλαση μιᾶς καλύτερης καί ἀγνότερης γενεᾶς! 'Εδῶ συμβαίνει μιᾶ αἰφνίδια μεταμόρφωση πού ἐκπλήσσει: ἡ συμμετοχὴ της στή ζωὴ τῶν ἄλλων θ' ἀπορρέῃ ὄχι πειὰ ἀπὸ τὸ συναισθημα, ἀλλ' ἀπὸ τὴ βούληση καί θά ἔχη ὡς πυξίδα ὄχι τὴν ἀσυνείδητη συμπάθειαν, ἀλλὰ τὴ συνειδητὴ σκέψη. Τὴν εἶχε προπαρασκευάσει γι' αὐτὸ ὁ σύντροφός της. 'Αλλὰ γιατί ἡ μεταστροφή αὐτὴ δέ γίνεται εὐθύς μετὰ τὴν ἀπογοήτευσή της ἀπὸ τὴ στάση τοῦ Κώστα, ὁπότε θά εἶχε ὅλη τὴ δικαιολογία καί τὴν ἀπόλυτη συνέπεια, ἀλλὰ γίνεται ὅταν ἡ 'Εμμα τῆς ἐγκαταλείπει τὰ χέρια της χωρὶς καν αὐτὴ νά θέλῃ, τὸ νόθο νεογέννητο τοῦ ἀδελφοῦ της; 'Η μεταμόρφωση, πού ἂν σημειωνόταν

στη θέση της θά ήταν μιὰ λύση αξία νὰ χειροκροτηθῆ, τῶρα φαίνεται σάν συγκολλημένη, ψυχολογικά ἀπίθανη, φαίνεται σάν μιὰ κορῶνα ἢ μιὰ ρουκέττα.

Οἱ παραστρατημένοι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μακρὰ καὶ τὰ πιὸ πολυπρόσωπα Ἑλληνικά μυθιστορήματα. Τὸ ὕφος εἶναι παραμελημένο καὶ σὲ πολλὰ μέρη οἱ φραστικοὶ τρόποι εἶναι καθαρὰ δυσάρεστοι. Ἄς μὴν ἀπατηθῆ κανεὶς, ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ θλημένη ἀπλότητα ἢ γιὰ μιὰ ἐσκεμμένη ἔλλειψη ὕφους. Τὸ τελευταῖο αὐτό, δηλ. νὰ κάνη ὕφος χωρὶς ὕφος τὸ ἔχει ἐπιτύχει ὁ Stendhal· ἐδῶ δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ ἀδυναμία. Τὰ ὀλίγα μέρη ποὺ εἶναι πιὸ ζωηρὰ καὶ μᾶς δίνουν τὰ λεγόμενα «ἐκφραση» καὶ «ἐσωτερικὸς μονόλογος» δὲ σώζουν τὸ σύνολο. Ἀλλὰ τὸ πιὸ ἀποτυχημένο καλλιτεχνικὸ μέρος τοῦ ἔργου εἶναι ὁ διάλογος. Τὸ κείμενο δὲν παρέχει οὔτε μιὰ σελίδα ἀξιωματικὴ οὔτε ἓνα πρόσωπο ποὺ θὰ ἐπανέλθῃ ζωηρὰ στὴ μνήμη μας. Τὸ ἔργο δίνει μᾶλλον μιὰν ἀτμόσφαιρα καταθλιπτική, ποὺ καλύπτει τὴ ζωὴ μοιραίων ἀνθρώπων. Εἶναι ἡ μόνη ἐπιτυχία τοῦ ὕφους, τὸ ὁποῖο σὲ πολλὰ μέρη χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐξαντλητικὴ περιττολογία, ἀπὸ ἔλλειψη μεστότητας καὶ ἀραιότητα.

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀντιρωτικοί: δὲν πρόττουν ἀπὸ ἐλεύθερη βούληση, ἀπὸ ἓναν συνειδητὰ τεθειμένο σκοπὸ. Εἶναι ἀνδρείκελλα τῆς ἴδιας τῶν τῆς φύσης. Εἶναι φυσικοὶ ἄνθρωποι, ν'ατοουραλιστικοί. Τὸ ψυχικὸ τους περιεχόμενο εἶναι πολὺ ἀπλὸ καὶ μᾶλλον εἶναι πραγματοποιήσεις τῆς ἴδιας τους ἰδιοσυγκρασίας. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μᾶς γίνονται συμπαθεῖς, διότι ἀπὸ τὴν ἠθικὴ τους δυσμορφία τοὺς σώζει μιὰ ξαφνικὴ πράξη καλωσύνης, ἢ ἐγκατάλειψη τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ ἢ συμπαθητικὴ ματιὰ στοὺς συνανθρώπους τους. Ἡ Ἀλεξάνδρα εἶναι ἡ διαρκὴς μας συμπάθεια, μόνον ἄς ἔλειπαν ἐκεῖνα τὰ τόσο συχνὰ τῆς δάκρυα.

Ἄλλὰ ἀρκεῖ. Ἄς ἀλλάξουμε ὕφος. «Οἱ Παραστρατημένοι» παρουσιάζουν σημάδια πολὺ ἐνθαρρυντικά, σημάδια νέων καιρῶν. Ἐάν θέσουμε ἐκτός συγκρίσεως τὴν «Ἐκάτη» τοῦ Κ. Πολίτη, ἔργο ποὺ πρῶτο στὴν Ἑλλάδα ἀδιαφόρησε γιὰ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ κλασσικοῦ μυθιστορήματος κ' ἔδωκε πολὺν χωρὸ στὴ φαντασία καὶ τὴν ἔμπνευση, τὸ μυθιστόρημα τῆς Λ. Νάκου, διατηρώντας κάποια κλασσικὴ βαρύτητα ποὺ δὲν εἶναι ἀκαμψία, στερημένο ἀπὸ φαντασία καὶ ἔμπνευση, στηριγμένο στὴν πείρα τῆς ζωῆς καὶ στὸ συναισθηματικὸ ἐνατένισμά της, μᾶς μπεῖ σὲ ἄλλου εἶδους ἱκανοποιημένες ἀπαιτήσεις τοῦ μοντέρνου μυθιστορήματος.

Ἐν πρώτοις, παρουσιάζει μιὰ ἠθικὴ ἀδιαφορία, δηλ. ἀφήνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι τὴν ἠθικὴ προσωπικότητά τους καὶ ἀφήνει τὸν ἀναγνώστη ἐλεύθερο νὰ διατεθῆ ὅπως θέλει ἀπέναντί τους χωρὶς νὰ ζητᾷ νὰ τὸν παρασύρῃ παραπειστικά σὲ μιὰ καταδίκη ἢ σ' ἓναν ἔπαινο. Μόνον στὸ τέλος ἀποκαλύπτεται, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀντικειμενικότητα τῆς συγγραφῆς εἶναι ἀπόρροια μιᾶς ὀρθῆς καλλιτεχνικῆς ἀντιλήψεως, διότι ἀφοῦ παρέστησε τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὅπως εἶναι, τότε μόνο γυρνᾷ, τοὺς βλέπει καὶ τοὺς σκεπάζει μὲ μιὰ ἐνδόμυχη εὐχὴ, νὰ γίνουν καλύτεροι.

Δεύτερο, δὲ φορτῶνει τὰ πρόσωπά της μὲ ἰδέες κινητικές, ἀλλὰ τὰφήνει ἐλεύθερα νὰ ἐκφράσουν σκέψεις ἀνάλογες μὲ τὴν κάθε στιγμή τῆς ζωῆς τους χωρὶς αὐτὲς νὰ εἶναι συναρτημένες καὶ ἀλληλουτεύουσες: ἔτσι ἡ Ἀλεξάνδρα, λέει κάπου τὸ πολὺ ὠραῖο καὶ πολὺ ἀνθρώπινο τοῦτο: «δὲν ἤμουν πολὺ θρησκα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ».

Τρίτο, τὰ πρόσωπά της πραγματοποιοῦν ἀπόλυτα καὶ καθαρὰ μόνον τὸ φυσιολογικὸ τους εἶναι. Ὁ ρεαλισμὸς τους εἶναι καθαρὰ φυσιοιολογικός. Δὲν τίθενται γιὰ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν σὲ ἠθικὰ ἀνώτερα στρώματα, ἀλλὰ τίθενται καθαρῶς καλλιτεχνικά: γιὰ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν καὶ νὰ μᾶς συγκινήσουν ἀνθρώπινα, μ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς ὑπάρξεώς τους. Δὲ ζητοῦν παρὰ νὰ δείξουν τὸν ἑαυτὸ τους. Καὶ εἶμαι πολὺ χαρούμενος, γιὰτὶ ὁ ἐκλεκτὸς κριτικὸς κ. Α. Θρυλλος διαπιστώνοντας τὸ δεδομένο αὐτό, δὲν τὸ ἀποδοκίμασε ὅπως ἄλλοτε ζητώντας τὰ βαθύτερα νοήματα, τὶς ἀνατάσεις καὶ τὶς συμβολικότητες. Ἐγώ, ὄση μοι δύναμις, ἀγωνίστηκα μεσ' ἀπὸ ἓνα τόμο διηγημάτων καὶ μεσ' ἀπὸ κάποιους στοχασμοὺς μου πάνω στὴν «Πεζογραφία τῶν νέων» νὰ ἀναδείξω τὴν ἀξία τῆς δεικτικῆς αὐτῆς λογοτεχνίας, τῆς καθαρῆς νὰ ποῦμε πεζογραφίας, ποὺ δὲν εἶναι βεβαρυμένη μὲ ἠθικά καὶ ἰδεολογικά παράσιτα. Ἡ ἰδέα μου αὐτὴ γιὰ τὴν καθαρὴ δεικτικὴ λογοτεχνία ξεπήδησε μπιστά μου ἀπὸ μιὰν ἄμεση ἐπαφή μου μὲ τὴ μεγάλη τέχνη τῶν Shakespeare, Dostojevski καὶ Stendhal καὶ τῶν σκανδιναυῶν καὶ τῶν ἁγγλῶν νεωτέρων συγγραφέων καὶ στερεώθηκε μὲ τὴν ἀνάγνωση τοῦ ἔργου τοῦ Ἰταλοῦ Borgese «Il senso della letteratura Italiana», ὅπου ὁ συγγραφέας ζητᾷ τὸ συγχρονισμὸ τῆς Ἰταλικῆς λογοτεχνίας, ἡ ὁποία δὲν ἔκαμε οὔτε νεώτερα χρόνια τίποτε σχεδὸν γενναῖο, διότι κρατιέται ἀκόμα στὶς παλιές ἰδεαλιστικὲς ἀντιλήψεις. Ὅταν διατύπωσα τέτοιες ἰδέες στὸ βιβλίό μου, τὴν «Πεζογραφία τῶν Νέων» τότε κάποιος, ἀξιαγάπητος κατὰ τὰ ἄλλα, Ἀθηναῖος ἄνθρωπος, μοῦ εἶπε τέτοια λόγια περίπου: «Ξιπασμένη ἐπαρχιώτη, αὐτὰ ποὺ γράφεις εἶναι λόγια τῆς Γαλλικῆς πιάτσας καὶ τοῦ τελευταίου Γαλλικοῦ ταχυδρομείου». Καὶ ὁ νόστιμος αὐτὸς πρωτευουσιάνος δὲν ἔκαμε ἀκόμα οὔτε ἓνα ροῦπι πέρ' ἀπὸ τὴν ἠθογραφία!

Τέταρτο, σὲ πολλὰ πρόσωπα ἡ ψυχικὴ ζωὴ τους δὲν βαίνει κατ' εὐθεῖα γραμμῆ, ὥστε νὰ τὰ ἔχουμε γνωρίσει μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ σ' ἓνα ὀρισμένο μέρος τοῦ ἔργου παρουσιάζει μιὰ ξαφνικὴ μεταβολή. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι, ἀλλὰ γίνονται μπροστά μας. Αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι σύμβολα οὔτε τυποί. Εὐτυχῶς! Αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲ βγαίνουν ἀπὸ ἓναν λογικὸ πυρήνα—ἰδέα, ἀλλὰ εἶναι καθαρές, ζωντανές ψυχολογικὲς ὀντότητες. Ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεώς τους ἐξασφαλίζεται ἀπὸ τὴ ζωντανότητα, δηλ. τὴ μετὰ βλητὸτητα τῆς ζωῆς τους καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ συμβολισμὸ τους οὔτε τὴ μονιμότητα τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἰδιοσυγκρασίας τους.

Τὸ βιβλίό της δας Λ. Νάκου εἶναι προϊόν ἀτομικῆς ζωικῆς πείρας καὶ καλλιτεχνικῆς ἐνημερώσεως. Οἱ ἄνθρωποί του, ζωντανοί, κινοῦνται κάτω ἀπὸ μιὰν ἀτμόσφαιρα μονότονης καταθλίψεως. Αὐτὸς ὁ συνδυα-

σμός της παλλόμενης πραγματικότητας με το διάχυτο και ατμοσφαιρικό, αποτελεί μίαν επίτυχία. Η ατμοσφαιρικότητα είναι κάτι που κρατεί πάντα σ' έγρηγορησιν το συναίσθημα, τυλίγοντας τὰ πράγματα μέσα σ' έναν πέπλο, ο οποίος δέν είναι έργο τών χειρών της λογικής, αλλά της διαθέσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο τὰ πρόσωπα και τὰ πράγματα χάνουν τή φωτογραφικότητά τους και μπαίνουν σ' έναν άλλον χώρο. Η μετάθεση αυτή, που είναι ο πρώτος όρος της τέχνης, διευκολύνεται και με το κρύψιμο, το πολύ βαθύ κρύψιμο του σχεδίου οικοδομής του έργου, ώστε νά φαίνεται, ότι τὰ γεγονότα έρχονται το ένα μετά το άλλο κατά τή φυσική τους ροή και όχι έπειτα από μίαν έσκεμμένη τοποθέτηση.

Παρ' όλα αυτά τὰ προσόντα του έργου, θά ηύχεται κανείς, μιά περισσότερο λεπτή ευαισθησία (ή οποία μάς προσφέρεται μόνον άφθονη) και μιά πνευματικώτερη διαχείριση του θέματος.

Π. ΣΠΑΝΔ.

#### Α. ΚΩΤΣΑΚΗ «Κατακτητές» (άλληγορικό διήγημα). Αθήνα, 1934

«Μά κ' έγώ τήν ίδια έγνοια έχω, ψυχή μου. Έπαφα νά ύπάρχω, έχάθηκα, βρίσκομαι στο κέντρο άκαθορίστων οριζόντων και μονάχα ένας βαθύτατος στοχασμός ζή, φτεροσκοπεύ έντός μου».

Τά λόγι' αυτά χαρακτηρίζουν σαφώς τή στάση του ήρωα, στο πρώτο μέρος του πεζογραφήματος. Το πρώτο αυτό μέρος είν' ένα έξοχο διήγημα. Ένας άνθρωπος δίδεται στην αναπόληση τών περασμένων. Φτερουγίζει ή σκέψη του γύρω στα περασμένα ώραία πράματα. Αφήνεται σέ μιά περιπλάνηση στο παρελθόν με κέντρον τή φυσιογνωμία του κοριτσιού, της Διάνας. Η διήγηση είναι γεμάτη από θάμβος και όνειροπλάνεια, από γεγονότα που διυλίζονται μέσα σέ λεπτότητες και ευαισθησίες. Η ζωή έδώ γίνεται «μυθική», χάνει το ύποστατό της, τον όγκο της και ή μορφή της κοπέλλας μοιάζει μ' ένα λουλουδι άπίθανο, άνέγγιχτο, που το άναταράζει έλαφρά και άλλεπάλληλα το κύμα τών άναμνήσεων του ήρωα. Δέ μάς έχει συνηθίσει ή νεοελληνική λογοτεχνία σέ τέτοιες σελίδες. Αφήνουμε πίσω τούς παχείς λυρισμούς και τήν πηχτή αίσθηματολογία. Ό,τι αισθανόμαστε έδώ είναι εκείνο, που άναδίνεται, είναι ένα άρωμα ή μιά άνταύγεια που μένει από τὰ πράγματα. Βρισκόμαστε διαρκώς άνάμεσα στην πραγματικότητα και σ' όνειρο. Τά γεγονότα και τὰ πρόσωπα γίνονται πάντα κάτι άλλο άπ' αυτό που είναι Ένα «θάμβος» ένας παλμός αισθήματος, κάποια άτμόσφαιρα μύθου τὰ ξεσηκώνουν και τὰ μεταφέρουν άλλοι. Ό άφηγητής τὰ άτενίζει έτσι, όπως σέ μίαν έρημο το δίψασμένο μάτι του ταξιδιώτη βλέπει στον ορίζοντα ψηλά το όραμα μιάς πόλης, πλούσιας και ώραίας, με άφθονα νερά, ενώ ή ίδια ή πόλη έχει μείνει κάτω.

Και ούτε μιά στιγμή δέν ύπάρχει που κινδυνεύουμε νά μπλεχτούμε σέ ρομαντικά πλανέματα. Ό άφηγητής και ήρωας είναι από γερή γενιά, κ' εκεί που θά περίμενες μιά ύπερβολή, τή βλέπεις σκοτωμένη με

τήν είρωνεία. Η ποιητική κατάσταση έτσι δέ σκορπιέται σέ κάτι, που είναι ρομαντικά άνώφελο, αλλά παίρνει μιά γήινη χροιά, γίνεται ένα γήινο ποίημα, και ο άκαθορίστος και άπέραντος ορίζοντας, μέσα στον όποιο φτεροκοπάει ή άνάμνηση του ήρωα δέν είναι το άχανές κενό, αλλά γεμίζει από τή στίλβη και τή μαρμαρυγή και το θάμβος της άνακαλουμένης μορφής. Ίδου σελίδες μαγικής λογοτεχνίας στί νεοελληνική πεζογραφία έπειτ' από κείνες του Παπαδιαμάντη («Τά ρόδιν' άκρογιάλια», «Ό ρεμβασμός του δεκαπενταυγούστου» κ.λ.) και του Κ. Πολίτη («Έκάτη»).

Η Διάνα! Μά πόσο διαρκούν οι ώραίες στιγμές της ζωής;

Mais elle était du monde

où les plus belles choses ont le pire destin  
et rose, elle a vécu ce que vivent les roses;

L'espace d'un matin.

Η Διάνα έφυγε και πάει! Για τήν Αθήνα, για τήν Αίγυπτο. Και ή Αίγυπτος μυθοποιείται: «Για το Κάιρο, πδχει άνθρώπους μαύρους και ήλιον που ψήνει το ψωμί και κάνει το γιαλό άλάτι». Αυτή ή μεταφορά της ζωής στο μύθο είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του έργου.

Η Διάνα γίνεται τώρα ένα σύμβολο και ως το τέλος του έργου παραμένει τέτοιο. Ένα σύμβολο, μιά άλληγορία πάντα με παγώνει' είναι δυνατόν νά ύπάρχει ζωή μέσα σέ μίαν άλληγορική έξίσωση: Διάνα= ή άνώτερη ζωή; Μεγάλος κίνδυνος από παγετώνες. Μεγάλη ή αντίσταση και λαμπρή ή νίκη. Ό κ. Κωτσάκης κατορθώνει νά δώσει ζωή στο σύμβολο. Πώς; Πώς είχε γεμίσει πριν τον άδειον ούρανο της ζωής του; με το θάμβος εκείνης της μορφής; Πώς τώρα θά γίνη τουτό; με τή λαχτήρα και με τή σάτιρα που βουίζει.

Η Διάνα προς στιγμή πλάθεται μπροστά μας σαν ένα είδος Βεατρικής, που με μίαν ίσχυρή έλξη τραυάει τήν ψυχή του ήρωα προς το ύψηλό και το άνώτερο. «Αναζητώ έναν δρόμο, που δέν τον γράφουν οι χάρτες: θά είναι όσο πάει και πιό άνφορικός, θά με άνεβάση ψηλά. Με τή δυνατή ματιά μου θά ερευνήσω τούς άνοικτους ούρανοους και τούς όλόφεγους. Θά τήν ίδω κ' εκείνη θάρθη προς άντάμωσή μου» Πάει για τήν κατάκτηση του τελείου. Και ίδου μόλις εκείνη έφυγε, το κενό, το μεγάλο κενό, όπου ή ψυχή του παθαίνει ίλιγγο και το μυαλό του κάνει τουμπες. Έπειτα ή μεγάλη άπόφαση για τή μεγάλη άνοδο. Μελοδραματική όμως άπόφαση, παράδοξα μογιατισμένη. Γιατί; Γιατί αυτός ο κωμικός τόπος, που φτάνει στο άλλόκατο, αυτή ή αυτοειρωνεία;

Διότι ο ήρωας δέν εισέρχεται για πρώτη φορά με άφέλεια στο φανταστικό άνώτερο κόσμο. Έχει ήδη πείρα του κόσμου και έπιστρέφει σ' αυτόν με τήν άνάμνηση. Γι' αυτό, άντι άφελής ή λαχτήρα του γίνεται πικρή και κωμική. Ξαίρει από πριν. Και σά νά μάς λέη: «Πήγαινα τότε νά βρω κάτι που δέν ύπάρχει. Είχα κάνει λάθος: εκείνη ή μαρμαρυγή του άστρου, δέν ήταν παρά πατήματα χήνας σ' έναν βούρκο. Γελάσθηκα». Αλλά είναι πολύ γερός ώστε νά μήν τραυάη τὰ μαλλιά του. Αυτόθεραπεύεται με τήν είρωνεία.

Ο ήρωας παίρνει τώρα το γήινο δρόμο για να συναντήσει την άλλη Διάνα: νά, εκείνο το feu-follet που λαμπυρίζει πέρα στον ορίζοντα του κοινωνικού βούρκου. Μας διηγείται το πέρασμά του. Τα ποδήματά του είναι βαρειά από λάσπη. Τί σαπίλα, τί αποφορά. Ο δρόμος του μέσ' από την κοινωνία δε γίνεται με τα κλαπατσαρίσματα κανενός υδρωπικού από ιδέες Πηγάσου, αλλά μεσ' από εικόνες χρωματισμένες δυνατά με σαρκασμό και σάτιρα. Φαντασία γεροῦ ανθρώπου. Ἡ δύναμη τοῦ Α. Κωτσάκη είναι ἡ φαντασία, μιὰ φαντασία γερῆ, πλημμυρισμένη ἄλλοτε ἀπὸ θάμβος, τώρα ἀπὸ εἰρωνεία καὶ σαρκασμὸ καὶ σάτιρα.

Ο ήρωας κερδίζει το δρόμο του: γίνεται πλούσιος. Τότε ἐξαντλείται σὲ αὐτοθαυμασμό, πού μοιάζει με φτύσιμο ἢ μαστίγωμα. Κατακτᾷ τὴ ζωὴ, ἡ Διάνα πλησιάζει, ἡ Διάνα γίνεται δική του. Γίνεται ἐπιβήτορας τῆς Ζωῆς, ἀ! Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ Κατακτητής; Μάλιστα. Διότι κατακτημένος ἀπὸ τὴ ζωὴ τὴν κατέκτησε, τὴν ὑποδούλωσε στὸ γέλοιο του, τὴν εἰρωνεῖα, τὸ σαρκασμὸ, τὴ σάτιρα.

Κ' ἐντὸς του κλεῖ πάντα τὴ Διάνα τὴν ἄλλη, ἐκείνη τῶν παλιῶν νεανικῶν ἡμερῶν. Αὐτὴ ἀπὸ μέσα του τὸν ὀδηγεῖ νὰ φραγκελλῶση αἱματηρὰ τὰ ψεύτικα εἶδωλα τῆς Γῆς μας. Πόση ὀργὴ ὑπάρχει μέσα στὴν ἀγνή ματιὰ τῆς ἰδανικῆς Διάνας! Ὁσὴν ὁ Χριστὸς εἶχε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ὕψωσε τὸ φραγκέλλιο, γιατί αὐτὸς πῆγαινε νὰ στήση τὸν Οἶκον τοῦ Θεοῦ κι αὐτοὶ τὸν εἶχαν μεταβάλλει εἰς Οἶκον ἐμπορίου.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κωτσάκη εἶναι γεμάτο ἀπὸ τὴν ὀργὴ αὐτὴ τοῦ Δικαίου καὶ τὴν πικρία τοῦ Ἄγνοῦ πού ἔχει ἀπατηθῆ στὴν πίστη του. Ὁ συγγραφέας ἐνίκησε πολλαπλὴ νίκη. Ad augusta per angusta. Ὑψωσε τὴν ὕλη του σὲ μιὰ πνευματικὴτητα, πού δὲν εἶναι πουθενά ἀραχνώδης καὶ σκοτεινὴ. Παρέκαμψε τὸ σκόπελο τοῦ συμβόλου, ζωντανεύοντας το με εἰκόνες δυνατές. Ἐκανε ἀπὸ τὴ ζωὴ ἄλλοτε ἓνα θάμβος ποιητικὸ, ἄλλοτε ἓνα μῦθο παλλόμενο ἀπὸ ἐσωτερικότητα, ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ διάθεση πικρὴ ἀπὸ εἰρωνεία καὶ ἀπὸ σάτιρα. Ξεσήκωσε τὴ φαντασία του ὡς τὸ ἀντικείμενό της. Μας ἔδωκε σχεδὸν πάντοτε σελίδες μιᾶς λογοτεχνίας μαγικῆς.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Θ. ΠΕΤΣΑΛΗ «Παράλληλα καὶ παράταιρα», (διηγήματα), Ἀθήνα, 1936.

Ἐγνώριζα ὡς τώρα ἓναν Πετσάλη οἰκοδόμο, τὸ συγγραφέα τοῦ μυθιστορήματος «Γερέσ καὶ ἀδύναμες γενεές». Με τὸ κυκλικὸ αὐτὸ μυθιστόρημα ὁ κ. Π. φιλοδόξησε πρῶτος στὴν Ἑλλάδα νὰ μᾶς δώση τὸ τρίπτυχο τῆς ἱστορίας μιᾶς οἰκογένειας, ὅπου οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος καὶ ἡ κληρονομικότητα κανονίζουν σὰ μιὰ μοῖρα ἐσωτερικὴ τὴ ζωὴ τῶν προσώπων.—καὶ σύγχρονα νὰ ξετυλίξη μπροστά μας κινηματογραφικὰ, ἐξωτερικὰ εἰκόνες ἀπὸ τὴ μεγαλοαστικὴ ζωὴ τῆς χώρας μας. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι κανεὶς δὲ μᾶς πείθει γιὰ τὸν τόσο ἀναπόφευγο ρόλο τῆς κληρονομικότητας στὴ ζωὴ μας—ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντα ἓνα ἄθροισμα δια-

φόρων παραγόντων ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀπροσδιόριστο πού θὰ ξεπερνᾷ πάντα τὸ ἄθροισμα τῶν παραγόντων—ὁ τρόπος τοῦ συγγραφέα ὁ ὑπερβολικὰ οἰκοδομικός, ὁ ὑπερβολικὰ σχηματικός, ἀφαίρεσε μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ «διαθεσιμότητα» τῆς ζωῆς τῶν προσώπων καὶ ἀφαίρεσε ἀπὸ τὰ γεγονότα τὸ ξαφνικὸ, τὸ χασματικὸ καὶ τὸ ἀκατάστατο, τὴν ὠραία ἐκείνη ἀκαταστασία πού ἐγγυᾶται γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Ὡστόσο ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Πετσάλη ν' ἀνοίξη νέο δρόμο στὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τοῦ Zola («Les Rougon-Macquart»), τοῦ Romain Rolland («Jean Christophe»), τοῦ Jules Romains («Les hommes de bonne volonté»), τοῦ Galsworthy («Forsyte Saga»), τοῦ Thomas Mann («Buddenbrooks»), κρατεῖ ὅλη τὴν ἱστορικὴ τῆς ἀξία.

Μὲ τὰ δώδεκα διηγήματα τοῦ προσφάτου τόμου «Παράλληλα καὶ Παράταιρα», γνώρισα ἓναν ἄλλο Πετσάλη. Δὲ μ' ἐνδιαφέρει καθόλου ἡ χρονολογία τῶν διηγημάτων, σημασία γιὰ μένα ἔχει τὸ ποιὸν καὶ τὸ περιεχόμενό τους. Με τὸ μυθιστόρημά του ὁ κ. Π. ἦρθε σὲ μιὰ εὐρύτερη ἐπαφή με τὸ σημερινὸ νεοελληνικὸ κόσμο, με μέσο τὴ σκέψη. Στὰ διηγήματα ἡ ἐπαφή αὐτὴ στενεύει, χάνεται ἀπὸ τὴ μέση ἡ ἀναδημιουργοῦσα σκέψη καὶ φωτίζεται δυνατὰ μιὰ μονάχα πτυχὴ τῆς ζωῆς, ὁ ἔρωτας. Ἀλλ' ἄς μὴν ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ συγγραφέας μᾶς δίδει τὴν ἰδιοχρωμία τοῦ νεοελληνικοῦ ἔρωτα τοῦ μικροαστικοῦ ἢ τοῦ μεγαλοαστικοῦ ἢ τοῦ λαϊκοῦ. Κανένας φυλετικὸς ἢ κοινωνικὸς ὑπαινιγμὸς δὲν τὸν συνοδεύει. Εἶναι ἀπλῶς ὁ ἔρωτας. Ἡ ἔκφραση αὐτοῦ τοῦ αἰσθήματος στὸν Πετσάλη παρουσιάζεται εἴτε σὰν ἀπόρροια προσωπικῆς ζωικῆς πείρας, εἴτε προκύπτει ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ παρατήρηση καὶ τὴ γνώση. Ἄν λάβουμε ὑπ' ὄψη τὰ τέσσερα καλύτερα διηγήματα τοῦ τόμου, τὸ πρῶτο «Ζωὴς παράλληλες καὶ παράταιρες» εἶν' ἓνα πικρὸ ἀπόσταγμα ζωῆς—τουλάχιστο ἔτσι τὸ διαισθάνουμαι—, με τὴ «Μάταιη προσπάθεια» μιᾶς δίνεται ὁ ἀνατολίτικος λυρικὸς ἔρωτας τῆς σάρκας, στὴν «Ὀλοουκτία σὲ βυζαντινὸ ρυθμὸ», ὁ πέπλος τῆς θρησκευτικῆς πίστεως σκεπάζει ὀλότελα τὸ αἶσθημα πού ὡστόσο κοχλάζει στὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ στὸ διήγημα «Ροδῶπις ἢ ἑταῖρα», συνταιριάζεται σύμφωνα με τὸ ρυθμὸ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ζωῆς, ὁ ἔρωτας με τὸ πνεῦμα.

Πολλὰ μέρη τῶν διηγημάτων αὐτῶν εἶναι πολὺ ἐπιτυχημένα καὶ λεπτὰ, ἀλλὰ γενικὰ δὲν τοὺς λείπει κάποια σκληρία, καὶ κάπου κάπου κατὰ τὸ παράταιρο, διότι ἡ λείανση δὲν προχωρεῖ πάντοτε ὡς ἐκεῖ πού ἔπρεπε. Γενικὰ πάλι, τὰ μοτίβα πού ἀναπτύσσει στὰ τέσσερα αὐτὰ διηγήματα εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἀπὸ μιὰ πλουσιώτερη λεπτομέρεια σὲ σκέψη καὶ παρατήρηση πού θὰ ἔκανε πιὸ ἀνήσυχτα, πιὸ ἐγκεφαλικά, περισσότερο πυκνὰ καὶ συνεπῶς περισσότερο ζωντανά.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΑΓΓ. ΔΟΞΑ «Ἀπόψε στίς 8<sup>1/2</sup>» Ἀθήνα, 1936.

Μιὰ σειρά ἀπὸ δεκαεφτά μικρὰ διηγήματα ἐρωτικῆς ζωῆς. Μικρὲς ἐρωτικὲς ἱστορίες, συχναζόμενες ἀπὸ συμπαθητικὰ πορνίδια καὶ παρα-

λυμένους άνωφελείς ανθρώπους. Ιστορίες γραμμένες με μιάν άρεσκουσα ένότητα έλαφρού τόνου. Κάποτε μιá διαβολική intrigue, όπου π.έ. κονται, θυμίζει από μακρυά Βοσσανό. Υπάρχει κάπου κάπου μιá φιλοσοφική διάθεση, μά κι αυτή είναι τόσο έλαφρυά και εύκολη, σχεδόν σαν ένα άργόσχολο ξεφλούδισμα πορτοκαλιού. Και μιá πρόθεση για έρωτική ψυχολογία, τόσο άξιαγάπητη πρόθεση, τόσο ανάλαφρα δομένη. Όλες αυτές οι άξιώσεις για φιλοσοφία και ψυχολογία μάς αναγκάζουν να χαμαγελάσουμε κάπως χωρίς κακία. Είναι κάτι σαν σοβαροί χαριεντισμοί.

Όπως είναι συνθεμένο το βιβλίο αυτό άρέσκει. Είναι εύχαριστο. Και δέν είναι λίγο αυτό. Πόσοι στην Ελλάδα σκέφθηκαν, ότι είναι μιá ανάγκη και αυτή ή λογοτεχνία του έλαφρού τόνου. Ένα βιβλίο εύχαριστο χωρίς να είναι κατώτερο είναι σπάνιο στη χώρα μας. Θ' αναφέρω μερικούς μόνο συγγραφείς μας που πέτυχαν στο είδος αυτό: Ίωαννόπουλος, Δόξας, Δ. Κόκκινος, Μυριβήλης.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ «Τ' άλιευτικά», Αθήνα, 1936.

Τό βιβλίο αυτό. είναι «μιá φωνή, που έρχεται από τη μεριά της θάλασσας». Πραγματεύεται για τη ζωή και τις παράξενες συνήθειες των ψαριών της Μεσόγειας και του Αιγαίου και για τά σύνεργα, που κρατούν αι θάλασσινοί μας και για κείνα ακόμα που θά έπρεπε να έχουν το χεριού τους. Επίσης μαθαίνουμε για τους ανθρώπους, που χαροπαλεύουν στη δούλεψη της άσπρης θάλασσας, του Αιγαίου: για τó μαράζι και τις στεναχώριες των ψαράδων μας. Και ό συγγραφέας ζητάει να ξυπνήση μέσα μας τη συμπόνια και τη ντροπή, γιατί όλος αυτός ό κόσμος των ταπεινών είναι στον τόπο μας άφημένος στην τύχη του και ακόμα να έρεθιση την αγάπη μας και να μάς φέρη πιό κοντά στο μαγεμένο ύγρο στοιχείο. Η ζωή των ψαράδων μάς δίνεται μέσ' από τέσσερα ήθογραφικά άφηγήματα, που κλείνονται με ένα κομμάτι ελεύθερης πρόζας.

Ό κ. Μπαστιάς είναι ένας γνήσιος Έλλαδιότης. Απ την αγάπη του για τó έλληνικό κάτι, θέλει ν' αφήση δυό λόγια άπλά, θερμά και γκαρδικά. Αλλά δέν πρέπει να ζητούμε περισσότερα άπ' ό,τι μάς δίνει.

Ό κ. Μπαστιάς έκφράζεται μ' ένα ύφος χαρακτηριστικά άπλό και άνεπιτήδευτο. Τό γράψιμό του είναι σαφές, γλαφυρό και λείο.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ: «Είσαγωγή στην άρχαία έλληνική τραγωδία».

Ό κ. Σπανδωνίδης κυκλοφόρησε τελευταία ένα καινούργιο βιβλίο με τόν τίτλο «Είσαγωγή στην άρχαία Έλληνική τραγωδία». Χωρίς καμ-

μιá άμφιβολία τó βιβλίο αυτό πήγασε από μιá μακρυά προεργασία και μελέτη του θέματος και μαζί από μιάν αγάπη. Αυτή έξ άλλου είναι ή καταγωγή κάθε έργασίας του κ. Σπ. που άναμφισβήτητα χάρη στην έξαιρετική του μόρφωση και την κριτική του ίκανότητα είναι ισήμερα ένας άπ τους καλύτερους κριτικούς μας.

Η «Είσαγωγή στην άρχαία έλληνική τραγωδία», δέν είναι, όπως θα μπορούσε να νομιστεί, ένα άπλό έγχειρίδιο που προορίζεται μονάχα για τους ειδικούς και δέ γράφηκε από έναν ξηρό έπιστήμονα που θέλει να προσφέρει όρισμούς και ταξινομήσεις, αλλά από έναν λογοτέχνη και κριτικό που νειρεύθηκε να δημιουργήσει ένα έργο όσο μπορούσε πιό καλύτερα.

Στό βιβλίο αυτό ή άρχαία έλληνική τραγωδία, τó τελειότερο συνθετικό δημιούργημα της άρχαίας τέχνης, έρευνάται έξελικτικά και στατικά. Έξελικτικά, έξετάζεται ή πηγή και ή διαμόρφωσή της, στατικά, τί είναι τραγωδία (τεχνική), ποιá ή έννοια του τραγικού (φιλοσοφία της τέχνης). Καλλιτεχνικά προσδιορίζεται ή αξία των έργων των τριών τραγικών. Με τά τρία αυτά μέρη, έπιστημονικό, καλλιτεχνία, φιλοσοφία της τέχνης κλείει πλήρως ό κύκλος του θέματος.

Έκείνο που κυριαρχεί στο έργο αυτό και στις προγενέστερες έργασίας του κ. Σπανδ. στη «Διδασκαλία των Νέων Έλληνικών» και στην «Πεζογραφία των νέων», είναι τó πνεύμα της αναλύσεως. Ό κ. Σπανδ. ζητάει, άφου αισθανθεί να έννοήσει τó καλό, να αναλύσει την αισθητική του έντύπωση. Τά καλλιτεχνήματα δέν είναι πτώματα για έρευνες ανατομικές. Είναι κόσμοι μαγικοί που ζούν και πρέπει να τους νοιώσεις πρώτα δικούς σου, να τους αγαπήσεις κ' ύστερα να ζητήσεις να τους εξηγήσεις, να τους κρίνεις. Χρειάζεται ν' αγαπήσης τó αντικείμενο της έρευνάς σου κι όχι να σταματήσεις μπροστά του ψυχρός και άπαθής σά να είσαι ύποχρεωμένος να τó έρευνήσεις. Πρέπει να παρασυρθείς κοντά του από μιá έλξη μυστική που σέ τραβά, να ένωθείς μαζί του και τότε να μιλήσεις γι' αυτό, τότε να τολμήσεις να τó αναλύσεις. Κι αυτό κάνει ό κ. Σπανδ. που είναι πραγματικά δημιουργός κριτικός, όσο κι αν θέλει να όνομάζει τόν έαυτό του έρασιτέχνη που τó κάνει, γιατί ή λέξη έρασιτέχνης κλείνει γι' αυτόν όλη τη θερμότητα της αγάπης προς τó αντικείμενό του.

Ό κ. Σπανδ. ακόμα, είναι ένα πρωτοπόρος έρμηνευτής των νέων τάσεων στη λογοτεχνία μας. Αντιρρασιοναλιστής και άντιμοραλιστής, άντίθετα προς τους περισσότερους άθηναίους κριτικούς που κατά παράδοση κλασικίζουν, ζητάει μιá τέχνη καθαρή, ψυχική, αυτεξούσια, ζητάει αυτό που όνομάζει «ψυχικό ρεαλισμό». Είναι άπ τους λίγους εύρωπαϊκά μορφωμένους κριτικούς στον τόπο μας, από κείνους που γνώρισαν κ' έκαναν δικό τους τó εύρωπαϊκό πνεύμα, πράγμα που μου φαίνεται άπαραίτητο για να κατανοηθούν και να έξηγηθούν οι καινούργιες τεχνοπίες, τά νέα παγκόσμια λογοτεχνικά ρεύματα που άρχισαν να κυκλοφορούν και στη δική μας πνευματική παραγωγή. Θαυμάζει τη «μαγική», τη «μουσική», την «άτμοσφαιρική» λογοτεχνία, τη μυθοποίηση της ζωής που

πρέπει όμως να έχουν ως υπόστρωμα πάντα μιὰ πραγματικότητα. Έκτιμᾶ τὴ λογοτεχνία πού κανονίζεται ὄχι ἀπὸ τὸ λογικὸ, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ μὴ λογικὰ στοιχεῖα. Γενικά ὁ κ. Σπανδωνίδης εἶναι ὁ δημιουργὸς κριτικὸς, ὁ κριτικὸς πού χρειάζεται ἡ ἐποχὴ μας, ὁ κριτικὸς πού ὅπως ἔγραφα μιλῶντας γιὰ τὴν «Πεζογραφία» του πρῶτος κοίταξε συνολικά, πλατιά καὶ βαθιά τὸ ἔργο τῶν νέων, μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν προσοχὴ πού χρειαζότανε.

Μιλῶντας ἔτσι γενικά γιὰ ἕνα δημιουργό, νομίζω, ὅτι ἐξηγῶ τί μπορεῖ νὰ περιμένει ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν «Εἰσαγωγὴ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ τραγωδία».

#### ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ «Ἡ βιογραφία του καὶ ὁ ποιητής». (Διάλεξη) Χανιά, 1935.

Ὁ κ. Τωμαδάκης μᾶς παρουσιάζει μὲ τὴ διάλεξή του αὐτὴ ἕνα θέμα, πού ἀπασχόλησε ἀρκετὰ τὸν περασμένο αἰῶνα. Θέλει δηλ. νὰ υποστηρίξει τὴν ἱστοριοφιλολογικὴ κριτικὴ ἀποψη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ποιητὴς εὐρίσκεται σὲ ἄμεση ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ περιβάλλον του καὶ κατὰ τὴν ὁποία γιὰ νὰ νιώσουμε ἕνα ἔργο πρέπει νὰ μελετήσουμε τοὺς ἐποχικοὺς καὶ ἀτομικοὺς ὄρους τῆς ζωῆς τοῦ συγγραφέα.

Ἐκτός ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ κ. Τωμαδάκης μᾶς πληροφορεῖ γιὰ πολὺ γνωστά πράγματα, τὰ ὁποία ἀνακαλύπτει σήμερα, πεπεισμένος καθὼς εἶναι γιὰ ὅ,τι συλλάβη ὀνοῦς του, δὲν ὑποψιάζεται καθόλου μήπως ἡ κριτικὴ μέθοδος, τὴν ὁποία μὲ νεανικὴ χαρὰ ἀσπάσθηκε καὶ ἐρμηνεύει, ἐπιδέχεται πολλὰ καὶ σοβαρὰς ἀντιρρήσεις καὶ ἀκόμη, ὅτι, ἂν ἡ μέθοδος αὐτὴ στὸ σύνολό της γίνῃ ἀποδεκτὴ, συμβαίνει νὰ εἶναι μονομερὴς, δὲν καλύπτει δηλ. ὅλο τὸ πλάτος ἐρεῦνης, πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν κριτικὴ ἀνάδειξη ἑνὸς ἔργου.

Ἡ χώρα μας πάσχει σοβαρὰ ἀπὸ ἱστοριοφιλολογία. Ὅ,τι ἔγινε ὡς σήμερα ἀπὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων ἀπάνω στὰ ἀρχαία ἔργα εἶναι ἴσα-ἴσα ἡ ἐργασία αὐτοῦ τοῦ εἵδους, τὴν ὁποίαν συνεχίζουν αἰσίως τὰ δύο πανεπιστήμιά μας ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1935 καὶ ἡ ὁποία ἀφήνει κυριολεκτικὰ ἄθικτη ἐκείνη τὴν πλευρὰ τοῦ ἔργου, πού ἀκριβῶς τὸ καθιστᾶ μιὰ αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη ἀξία. Καὶ αὐτὴ ἡ πλευρὰ του εἶναι ἡ αἰσθητικὴ. Δὲ ζητοῦν δηλ. οἱ φιλόλογοί μας παρὰ νὰ ἐξηγήσουν καὶ νὰ κατανοήσουν τὸ ἔργο, νὰ συναναστραφοῦν γνωστικὰ μ' αὐτό. Ἄλλ' ἂν ὑποθέσουμε, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἤξαιραν, ὅτι ἔπρεπε νὰ γράψουν μόνο γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ, ἀσφαλῶς δὲ θὰ ἔγραφαν ποτέ. Διότι τὸ ἔργο τους εἶναι πρὸ παντός μιὰ αἰσθητικὴ ἀξία, ἡ δὲ ἱστοριοφιλολογία τὸ ἐρμηνεύει μόνο χωρὶς νὰ φτάνῃ νὰ τὸ ἐκτιμῆσῃ ὀλοκληρωτικά. Ἡ μονομερὴς αὐτὴ μέθοδος ψέγεται εὐτυχῶς σήμερα, καὶ μὲ μεγάλη ἀνακούφιση εἶδα μιὰ σειρά ἀπὸ φωτεινὰς γνώμες τὸν τελευταῖο καιρὸ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἀθηναῖκα περιοδικά, ὅπου ἀποδίδεται ἰστούς φιλόλογους μας μομφὴ γιὰ τὰ φτωχὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας τους.

Ἄλλὰ ἴσως ἕνας πανεπιστημιακὸς φιλόλογος δὲν εἶναι εὐκόλῳ καὶ

ἂν ἤθελε ἀκόμα, νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ ἕνας *virus philologus*. Τὸ πράγμα ὁμως καταστάει ἀποκαρδιωτικὸ, ὅταν ἡ ἴδια ἀντίληψη ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴ νεώτερη λογοτεχνία. Ἄν ὁ κ. Τωμ. εἶχε καὶ τὴν παραμικρὴ ὑποψία, ὅτι ἡ ἀντίληψη του δὲν καλύπτει ὀλοκληρῆ τὴν ἀπαιτήση τῆς κριτικῆς, θὰ φρόντιζε νὰ προχωρήσῃ πρὸ πέρα ἀπὸ τὸ σημεῖο πού στέκεται καὶ τότε θὰ βλεπε, ὅτι ἡ ἱστοριοφιλολογικὴ ἐρμηνεῖα ἑνὸς ἔργου ἀποτελεῖ μιαν ἀξιόλογη βέβαια καὶ ἀπαραίτητη προεργασία, ἀλλὰ πάντοτε μιὰ προεργασία μόνο γιὰ κείνο τὸ στάδιο τῆς ἐκτιμήσεως, πού ὀνομάζεται αἰσθητικὴ ἐκτίμηση.

Δὲν πιστεύουμε τόσο εὐκόλῳ σήμερα, ὅτι 1) ἡ φυσικὴ ἱστορία τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητῆ εἶναι ἀπόλυτα ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸ ἔργο του οὔτε, ὅτι 2) ἕνα ἔργο μπορεῖ νὰ μετρηθῇ σὰν ἀξία ἀντιστρόφως ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν φιλολογικῶν σφαλμάτων, πρὸ θὰ διακρίνουμε σ' αὐτό. Ἄν ἦταν ἔτσι, θὰ ἔπρεπε 1) νὰ μᾶς φέρῃ σὲ ἀδυναμία ἐκτιμήσεως τοῦ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἔλλειψη βιογραφικῶν πληροφοριῶν γιὰ τὸν συγγραφέα του καὶ 2) σὲ δυσφορία ἢ ἐξακρίβωση πλῆθους σφαλμάτων σὲ συγγραφεῖς, πού αἰσθητικὰ τοποθετοῦνται στὴν πρώτη σειρά.

Καὶ εἶναι ἀδύνατο σ' ἐμᾶς αὐτὴ τὴ στιγμή νὰ κάνουμε ἄλλο κάτι, παρὰ νὰ παρακαλέσουμε τὸν κ. Τωμαδάκη νὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ γιὰ τὴν ἀποψή μας καὶ ἴσως τότε θὰ εἶναι λιγώτερο πεπεισμένος γι' αὐτὸ πού κάνει, ἀλλὰ περισσότερο πλούσιος ἀπὸ πράγματα, τὰ ὁποία τώρα οὔτε καν τὰ ὑποψιάζεται. Εἶναι ἀκόμα ἀρκετὰ νέος, ὥστε νὰ εἶναι κρῖμα νὰ πιστεύῃ, ὅτι δὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ τίποτε καὶ ὅτι ἐτελειώθῃ ἐν παντί.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Ὁ «Βερναρδάκης καὶ τὸ γλωσσικὸ» (Α' μελέτη—Β' ἀπόσπασμα). Ἀθήνα, 1935.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ, πού πρωτοδημοσιεύθηκε στὰ «Νέα Γράμματα» μᾶς δίδεται τώρα ἀνατυπωμένη σὲ δυὸ μικρὰ καὶ κομψὰ τεύχη.

Ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα εἶναι κυρίως νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Δ. Βερναρδάκης κακῶς ἐκλαμβάνεται σὰν πρόδρομος τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὅτι ὁ Βερναρδάκης οὔτε ἀπὸ πίστη οὔτε ἀπὸ σαφῆ συνείδηση ὑπῆρξε δημοτικιστὴς, ἀλλ' ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸν ἀντίπαλό του, τὸν Κόντο.

Γίνεται φανερό, ὅτι ὁ κ. Μιχαηλίδης ζητᾶ νὰ διορθώσῃ μιὰ σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ στὸ ὀρθὸ μιὰ πλανημένη γνώμη. Καὶ πραγματοποιεῖ τὴν πρόθεσή του προβάλλοντας ἀφθονὰ ντοκουμέντα γιὰ τὴ λεπτομέρεια καὶ στηρίζοντας τὴ «θέση» του σ' ἕνα γενικώτερο παρουσίασμα τοῦ Βερναρδάκη σὰν χαρακτῆρα καὶ σὰν πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Μέσ' ἀπὸ αὐτὸ τὸ γενικὸ πλαίσιο εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσουμε τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης τοῦ κ. Μιχαηλίδη σὰν μιὰ λογικὴ συνέπεια ὑποχρεωτικὴ γιὰ τὸ πνεῦμα.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Γ. ΡΟΥΜΑΝΗ «Γοιχαννάν», Ἀθήνα, 1935.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἀλληγορία καὶ πεζολογία. Μεγαληγορία σκορπιζόμενη στὸ κενόν. Λόγια, λόγια! Πῶς θὰ γίνουν δράμα αὐτὰ τὰ πολλὰ καὶ τὰ μεγάλα λόγια; Πῶς θὰ γίνῃ δράμα αὐτὸ τὸ περιστατικό, ὅπου οἱ ἰδέες πυροβολοῦν, κάνουν ἐνέσεις, λιποθυμοῦν, φυλακίζονται καὶ ἀκόμα, γαυγίζουν;

Ἐπάρχει πρόθεση γιὰ ἓνα συμβολικὸ ὄνειρόδραμα. Ἐπιστρατεύονται: ὁ Faust τοῦ Goethe, τὸ «Γαλάζιο πουλὶ» τοῦ Maeterling, ἡ «Σαλώμη» τοῦ Wilde, Ὁμηρος, οἱ «Ψαλμοὶ» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» τοῦ Παλαμά. Ἀνοιγοκλείουν μαγικά βουνά, μετακαλοῦνται πνεύματα, στοιχειὰ καὶ ὀλίγος ὄρφισμός καὶ ὀλίγη κοινωνικὴ φιλοσοφία. Καὶ γίνεται «ἓνα πρᾶμα» μὲ 250 σελίδες.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΞΙΩΤΗ «Ὁ γιὸς τοῦ πόνου», Θεσσαλονίκη, 1935.

Λέγουν, ὅτι ὁ Μολιέρους ὁ βασιλεὺς τοῦ γέλωτος ἦτο φύσις μελαγχολικὴ καὶ δύσθυμος. Ἡ περίπτωσις Μολιέρου μόνον δύναται νὰ ἐξηγήσῃ ἐκεῖνο, ποῦ δύσκολα θὰ ἤμποροῦσε νὰ φαντασθῇ κανεὶς, ὅτι ὁ εὐχάριστος καὶ εὐτράπελος, ὁ εὐθύμος καὶ διαχυτικός κ. Ἀξιώτης θὰ συνέθεσε δράμα· μᾶλλον διὰ κωμωδίαν θὰ ἦτο κατάλληλος, θὰ ἔλεγε τις. Καὶ ὅμως, αὐτὸ τὸ βιβλίον, ποῦ ἐξέδωκε τελευταίως ὁ κ. Ἀξιώτης—δράμα εἰς πρόξεις τρεῖς καὶ εἰκόνα μίαν—εἶναι δράμα. Δὲν θὰ ἠδύνατο περὶ αὐτοῦ νὰ ἀπατηθῇ ἡ Κα Κοτοπούλη, ἡ ὅποια γνωρίζει ἀναμφισβητήτως νὰ διακρίνῃ πότε ἓνα ἔργον εἶναι δράμα. Πρῶτη τὸ ἀνεβίβασεν ἐπὶ σκηνῆς ἡ μεγάλη τραγωδός.

Βεβαίως «ὁ γιὸς τοῦ πόνου» εἰς τινὰ μέρη ἔχει κωμικὴν χροιάν καὶ ἰλαράν, ὅμως ὁ Σαικσπῆρος πρῶτος τοιαύτην τινὰ ἀνάμειξιν καθιέρωσε. Δι' ὃ ἀποφαινόμεθα, ὅτι τὸ δράμα τοῦτο δὲν εἶναι ἀρχαῖον.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ «Ἡ φλεγόμενη βάτος», ποιήματα.

Στὴ νέα αὐτὴ ποιητικὴ συλλογὴ τῆς γνωστῆς ποιήτριας, ὑπάρχει μιὰ σκέψη μεστωμένη, μιὰ ἐποπτεία, ποῦ πηγάζει ἀπὸ ἓνα κριτικὸ βλέμμα ὀξύ ἐπάνω στὴ ζωὴ. Ἡ θέα αὐτῆς τῆς ζωῆς μὲ τις ἀντινομίες της καὶ τις μεταλλαγές, ἀφήνει μιὰ δονητικὴ ἀντανάκλαση στὴν ψυχὴ τῆς ποιήτριας, ποῦ συνοδεύει τὴ φωνὴ τῆς μὲ ἀνάλογους τόνους ποικίλους, ἀπὸ τὴν ἀνταρτικὴν διάθεση ποῦ ὑψώνει σφιγμένη τὴ γροθιά ἐνάντια στὸν οὐρανὸ ὡς τὴν συντριπτικὴ μετάνοια καὶ τὴ δέηση Ἐπάρχει κατὰ τὸ δραματικὸ στὴν παθητικὴ αὐτὴ μετὰπτωση, ποῦ μὲ τὴν δυνάμη ἐξωτερικεύεται. Τὸ βάθος τῆς σκέψης κ' ἡ δυνάμη τῆς φωνῆς ἔχουν κατὰ

τὸ ἀντρίκειο. Μορφικὰ, ἀρκετὰ ποιήματα καὶ πολλοὶ στίχοι παίρνουν μιὰ ξεχωριστὴ τελειότητα:

- μὲ ἀνεμισμένη στὴν ὀργὴ τῆς ἀνταρσίας τὴν κόμη.
- τοῦ δούλου ἀνασηκώνονται οἱ τετράγωνοι ὄμοι.
- Βαρὺ λυγίζει τῆς καρδιάς μου τὸ κλωνάρι.
- Χύνεται τὸ τραγούδι μου σ' ὅλη τὴ χτίση...
- καθὼς καπνοῦ, ἡ ψυχὴ μου, ὄρθια στήλη...

Ἡ Μελισσάνθη ξαίρει καὶ μπορεῖ νὰ δημιουργῇ τὴν ποιητικὴν μορφή. Ὅμως, γι' αὐτὸ, θὰ εἶχε κανεὶς ἀξιώσεις ἀπὸ μιὰ τέτοια ἔνδειξη.

Σὲ πολλὰ σημεία τὸ πλούσιο βάρος τῆς οὐσίας βουλιάζει, νὰ πῆ κανεὶς, καὶ μένουν στὴν ἐπιφάνεια λέξεις, χωρὶς πλαστικότητα, λέξεις, σύμβολα ἐννοιῶν, ποῦ ὑποτυπώνουν τὸ περιεχόμενον γιὰ κατανόηση, χωρὶς τὴν αἰσθητικὴν ἐκείνη ὑποβολὴν ποῦ δημιουργεῖ ἢ πλαστικὴν μετουσίωση, παίρνω στὴν τύχη μερικοὺς τέτοιους στίχους:

- Μάτοια ζητῶ τοῦ γρίφου τὴ λύση  
στοῦ Σύμπαντος τὸ ἱερογλυφικόν...
- Μὲς στὶς συγκρούσεις τοῦ παγκόσμιου σάλου....
- μὲς στὰ ἐλεύθερα τῆς οκέψεως δάση!
- μὲς στὴν ψυχὴ μου ὄρμουν μὲ μιὰς τύψεις καὶ τρόμοι.

Φαίνεται πῶς οἱ τέτοιες ἄχρωμες διατυπώσεις οφείλονται στὴν ἀνάγκη συμπυκνώσεως, ποῦ ἐπιβάλλει ἢ καθωρισμένη στιχουργικὴ μορφή, τὸ σονέττο. Γιὰ ποῖο λόγο ἢ προτίμησις σ' ἓνα τέτοιο ἄκαμπτο καὶ παλιωμένο πιά εἶδος; Σὲ μιὰ τέτοια πολύτροπη σὲ μεταπτώσεις ἔμπνευσις χρειάζεται, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἄπλωμα, ἄνεση. Αἰσθάνεται κανεὶς παντοῦ αὐτὰ τὰ ἀπὸ πρὶν ἐπιβλημένα δεσμά.

Γ. Θ.

Τ. ΜΑΛΑΝΟΥ «Περὶ Καβάφη» (συμπληρωματικὰ σχόλια), Ἀθήνα, 1935.

Συνηθίζουν νὰ γράφουν, ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο εἶναι ἓνα ἀξιόλογο βιβλίο καὶ πρέπει νὰ διαβασθῇ. Στὴ φράση αὐτὴ ὑπάρχει τις περισσότερες φορὲς ἀπλὴ φιλοφροσύνη ἢ φιλικὴ ἐξυπηρέτηση. Σπανιώτερα ἢ φράση ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰν εἰλικρινῆ ἐκτίμησις καὶ σήμερα ἀκριβῶς ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ τὴν ἐπαναλάβω, διότι ἀληθινὰ ἐκτιμῶ τὴν ἐργασία τοῦ κ. Τ. Μαλάνου, τόσο τὴν προηγούμενη τοῦ 1933 μὲ τὸν τίτλον «Ὁ ποιητὴς Κ. Π. Καβάφης» ὅσο καὶ τὴν τωρινή. Εἶναι μιὰ ἐργασία ἀπικριβωμένη, στοχαστικὴ καὶ ἐμφορημένη ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλήθειας. Καὶ ἀκόμη εἶναι χρήσιμη, διότι καὶ ἡ ἴδια κατατοπίζει, προσανατολίζει ὄρθα, ἀλλὰ καὶ διαφυλάσσει ἐκεῖνον, ποῦ θέλει νὰ μελετήσῃ σοβαρὰ τὸ ζήτημα τῆς Καβαφικῆς τέχνης, ἀπὸ τις προχειρότητες καὶ τοὺς ἀνεδαφικτοὺς στοχασμοὺς.

Ἄν ἐπρόκειτο νὰ μιλήσω γενικὰ, ἢ χρησιμότητα τῶν τέτοιων δηγητικῶν βιβλίων εἶναι γιὰ μένα τις περισσότερες φορὲς ἀμφβολή, διότι πιστεύω, ὅτι ὁ αἰσθητικὰ στοχαζόμενος ἄνθρωπος πολὺ ὀλίγα ἔχει νὰ διδαχθῇ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν ἐνὸς ἔργου ἀπὸ τὸν τοπικόν, χρονικόν

καί βιογραφικό προσδιορισμό τοῦ ἔργου του· πιστεύω, ὅτι σέ τίποτε δέ θά μᾶς χρησίμευαν σήμερα προκειμένου νά ἐκτιμήσουμε τήν ἀξία τοῦ Ὀμήρου ἢ τοῦ Αἰσχύλου ἢ γνώση τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἰδιοσυγκρασίας τους καί οἱ ψυχικές ἀφορμές τοῦ ἔργου τους. Ἄλλὰ θά ἦταν ἐντελῶς σφαλερῶ νά πιστεύσω, ὅτι τίποτε ἀπ' αὐτά δέ μοῦ χρειάζεται προκειμένου νά ἐκτιμῶ καλλιτεχνικά τὸ ἔργο ἑνὸς Καβάφη, ἑνὸς Rimbaud ἢ ἑνὸς Beaudeflaire. Διότι στοὺς συγγραφεῖς αὐτοῦ τοῦ εἴδους, τοὺς ἐντελῶς καί ὀλοκληρωτικά ἀτομικοὺς ἐξαιτίας τὴν ἀνώμαλη ἰδιοσυγκρασία τους, στοὺς συγγραφεῖς, ὅπου ὀλόκληρο τὸ ἄτομο μεταφέρεται φανερά ἢ κρυμμένα στὸ ἔργο τους, στοὺς συγγραφεῖς ἰδιαίτερα ὅπως ὁ Καβάφης ὅπου ἡ ἐντελῶς κλειστή ὑποκειμενικότητα θά ἦταν σφάλμα νά πάρῃ ἕνᾳ νόημα καθολικὸ καί πανανθρώπιο, ὅπου τὸ ἔργο ἐρμηνεύει τὴ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου καί ὄχι τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ γενικεύσιμο, χρειάζεται ἀπόλυτα καί σώζει ἀπὸ τὴν αὐθαίρετη διερμηνεύση μιᾶς ἐντελῶς ἀκριβῆς γνώσης τῶν ἀτομικῶν ἰδιαιτεροτήτων τοῦ συγγραφέα.

Τὴν ἀνάγκη αὐτῆς καθοδηγήσεως αἰσθάνθηκα κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅταν πρὸ ὀλίγου θέλησα, ἔχοντας ὑπ' ὄψη μου ὀλόκληρο πιά τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη νά καταπισθῶ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ του ἐκτίμηση. Κάτι μοῦ ἔλεγε, ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε λέξη, ἀπὸ κάθε φράση ἀπὸ κάθε εἰκόνα, παραλογὴ ἢ ἐπίγραμμα κρύβεται ὁ ἰδιαίτερος πάντα ἄνθρωπος, ὁ δὲ ὁ ἄνθρωπος καί ὅτι γιὰ νά ἐρμηνεύσω καί νά κατανοήσω τὸ ἔργο του θά ἦταν ἀνεπαρκές νά ἀντιπαραθέσω τὸν ἐσωτερικὸ σκοπὸ μὲ τὸ καλλιτεχνικὸ του τέρμα, ἂν δὲν προηγεῖτο ἡ ἀποσαφήνιση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ του, πού πετυχαίνεται μόνο μὲ τὴ μελέτη καί τὴ γνώση τῶν ἰδιαιτεροτήτων τῆς ἰδιοσυγκρασίας καί τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ. Καί τότε κατάλαβα πόσο ἀνεδαφικὴ θά ἦταν κάθε ἐκτίμησις τῶν ποιημάτων τοῦ Καβάφη χωρὶς τὴς ὁδηγίαις πού διευκρινίζουν τὴ ζωὴ καί τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του. Ἄλλὰ ὅταν λέω ἐκτίμησις, ἢ λέξις ἢ παρθεῖ μὲ τὴ μέση ἔννοια, πού ἔχουν κάποτε οἱ λέξεις. Καί, ποιά ἀκριβῶς εἶναι αὐτὴ ἡ μέση ἔννοια αὐτὸ θά τὸ ποῦμε ἄλλοτε.

Π. ΣΠΑΝΔ.

## Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ Κ. ΣΤΕΡΗ

Γιὰ νά δημιουργήσῃ κανεὶς ἕνα ἔργο πραγματικὸ, μοῦ φαίνεται πῶς πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νά εἶναι καλλιτέχνης, νά εἶναι ὁ ποιητῆς, πού ξαναπλάθει τὸν κόσμον, ὅπως τὸν βλέπει μέσα στ' ἀτέλειωτα ὁράματά του,

Κι' ὁ κ. Στέρης στὸ ἔργο του δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ἀληθινὸς καλλιτέχνης πού μᾶς ἀποκαλύπτει ἕναν κόσμον πού εἶναι πνεῦμα καί φῶς. Νομίζει κανεὶς πῶς μιᾶ μουσικὴ στηριγμένη στὴ γεωμετρίαν ὑψώνεται μέσα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πίνακες καί

παρασέρνει τὴ σκέψη μας πρὸς κάποιον σύμπαν φωτεινὸ καί χαρούμενο, ὅπου δὲν ὑπάρχει οὔτε μιὰ σκοτεινὴ καί πένθιμη στιγμή. Κοιτάξετε τὴς παράξενες μορφές του πού νειρεύονται καί λαχταροῦν στὴν ἄκρη μιᾶς καταγάλανης θάλασσας, πού δραματίζονται, στοχάζονται, καί φεύγουν μὲ τὸ πνεῦμα καί τὴ φαντασία σὲ τόπους μακρυνούς, μαγικοὺς καί χαρούμενους, αὐτὲς τὴς γυναῖκες καί τοὺς ἐφήβους πού τοὺς βαραίνει ἡ ἀνθρώπινὴ τους μοῖρα καί καταντοῦν γιὰ μᾶς αἰνιγματικοὶ γιὰτί κλείνουν μέσα τους τὸ ὄνειρο τοῦ δημιουργοῦ τους. Εἶνε σὰ σύμβολα τῆς τραγωδίας τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ καλλιτέχνη τοῦ ἴδιου πού τὴς δημιούργησε. Κοιτάξετε αὐτὲς τὴς ἀκτὲς τῶν ἑλληνικῶν νησιῶν, αὐτοὺς τοὺς πνευματοποιημένους ὄγκους μὲ τὴς γαλάζιες θάλασσες καί τὰ λευκὰ σπίτια, ὀλόκληρη μιᾶ μουσικὴ συμφωνία τῆς χαρᾶς πού μᾶς παρασέρνει στὸ ἄπειρό της. Ἡ φύση παίρνει μιᾶν ἄλλη ἔκφραση, δημιουργεῖται ξανὰ ἀγνὴ ὄλο λάμψη καί ἡρεμα χρώματα. Ὅλα αὐτὰ ὅπως τὰ κοιτάξετε σᾶς κρατοῦν κάποιες στιγμὲς τόσο κοντὰ τους, σᾶς μιλοῦν μιᾶ γλῶσσα παράξενη πού σᾶς πλημμυρίζει γαλήνη, πού σᾶς δείχνει ὅλα τὰ πράγματα χωρὶς ἀγωνία, χωρὶς μυστικισμό, σὲ μιᾶ ἐξωτερικὴ ἰσορροπία καί ἡρεμία σὰν γεωμετρικὰ πού τὰ δημιούργησε ἕνα ἀνήσυχο πάντα πνεῦμα, τραγικὸ κάποτε, τὰ χεῖδεψε ἀπαλά κάποιον λαχτάρα τῆς ψυχῆς καί τὰ φώτισε χαρούμενα μιᾶ δυνατὴ πνοὴ ἀγάπης. Καί μέσα τους ἀνακαλύπτετε τὸν ἀληθινὸ δημιουργό, νοιώθετε τὴν ἀθέατη ἀγωνία του γιὰ τὸ ἔργο πού νειρεύτηκε κι ἴσως δὲ μπορέσει νά τὸ ὀλοκληρώσει. Φεύγετε καί σεῖς μαζὶ του στοὺς φωτεινοὺς δρόμους πού τραβᾷ. Ὁ κ. Στέρης σκέφθηκε πρὶν νά ζωγραφίσῃ μὲ σκέφθηκε μ' ὅλη του τὴν ὑπαρξή, μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ κ' ἔπλασε ἕνα κόσμον ὥραϊο, φωτεινὸ καί χαρούμενο, πού δὲν μπορεῖ παρὰ νά τὸν ἀγαπήσουμε.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

## ΧΡΟΝΙΚΑ

— Τὸ Σάββατο 11 Ἰανουαρίου, στὴν ἐσπερινὴν παράστασι τῆς κωμωδίας ἡθῶν «ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται», ἐμφανίσθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Πάλλας» ὁ συγγραφέας τῆς κ. Σπύρος Μελάς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ Θεσσαλονικὴ ἐπεφύλαξε μιᾶ πρωτοφανῆ σὲ κοσμοσυρροὴ ὑποδοχὴ στὸν εὐτυχημένον συγγραφέα. Καί ὁ κ. Μελάς πού δὲ στερεῖται καί τοῦ χαρίσματος τοῦ



προφορικού λόγου, μίλησε σε λυρικό τόνο για τη γραφικότητα και τις ομορφιές της νύμφης του Θερμαϊκού, για τα ταξίδια του, για τους σκληρούς αγώνες του, χρόνια τώρα, με το χρονογράφημα, με το άρθρο, με την ανταπόκριση, με τις μοιρογραφίες του, με το θέατρο, για την περίσωση κάποιων ηθικών αξιών που χάνονται. Το περισσότερο μέρος της ομιλίας του ο κ. Σ. Μελάς το κατανάλωσε στην κριτική έρμηνεία του έργου του με βάση το βαθύτερο συμβολισμό που κρύβει «ο μπαμπάς εκπαιδεύεται».

= Την Κυριακή 12 Ιανουαρίου, η «Νέα Λέσχη» ώργάνωσε δεξίωση προς τιμή του Ακαδημαϊκού κ. Σπύρου Μελά. Τον συγγραφέα εκ μέρους του Κερδώνου Έρμη προσεφώνησε ο έγκριτος γεωπόνος κ. Αλέξ. Λέτσας.

= Στην αίθουσα διαλέξεων του Έμπορικού Έπιμελητηρίου ο Σύλλογος των Αποφοίτων του Προτύπου Παρθεναγωγείου Άγλ. Σχινά ώργάνωσε από τις 21 μέχρι 27 Δεκεμβρίου την έκθεση του Μακεδονικού βιβλίου. Μολονότι βέβαια η αίθουσα αυτή δεν ήταν η πιο προσιτή σ' ένα ευρύτερο κοινό που θα έπρεπε να ενδιαφερθεί, είναι ωστόσο ελάχιστο πολύ το γεγονός ότι για πρώτη φορά χάρις στην πρωτοβουλία των Αποφοίτων του Προτ. Παρθεναγωγείου, εμφανίζεται συγκεντρωμένη η μακεδονική πνευματική εργασία, από τις παλαιότερες εφημερίδες της ως τα ημερολόγια, και από τα περιοδικά ως τα βιβλία, τα επιστημονικά, τα λογοτεχνικά κ.λ.π. που αποτελούν μια θετική συμβολή από τις πιο σημαντικές στά ελληνικά γράμματα. Μπορεί να είναι βέβαιος ο Σύλλογος των Αποφοίτων του Προτύπου, όπως τόνισε στον εμπνευσμένο λόγο της η ιδρύτρια του Παρθεναγωγείου κ. Άγλ. Σχινά, πως αληθινά βρήκε το δρόμο του με το θερμό ενδιαφέρον του παράλληλα με τις άλλες επιδιώξεις του να κινηθεί και να εργασθεί μέσα στο πλαίσιο της πνευματικής ζωής του τόπου.

= Η εταιρία «Ντάντε Αλιγκέρι» έδωσε δύο ενδιαφέρουσες διαλέξεις. Η πρώτη με ομιλητή τον κ. Λορένζο Ντι Πόππα, είχε ως θέμα τους συγχρόνους Ιταλούς επικυβερνητές, ή δεύτερη, με ομιλητή τον κ. Α. Τζαντζαρέττα, τον ποιητή Καρνιούτσι.

= Την Τρίτη 14 Ιανουαρίου μίλησε στην αίθουσα του Έμπορικού Έπιμελητηρίου ο καθηγ. του Πανεπιστημίου κ. Στίλβων Κυριακίδης, για τη σημασία της λαογραφίας. Η διάλεξη αυτή, είναι η πρώτη μιας σειράς που ώργάνωσε η Μακεδονική Έκπαιδευτική Έταιρία Θεσσαλονίκης.

= Ο Σύλλογος των αποφοίτων του Άμερικανικού Κολλεγίου «Ανατόλια» διοργάνωσε σειράν διαλέξεων, που εγκαινίασε στις 22 12-35 στην αίθουσα του Έμπορικού Έπιμελητηρίου ο Δρ Χουάιτ, πρόεδρος της Έφορίας. Στις 5 Ιανουαρίου ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου κ. Φορμόζης μίλησε για το «Βέρθερο» του Γκαίτε. Και στις 19 Ιανουαρίου ο κ. Γ. Ζωγραφάκης με θέμα «Πώς ο ελληνικός λαός τραγουδάει τον έρωτα».

## ΣΧΟΛΙΑ

Στό υπ' αριθ. 30 φύλλο της «Εφημερίδας της Κυβερνήσεως» της Κύπρου, δημοσιεύεται για πρώτη φορά στη δημοτική γλώσσα νόμος που σκοπεύει να πάρη καλύτερη φροντίδα για να προλαβαίνεται το έγκλημα.

Η Κύπρος και στο Μεσαίωνα γνώρισε νομοθεσία στην απλή την ιδιοματική της γλώσσα, τις περίφημες Άσσιζες των Λουζινιάν, και τώρα πάλι πρώτη καινοτομεί.

Η τιμή, ανήκει στο φίλο κ. Ίντιανο, τακτικό συνεργάτη των Κυριακων Γραμμάτων και ανώτερο υπάλληλο της Κυπρ. Κυβερνήσεως. Το έγγραφο δύσκολο και το έκανε πιο δύσκολο το γεγονός, ότι έπρεπε όχι να συνταχθῆ νόμος απ' ευθείας στη δημοτική, αλλά να μεταφραστῆ από το Άγγλικό πρωτότυπο. Οί εχθροί της δημοτικής θά μπορούσαν εύκολα να υποστηρίξουν ότι ο νόμος όπως είναι διατυπωμένος, δεν έχει την ακριβολογική μένη και στερεή έκφραση που θά του έδινε μια καλή καθαρεύουσα. Και δε θάχαν απόλυτως άδικο. Θά σπεύσουν όμως ύστερα απ' αυτό να καταδικάσουν τη δημοτική, με το όκηρό επιχείρημα, ότι η γλώσσα αυτή είναι κατάλληλη μόνο για την ποίηση. Αντίθετα εμείς χαιρετίζομε το νόμο αυτόν σά μια νέα κατάκτηση προς την ολοκλήρωση του δημοτικισμού.

= Στο 12ο τεύχος των «Νέων Γραμμάτων» δημοσιεύθηκε ένα σημείωμα του κ. Α. Καραντώνη για το μυθιστόρημα των νέων, που θά έπρεπε να σχολιαστεί.

Υπάρχουν πολύ σωστές παρατηρήσεις σ' αυτό και τα συμπεράσματά του μάς βρίσκουν απόλυτα σύμφωνους. Γιατί πιστεύομε πως για να δημιουργήσει καινείς ένα έργο πραγματικό, πρέπει πρώτα απ' όλα να είναι καλλιτέχνης, να είναι ο ποιητής που ξαναπλάθει τον κόσμο. Ο λογοτέχνης, όπως έγραφε ο κ. Σπανδωνίδης, είναι ένας μάγος, είναι ο μάγος κι αυτή η μαγεία, λείπει αισθητά στο μεγαλύτερο μέρος της νέας πεζογραφίας μας.

= Ο κ. Ντόλης Νίκβας σ' ένα άρθρο που δημοσίευσε στο γαλλικό περιοδικό «Le Mois» για τις ξένες επιδράσεις στη Νεοελληνική λογοτεχνία, μεταξύ άλλων γράφει, ότι η επίδραση του Gide που κυριαρχούσε πριν στα νεοελληνικά γράμματα, τώρα γίνεται λιγότερο αποκλειστική, (εδώ μπορεί να απαντήσει ο κ. Σπύρος Μελάς), κι αρχίζει η κυριαρχία του Aldous Huxley. Άποροῦμε μονάχα, γιατί οί Έλληνες που αναλαμβάνουν να πληροφορήσουν τους ξένους για την πνευματική μας κίνηση, αφήνονται μονάχα στη φαντασία τους, ώστε αυτά που γράφουν να είναι ολοσδιόλου αυθαίρετα.

= Σημειώνομε μ' εύχαρίστηση και ικανοποίηση πως ο κ. Μελής Νικολαΐδης, άνθρωπος των γραμμάτων, λεπτός κι αξίος διηγηματογράφος, ίδρυσε στην Άθήνα ένα «Γραφείο Πνευματικών Υπηρεσιών», (Μαυρομιχάλη 2), που θά φροντίζει για την έξυπνη έκδοση των αναγκών όσων ασχολούνται γενικά με την πνευματική ζωή του τόπου. Ειδικά για βιβλιογραφικά δελτία, καθαρισμό βιβλιοθήκης, έκδοση βιβλίων και κυκλοφορία αυτών.

Κυκλοφόρησε το 1ο φύλλο των «Νέων Γραμμάτων», του 2ου έτους, με συνεργασία του Καβάφη, Σικελιανού, Τερζάκη, Δημαρά, Θεοτοκά, Καραντώνη κ. ά. Στόν απολογισμό που παραθέτει η διεύθυνση μάς πληροφορεί ότι και στο δεύτερο έτος το περιοδικό θά φιλοξενήσει στις σελίδες του, σε μεγαλύτερη αφθονία, πολύμορφη συνεργασία και θά εντείνει τις προσπάθειές του ώστε να γίνει το αντιπροσωπευτικότερο περιοδικό της τωρινής περιόδου της λογοτεχνικής ζωής.

— Μὲ τὸ φύλλο τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1936, ἡ «Νέα Ἑστία» μπήκε στὸ 10 ἔτος τῆς ἐκδόσεώς της. Ὅπως μᾶς πληροφοροεῖ ὁ διευθυντῆς της κ. Π. Χάρης, ἡ «Νέα Ἑστία», καὶ στὴν καινούργια περιόδὸ της, συνεχίζοντας τὸ πρόγραμμά της καὶ συμπληρώνοντάς το, ἐγκαινιάζει τὸν νέον ἀγῶνα της μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι ἔτσι προσφέρει στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία, κάποια ὑψηλοῦ καὶ γενικώτερα, ὑψώνει τὸ πνευματικὸ μας ἐπίπεδο πλὴ βρίσκεται ἀκόμα πολὺ χαμηλά.

## ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΝΤ. ΓΙΑΛΟΥΡΗ «Χαῖρε πόλις τοῦ Παμβασιλεύως», (βυζαντινὸ μυθιστόρ.) Ἰθάκη 1935. Κ. Μ. ΘΕΟΤΟΚΗ «Κορφιάτικες ἱστορίες», ἔκδ. ἑταιρίας πρὸς ἐνίσχυσιν ἐπιτησιακῶν μελετῶν, Κέρκυρα. Poemes en Vers libres Th GRIVA ἔκδοσις «Κασταλίας», Ἰθάκη 1935. Quarante et un Quatrains Th GRIVA (μὲ πρόλογο τοῦ André Therive), ἔκδοσις «Κασταλίας». ΦΡ. ΚΟΡΟΝΕΛΛΟΥ «Προπλάσματα» ποιήματα, Ἰθάκη 1935. «Τὸ ἐμπόριον τοῦ θανάτου», ἔκδ. τῆς Χριστιανικῆς δράσεως, Ἰθάκη 1935. Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗ «Κριτικαὶ ἐκδόσεις νεοελληνικῶν λογοτεχνημάτων» (ἀνατύπωση ἀπὸ τῆ «Νέα Ἑστία»). Ι. ΣΥΚΟΥΤΡΗ «Οἱ Ἰχνηυταὶ τοῦ Σοφοκλέους», (ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ «Κυπρικὰ Γράμματα»). ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ «Μαργαρίτα Ἀλβὰνα Μητιάτη», Ἰθάκη 1935. Γ. Ι. ΡΟΥΜΑΝΗ «Γιοχαννάν» (δράμα), Ἰθάκη 1935. Α. ΙΝΝΙΝΟΥ «Βήματα πᾶνω στὴν ἄσφαλτο» (διηγήματα), Ἀλεξάνδρεια 1935. Γ. ΒΑΛΕΤΑ «Τὰ νέα Λεοβιακὰ γράμματα», (Α΄ ὁ Σταυράκης ἀναγνώστης καὶ ἡ σχολὴ του) μελέτη, Ἰθάκη 1935. ΘΑΝΑΣΗ ΠΕΤΣΑΛΗ «Παράλληλα καὶ παράταιρα» (διηγήματα), Ἰθάκη 1935. ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ (Κούγια—Σκανδαλάκη) «Ἡ φλεγόμενη βάτος» (ποιήματα). Ἰθάκη 1935. ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΑΤΟΥ «Ἱστορίες χωρὶς συμπέρασμα», (ἔκδοσις Βαλκανικῆς λογοτεχνίας). Ἰθάκη 1935. Φιλολογικὸν Ἡμερολόγιον «Αἴγλη», Πύργου Ἡλείας, (ἔκδοσις Καπυγιάννη).

Κυκλοφορεῖ σὲ λίγο ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Χάρη Ἀλεξίου μὲ τὸν τίτλο «Ἀναλαμπές».

## ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Νέα Ἑστία» (πρωτοχρονιάς), «Νέα Γράμματα» (Δεκέμβριος 1935, Ἰανουάριος 1936), «Κυπριακὰ Γράμματα» (Νοέμβριος Δεκέμβριος). «Νεοελληνικὰ γράμματα». «Ἅγιος Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος» (Δεκέμβριος), «Ὁ φίλος τῶν ζώων» (Νοέμβριος-Δεκέμβριος), «Γενικὴ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία» (τοῦ βιβλιοπωλείου Σ. Ν. Βαγιαννάκη, Ὀκτώβριος καὶ Νοέμβριος). «Μοκεδονόπουλο» (Δεκέμβριος).

## ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νέα Ἡμέρα» (Τεργέστης), «Νέοι Καιροὶ» (Πειραιεύς), «Νέα Ἡμέρα» (Πύργου Ἡλείας), «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» (Ἰθάκη), «Ἐπτάνησος» (Κέρκυρα), «Καστοριανὴ Ζωὴ» (Κοστορία), «Νέος Δρόμος» (τῶν Κοινοτήτων Βύρωνος, Καισαριανῆς, Ὑμητοῦ), «Μακεδονικὴ Ἠχώ» (Βέρροια).

# ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ  
ΟΔΟΣ ΑΕΤΟΡΡΑΧΗΣ 31

1935

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΓΡΑΣ ΤΕΛΛΟΣ: Ήρθεσ γλυκό παιδι (ποίημα)	σελ. 309
ΑΛΕΞΙΟΥ ΧΑΡΗΣ: Βουνίσιο (ποίημα)	» 193
Γλυκειά ή ζωή (ποίημα)	» 453
ΑΡΚΑΔΙΟ: Μοίρα (πεζογράφημα)	» 145
ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΘΟΥΛΑ: Έκ βαθέων (ποίημα)	» 97
ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Θ. Γ.: Τό πλέγμα (ποίημα)	» 193
Έλεξίου Μαν.: «Τοπέια δίχως ούρανό» κριτικό σημείωμα	» 90
Τό πέρασμα (ποίημα)	» 340
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΑΣ.: Θράσου Καστανάκη «Οί μεγάλοι άστοί», (κριτικό σημείωμα)	» 379
Ό Τρίτος (διήγημα)	» 455
ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ Κ.: Ή χριστιανική άνθρωπολογία του Nicolaus Berdjajew (μελέτη)	» 169
ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΚ.: Έγώ και ή αίθερία μορφή (πεζογρ.)	» 36
Έκλεκτική άθανασία (ποίημα)	» 182
Ή ήρωική περιπέτεια (διήγημα)	» 214
Ή γιαπωνέζικη μάσκα (μονόπρακτο) σελ. 415 και	» 443
ΔΑΜΟΡΗΣ Γ.: Άποστόλου Μελαχροινού «Φίλτρα, Έπωδών» (κριτικό σημείωμα)	» 277
ΔΑΦΝΗΣ ΣΤΕΦ. Άντρας (διήγημα)	» 435
ΔΕΛΙΟΣ ΓΙΩΡΓ.: Ρέα (πεζογράφημα)	» 1
Ένδόμυχο δράμα (διήγημα)	» 242
Λογοτεχνικά πρόσωπα (μελέτη)	» 313
Άθηνάς Ταρσούλη: Κάστρα και Πολιτείες του Μωριά (κριτικό σημείωμα)	» 41
Πέτρου Φωτεινού: Σημειώματα (κριτ. σημείωμα)	» 42
Ήροίμ: Τά χριστούγεννα του άλήτη	» » 43
Γιάννη Μπεράτη: Αύτοτιμωρούμενος	» » 89
Θράκη Θρύλου: Λόρια Λάντη	» » 92
Άχιλ. Καλεύρα: Ή Έλλάς και αι Ίδέαι	» » 140
Θανάση Πετσάλη: Ό άπόγονος	» » 186
Θ. Κορνάρου: Ό άλήτης	» » 188
Χρ. Χρηστίδη: Κίνδυνοι και έλπίδες του Έλληνισμού	» » 189
Ίωάννας Μπουκουβάλα: Τό χαμόγελο της γιαγιάς	» » 285
Άντρεία Έμπειρικού: Ύψικάμινος	» » 329
Όλυμπίας Δρακοπούλου: Γραμμές άπ' την άβυσσο	» » 331
Γιάννη Σιδέρη: Ό Λάσκαρης και τά έργα του	» » 331
Θ. Νικολούδη: Φυγή	» » 429
Μαρίνα Μηλολιδάκη: «Περμανάντ»	» » 432
ΔΗΜΑΚΗΣ ΜΗΝΑΣ: Μελαγχολία (ποίημα)	» 323
ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑ: Σχεδιάσματα	» 308
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Δ.: Ό ζωγράφος Δ. Βιτωόρης (μελέτη)	» 98

ΖΕΥΓΩΛΗ ΔΙΑΛΕΧΤΗ : Πρώτη αγάπη (ποίημα)	»	322
ΖΗΤΣΑΙΑ ΧΡΥΣΑΝΘΗ : Κάποιο τέλος (ποίημα)	»	234
ΘΕΜΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ : 'Η φυσιολατρεία στο έργο του Πα- παδιαμάντη (μελέτη)	»	23
Δεσμώτες (ποίημα)	»	76
Μόνωση (ποίημα)	»	250
Ψυχή (ποίημα)	»	343
Μαρίας Π. Ράλλη : 'Εξομολογήσεις (Κριτικό σημείωμα)	»	40
Γ. Κ. Ζωγραφάκη : Οί τρεις λόγοι της αγάπης »	»	92
Γιάννη Λεύκη : Στεναγμοί και πόθοι »	»	138
Γ. Σαραντάρη : 'Αστέρια »	»	431
Μελισσάνθης : 'Η φλεγόμενη βάτος »	»	476
ΘΕΟΤΟΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ : Σκίτσο της Ρώμης (πεζογράφημα)	»	147
ΙΡΣΙΜ : Τότε στον πόλεμο (διήγημα)	»	267
ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ Μ. : Μιά νέα μορφή της τέχνης (μελέτη)	»	199
ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΚΩΣΤΑΣ : Σκυφτός πρὸς τὴ γῆ (πεζογράφημα)	»	371
ΚΟΣΜΑΣ ΣΤΑΥΡΑΚΙΟΣ : "Ανοιξη (πεζογράφημα)	»	106
Τὸ ἀγκάλιασμα (πεζογράφημα)	»	157
Τὸ ἄνοιγμα ἐνὸς δρόμου (πεζογράφημα)	»	273
ΛΑΣΚΑΡΙ ΠΟΛΥΜΝΙΑ : Συνεργάτες (διήγημα)	»	177
Διονυσία (διήγημα)	»	374
Marie Meunier : Hymnes philosophiques		
Pierre de Labriole : La réaction païenne (κριτικό σημ.) »	»	92
ΛΕΒΑΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ : Δέκα κορίτσια σὲ μιά στενή πόροδο (διήγημα)	»	252
ΜΟΥΖΕΝΙΔΗΣ ΤΑΚΗΣ : Θέατρο καὶ κινηματογράφος (μελέτη) »	»	109
Τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ θέατρο στὴ Γερμανία (μελέτη)	»	317
ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ : Οἱ Βιτοποῦλες (διήγημα)	»	387
ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ ΣΤ. : Σημειώσεις ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο (πεζογράφ.) »	»	32
Σχόλια (μελέτη)	»	159
'Απὸ τὴ Νεάπολη στὴ Ρώμη (πεζογράφημα)	»	310
'Απάντηση σὲ κάποιες συστάσεις (μελέτη)	»	423
Σταυρακίου Κοσμᾶ : 'Αντρέας Δημακούδης (Κριτικό σημ.) »	»	187
Π. Σπανδωνίδη : Εἰσαγωγή στὴν ἀρχ. 'Ελλ. τραγωδία	»	472
'Η ἔκθεση τοῦ κ. Στέρη	»	478
ΠΑΠΠΑΣ ΝΙΚΟΣ : Αὐτοκτονία δωδεκαετοῦς νέου (ποίημα)	»	156
'Αναχωρήσεις πλοίων (ποίημα)	»	342
ΠΑΡΑΣΧΟΣ ΚΛΕΩΝ : 'Η ζωὴ τοῦ 'Ιωνος Δραγούμη (μελέτη)	»	406
ΠΑΣΧΑΛΙΝΟΣ ΦΩΤΗΣ : Νύχτα (ποίημα)	»	323
ΠΕΤΣΑΛΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ : Λεπτομέρεια (πεζογράφημα)	»	312
ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ : Παρενθέσεις (μελέτη)	»	368
'Απὸ τὴν ἄμμο (ποίημα)	»	454
ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓ. : Τῆς εἰρωνείας τὸ πνεῦμα (ποίημα)	»	442
ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ : Φαντασία (ποίημα)	»	241
ΣΟΥΛΤΑΝΗΣ ΕΥΑΓΓ. : Παρακμὴ (ποίημα)	»	454

ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ : 'Η σκηνοθετικὴ σκέψη τοῦ Φώ- του Πολίτη στὸν Οἰδίποδα τύραννο τοῦ Σοφοκλέους (μελέτη)	»	13
Οἱ ὠδὲς τοῦ Κάλβου (μελέτη)	»	48
'Απόψεις γιὰ τὴ Λογοτεχνία μας (μελέτη)	»	149
Μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους (διήγημα)	»	225
'Ηλιοτρόπιο (πεζογράφημα)	»	260
'Η λατρεία τοῦ Διονύσου (μελέτη)	»	362
Γ. Μουζενίδη : 'Απαγγελία καὶ τέχνη (κριτικό σημείωμα)	»	44
Α. 'Αργη : Στὴ ζωὴ στὴν ἀγάπη	»	88
Μ. Καραγάτση : Τὸ Συναξάρι τῶν ἀμαρτωλῶν	»	133
Α. 'Ακρίτα : Νέος μὲ καλὰς συστάσεις	»	136
Κλεαρέτη Δίπλα Μαλάμου : Γυναικείες ψυχές	»	276
'Αντωνίου Γιαλούρη : Γεώργιος Βιζυηνός	»	277
Γιάννη Σκαρίμπα : Μαριάμπας	»	324
Εἰρήνης Σπανδωνίδη : Κρητικὰ τραγούδια	»	326
Β. Δεδούσι : 'Ο Μαρίνης ὁ Μπούκας	»	327
Μ. Τριανταφυλλίδη : 'Απὸ τὴ γλωσσικὴ μας ἱστορία	»	328
'Ιωάννου Συκουτρῆ : 'Η ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη τῆς 'Ακα- δημίας 'Αθηνῶν	»	328
Γαλάτειας Καζαντζάκη : "Αντρες	»	376
Θάλειας Καλλιγιάννη : 'Ελβίρα	»	379
Κ. Χαλδαίου : 'Αποστόλης Καρλᾶς	»	426
'Ελλης Λαμπρίδη : Πῶλ Βαλερὺ Εὐπαλίνο	»	428
Λιλίκας Νάκου : Οἱ παραστρατημένοι	»	464
Α. Κωτσάκη : Οἱ κατακτητὲς	»	468
Θ. Πετσάλη : Παράλληλα καὶ παράταιρα	»	470
'Αγγ. Δόξα : 'Απόψε στὶς 8 1/2	»	471
Κ. Μπατσιᾶ : Τ' ἀλιευτικὰ	»	472
Ν. Τωμαδάκη : 'Η βιογραφία του κι ὁ ποιητὴς	»	474
Κ. Μιχαηλίδη : 'Ο Βερναρδάκης καὶ τὸ γλωσσικὸ	»	475
Γ. Ρουμάνη : Γιοχαννάν	»	476
Π. 'Αξιῶτη : 'Ο γιὸς τοῦ πόνου	»	476
Τ. Μαλάνου : Περί Καβάφη	»	477
ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ : Τὸ μαγικὸ καράβι (πεζογράφημα)	»	62
Γυναίκα (διήγημα)	»	154
ΤΑΤΑΚΗΣ ΒΑΣ. : Οἱ κυνικοὶ καὶ ἡ διατριβὴ (μελέτη I)	»	9
Οἱ κυνικοὶ καὶ ἡ διατριβὴ (μελέτη II)	»	64
Πλουτάρχου 'Υποθήκαι (μετάφραση)	»	258
Μάταιοι Στοχασμοὶ ἀπὸ πολὺ γνωστὲς φωνές—(διάλογος)	»	305
Κ. Δ. Γεωργούλη : 'Αριστοτέλους πρώτη φιλοσοφία (κρι- τικό σημείωμα)	»	138
Ι. Π. Μελά : Credo (κριτ. σημ.)	»	237
Κ. Θ. Δημαρᾶ : 'Επτὰ κεφάλαια γιὰ τὴν ποίηση	»	279
Ν. Θ. Ρακιβάν : 'Η κοινωνικὴ ἀνάγκη ἐλευθέρων ἀνθρώπων	»	283

ΨΗΜΕΝΟΥ ΕΛΕΝΗ: Lionello Fiumi (σημείωμα)	»	346
PIETRO BOTTINI: Σημειώματα για την Ιταλική Λογοτεχνία		
Τό Θέατρο (μελέτη)	»	27
Σημειώματα για την Ιταλική Λογοτεχνία Τό Θέατρο (μελέτη)	»	85
Σημειώματα για την Ιταλική Λογοτεχνία 'Η ποίηση (μελέτη)	»	175
Σημειώματα για την Ιταλική λογοτεχνία Συμπεράσματα βιβλιογραφία	»	235
ΕΡΝΕΣΤΟ ΚΟΛΙΚΗ: Τό νέο τραγουδι (διήγημα I μετάφρ.		
Εύαγ. Τζάτζου)	»	123
Τό νέο τραγουδι (διήγημα II μετάφρ.) Εύαγγ. Τζάτζου)	»	164
LIONELLO FIUMI: Τό χρυσόψαρο (ποίημα)	»	347
HERMAN HESSE: Μετά την λήψι μιᾶς νεκρικής ειδήσεως (ποίημα) μετάφρ. Δήμ. Στ. Δήμου	»	234
CATHERINE MANSFIELD: Γράμματα (μετάφρ. Γ. Δέλιου)	»	70
MARCEL PROUST: 'Ο χρόνος πού ξαναβρέθηκε (ἀπόσπασμα ἀπό μυθιστόρημα) μετάφρ. Γ. Δέλιου	»	356
RAINER MARIA RILKE: Τό τραγουδι τῆς ἀγάπης καί τοῦ θανάτου τοῦ σημαιοφόρου Χριστοφόρου Ρίλκε (ποίημα) μετάφρ. Δημ. Στ. Δήμου	»	291
ALBERTO SAVINIO: Λορέντζος Μαβίλης, Μελέτη (I) μετάφραση 'Αλκ. Γιαν.	»	77
Λορέντζος Μαβίλης, μελέτη (II), μετάφρ. 'Αλκ. Γιαν.	»	115
ALESSANDRO ZAZZARETTA: "Εξαψη (ποίημα)	»	83
STEPHAN ZWEIG: 'Ο τραγικός βίος τοῦ Marcel Proust. (μελέτη). μετάφρ. Δημ. Στ. Δήμου	»	348
OSCAR WILDE: μεταφράσεις Στεφάνου Λεύκη.		
'Ο τάφος τοῦ Shelley	»	8
Impression de Voyage (ποίημα)	»	114
Santa Decca (ποίημα)	»	251
Στό χρυσό θάλαμο, ὁ τάφος τοῦ Keats, Impression du matin (ποιήματα)	»	313
<b>ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ</b>		
M. Σαλτιέλι σελ. 190, Πέτρου Μαργαρίτη σελ. 287, Γρ. Ξενόπουλος σελ. 382, Carlo Brighenti σελ. 383.		
ΣΧΟΛΙΑ: Σελ. 45—47, 94—96, 142—183, 248, 332—335, 384, 333—334, 480.		
ΧΡΟΝΙΚΑ: Σελ. 96, 143—144, 191—192, 335—337, 433, 479.		
<b>ΔΙΑΦΟΡΑ</b>		
N. Τωμαδάκη: 'Εκδόσεις καί χειρόγραφα Δ. Σολωμοῦ Σελ.		142
'Ανθούλα Σταθοπούλου—Βαφοπούλου, «Νεκρολογία»	»	183
'Αντη Περνάρη, «Τά τραγουδιὰ τῆς θάλασσας»	»	286
Γύρω ἀπ τόν Τύπο καί τῆ λογοτεχνία	»	288
Τό Δημοτικό Θέατρο	»	289

## Β. ΤΑΤΑΚΗ

### ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΣΤΟΧΑΣΜΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Ένα ἀπό τὰ πιό παρήγορα σημεία τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας στὰ τελευταία δέκα πέντε χρόνια εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον, πού ὄλο καί πιό μεγάλο γίνεται, γιά τῆ φιλοσοφική σκέψη. Πάει νά ἐλπίση κανεὶς πὼς στὴν Ἑλλάδα, τῆ μητέρα—γῆ τῆς φιλοσοφίας, ὁ νοῦς θὰ ἀποτινάξη τῆ νάρκη πού τόσους αἰῶνες τὸν καλύπτει καὶ ξανανωμένος θὰ ριχτῆ μὲ σφρίγος στὴ φιλοσοφική παλαίστρα.

Εὐλογημένη ὥρα. Μὰ πρὶν χυθῆ σὲ συστηματικὲς θεμελιώσεις, στοχαστικά πρέπει ὁ νοῦς νά στρέψη τὸ ὄμμα του στὸν ἑαυτό του. Πρὶν ἀπλώση τὰ φτερά γιά ταξίδια, μπορεῖ μακρινά, νά ξεκαθαρίση τὸ ἔδαφος. Νά ξαίρη τί φέρνει μαζί του, νάναρωτηθῆ ἀκόμη μιὰ φορὰ ποιὸς εἶναι, νά βασανίσῃ τῆ σκέψη του γύρω στὰ αἰώνια προβλήματα τοῦ πνεύματος, τῆς ἀλήθειας, τῆς συνείδησης. Στὴν ἐποχή μας, πού ὅσο κι' ἂν λέγεται ἀνήσυχη, δὲν εἶναι πνευματικὰ ἀνήσυχη, γιὰτὶ οἱ ἀνησυχίες πού τῆ δέρνουν δὲν εἶναι καθαρὰ πνευματικὲς, ἀλλὰ κυρίως κοινωνικὲς, ἐπιβάλλεται ἀκόμη περισσότερο ἡ ἐσωτερικὴ διερεύνηση. Ἡ ἐποχή μας μὲ τὶς κοινωνικὲς τῆς ἀνησυχίες πιέζει τὸ ἄτομο, ὄχι μόνο ὡς κοινωνικὴ μονάδα, ἀλλὰ καὶ ὡς πνεῦμα, ὡς σκέψη, ὡς συνείδηση. Δυναμωμένο ἀπὸ τὴν πίεση τούτη πρέπει νά ὀρθωθῆ τὸ ἄτομο, πολυόμματος πνευματικὸς Ἄργος, νά ἀθήσῃ τὸν ἄνθρωπο σὲ πνευματικώτερους δρόμους.

Μὲ τέτοιες ἐλπίδες, ἀπάνω σὲ τέτοιες προϋποθέσεις, ἀπάνω σὲ τέτοια προβλήματα ἀνθρωπογνωσίας βαδίζει ὁ φιλοσοφικὸς διάλογος πού τολμοῦμε νά προσφέρουμε στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τοῦ τόπου μας.

ΠΕΤΡΟΥ Σ. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ

### ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα  
τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Ἀθηνῶν

# Κ. ΧΑΛΔΑΙΟΥ

## ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΡΛΑΣ

(μυθιστόρημα)

### ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΣ ΓΝΩΜΕΣ

**ΝΙΚ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ :** «Ο «'Αποστόλης Καρλάς» μου έκαμε έξαιρετική έντύπωση. Βιβλίο παλόμενο και συγκρατημένο, βαθιά ανθρώπινο, γεμάτο λυγμό κ' έβγένεια. Σπάνια διάβασα τώρα τελεφταία έλληνικό βιβλίο τόσο στερεά ίσοροπημένο σ' ένα ταλαντεβόμενο ύψηλό επίπεδο.

**ΤΑΤΙΑΝΑ ΣΤΑΥΡΟΥ :** «...τό θέμα του, θαύμασα πώς υπάρχει άνθρωπος να δουλέψει επάνω σ' αυτό τό εξαντλημένο έδαφος... Για τουτό και ή αξία του βιβλίου είναι δεκαπλάσια. Όχι μόνο τό τράβηξε όλο εις βάθος, αλλά τούδωσε ό συγγραφεύς και έντελώς έλληνική μορφή. Ή πάλη των ανθρώπων εκεί μέσα, είναι και πλατύτατα ανθρώπινη, αλλά και έλληνική. Ή όλοζώντανη Σουαζίνα, ό θαυμάσιος Καρλάς, ό φίλος, οί τριγυρινοί, όλοι που βασανίζονται και βασανίζουν είναι γνωστοί μας, πολύ γνωστοί μας, σά να τους γνωρίζαμε από χρόνια...».

**Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ :** «...Τό έργο του κ. Χαλδαίου έχει από ένα μέρος μόνο μιάν ιδιαίτερη θέση στα νεοελληνικά γράμματα. Είναι τό πρώτο βιβλίο που τίθεται καθαρά και συνειδητά μπροστά μας τό μονωμένο και άπαραλλήλιστο, τό άσυνταίριαστο και τό έρμητικό άτομο. Τό κακό όμως είναι, ότι αυτή τή θέση δέν αφήνει ό συγγραφεύς να τήν αντίληφθούμε έμείς μόνοι μας...».

**ΓΙΑΝΝ. ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ :** «Ο «'Αποστόλης Καρλάς» είναι άπ' τα καλύτερα νεοελληνικά βιβλία που έως τώρα έχω διαβάσει. Ή δραματική πνοή, ό άνεμος του ανθρώπινου πάθους που όλόκληρο τό διαπνέει, τοποθετεί τον «'Αποστόλη Καρλά» στη πρώτη σειρά τής νεοελληνικής τέχνης».

**ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ**  
**Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ**  
**Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ**

**Ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ**

**ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη**

**ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ**

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἔτησία Δρ. 50**

**ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » Δολ. 1½**

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:**

**Ὅλοσέλιδη Δρχ. 200**

**Μισή σελίδα » 120**

**Τέταρτο σελίδος » 70**

**Ἡ συνεργασία καὶ τὰ ἐμβάσματα θὰ στέλνονται ἀποκλειστικὰ  
στὴ διεύθυνση: Γ. Δέλιον, Ἀετορράχης 31**

**(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)**